

Jukka Bisi

SUOMALAISEN
SUSIKONFLIKTIN ANATOMIA

LUONNONTIETEELLINEN TIEDEKUNTA,
MAANTIETEEN LAITOS,
OULUN YLIOPISTO

A

SCIENTIAE RERUM
NATURALIUM

ACTA UNIVERSITATIS OULUENSIS
A Scientiae Rerum Naturalium 552

JUKKA BISI

**SUOMALAISEN SUSIKONFLIKTIN
ANATOMIA**

Esitetään Oulun yliopiston luonnontieteellisen tiedekunnan suostumuksella julkisesti tarkastettavaksi Linnanmaan OP-salissa (L10), 23. huhtikuuta 2010 klo 12.00

OULUN YLIOPISTO, OULU 2010

Copyright © 2010
Acta Univ. Oul. A 552, 2010

Työn ohjaajat
Professori Jarmo Rusanen
Professori Anssi Paasi
Professori Sami Kurki

Esitarkastajat
Professori Alfred Colpaert
Professori Yrjö Halila

ISBN 978-951-42-6146-6 (Paperback)
ISBN 978-951-42-6147-3 (PDF)
<http://herkules.oulu.fi/isbn9789514261473/>
ISSN 0355-3191 (Printed)
ISSN 1796-220X (Online)
<http://herkules.oulu.fi/issn03553191/>

Kannen suunnittelu
Raimo Ahonen

JUVENES PRINT
TAMPERE 2010

Bisi, Jukka, Anatomy of Finnish wolf conflict

Faculty of Science, Department of Geography, University of Oulu, P.O.Box 3000, FI-90014
University of Oulu, Finland
Acta Univ. Oul. A 552, 2010
Oulu, Finland

Abstract

During the past few decades in Finland, the growth of wolf (*Canis lupus*) and wild forest reindeer (*Rangifer tarandus fennicus* lönbn.) populations has created modern human-wildlife conflicts, of which the wolf conflict has expanded from a local to the EU level. The conflicts have emerged between local people and species but also between different stakeholders concerning methods of management and especially concerning the role of hunting in wolf management. The aim of this thesis is to make such conflicts more transparent and understandable. This thesis also provides suggestions regarding the governance of the conflicts. Wolf conflict data is based on a semi-structured questionnaire distributed among interest groups and open hearings among local people throughout Finland during 2004. The data of the wild forest reindeer conflict is based on a questionnaire answered by farmers in the Suomenselkä area. Methodologically, qualitative as well as quantitative tools are used. The scientific approach of this thesis is animal geography. The conflict in wild forest reindeer management is predicted by biology of species, by damages occurring in farming though also social predictors can be found. However, the conflict is solvable in nature.

The wolf conflict is an example of one of the multifaceted human-wildlife conflicts where complex socioeconomical challenges are connected to each other at a local level. The specific biological abilities, the negative image of wolves and fear among people are of concern in this matter. In the society the conflict appears mostly through stakeholders' contradictory goals. However, the predictors of conflict between stakeholders became better understood through spatial and cultural contexts. Especially hunting developed by local elements and conservation having a non-local background, have clashed with the wolf being the major bone of contention. The wolf conflict can be defined as insolvable by nature, where the understanding of this is the key of management and mitigation processes. Because no final solution is in sight, despite constant management efforts, adaptive and learning processes are needed.

Keywords: conflict governance, constant managing, insolubility, management, wild forest reindeer, wolf

Bisi, Jukka, Suomalaisen susikonfliktin anatomia

Luonnontieteellinen tiedekunta, Maantieteen laitos, Oulun yliopisto, PL 3000, 90014 Oulun yliopisto

Acta Univ. Oul. A 552, 2010

Oulu

Tiivistelmä

Susi on palannut Suomen eri maakuntiin 1990-luvun aikana ja muodostanut kehittyvän populaation. Sen kannan hoito on muuttunut ristiriitaiseksi kannan kasvun myötä. Konflikti siirtyi 2000-luvun alussa erilaisten intressiryhmien ja myös hallinnollisten tasojen väliseksi kamppailuksi ulottuen Suomen valtion ja EU:n väliseksi. Myös metsäpeura on palannut Suomen luontoon viime vuosikymmenien aikana. Sen kannan hoidossa koettiin ristiriitoja 1990-luvulla lähinnä sen viljelylle aiheuttamien vahinkojen vuoksi. Molemmille lajeille laadittiin 2000-luvun puolivälissä hoitosuunnitelmat, joiden tarkoituksena oli linjata näiden kannan hoitoa ja suojelua.

Tämä tutkimus perustuu hoitosuunnitelmien valmistelua varten kerättyyn aineistoon, jossa pääpaino on susikonfliktissa. Metsäpeurakonfliktin roolina on tarjota vertailupohja. Tutkimusotteen voidaan määritellä kuuluvaksi eläinmaantieteen alaan, jossa tarkastellaan ihmisen ja eläinlajin välistä vuorovaikutusta pääasiassa paikallisesta ja sosioekonomisesta kontekstista. Työssä myös verrataan suomalaista susikonfliktia Yellowstonen kansallispuiston suden palautusohjelman toteutuksesta seuranneeseen kamppailuun. Siitä johdetussa teoriassa konflikti kytketään luonnonsuojelun ja sen käytön aate- ja arvopohjaan. Tutkimuksessa käytetyssä aineistossa on sekä laadullisia että määrällisiä osioita, jotka esitellään neljässä erillisessä artikkelissa. Susikonflikti on esimerkki moniulotteisesta luonnonsuojelun ja -hoidon konfliktista, johon kytkeytyy niin historia, lajin biologia, ihmisen paikallisesti kehittyneet traditiot ja kulttuuriset piirteet kuin institutionaaliset rakenteet mukaan lukien EU-jäsenyys. Tästä kokonaisuudesta on rakentunut paikallisten tahojen ja sen ulkopuolisen kokemusmaailman välinen kamppailu, jossa erilaisista intressiryhmistä ovat aktiivisimpina näkyneet metsästäjä- ja luonnonsuojelutahot. Sekä metsästyksen että lajien suojeluun liittyy useita paradoksaalisia piirteitä, jotka tekevät lajien ja suojelun kentän jännitteelliseksi.

Metsäpeurakannan hoidossa esiintyneet konfliktit ovat hallittavissa, koska metsäpeuraan liittyy merkittävästi hyödyn tunne, sen ja ihmisen välille ei muodostu paikallisesti ekologista kilpailutilannetta ja myös sen aiheuttamat vahingot ovat hallittavissa. Susi kantaa mukanaan historiallista ja emotionaalista painolastia, eikä siihen liity paikallisesta näkökulmasta hyödyn tunnetta vaan lähinnä haastava asetelma. Nykyisellä suomalaisen maaseudun elinkeinorakenteella ja luonnon käytön kulttuurilla susikonfliktin hoidossa joudutaan sietämään jatkossakin ratkaisemattomia kysymyksiä. Susikonfliktin hallinnassa onkin keskeistä jatkuvasti avoin, sopeutuva ja oppiva toimintapolitiikka.

Asiasanat: konflikti, lajien hoito ja suojelu, metsäpeura, oppiva ja sopeutuva hallinta, ratkaisemattomuus, susi

Esipuhe

Miksi ihmeessä ryhtyä keski-ikäisenä tutkijaksi ja tekemään väitöskirjaa? Kaikkeen on syynsä. Olin 2000-luvulle siirryttäessä jo toistakymmentä vuotta työskennellyt Pohjanmaan riistapäällikkönä. Tuon vakanssin haltija on niin sanotun kentän ja kansallisen riistahallinnon ”välimies”. Työssä vaivasi se, että ei ollut aikaa kunnolla syventyä asioihin ja pysähtyä miettimään. Olin opiskelun jälkeen 1980-luvun lopulla pari vuotta tutkijana, mutta ilmeisesti en ollut tuolloin joko vielä kypsä tieteen tekemiseen tai aihepiiri oli sellainen, että sisäistä paloa ei syntynyt. Halu ja tarve tutkimuksen tekemiseen kasvoi vuosien mittaan ja sen laukaisi lopullisesti erään tuttavani vuonna 2002 pidetty karonkka. Myötäelin voimakkaasti tuoreen tohtorin tunnelmat, joissa valmiiksi saamisen ilo tehdyn työn äärellä oli käsin kosketeltavaa.

Aihepiirini avautui työn kautta. Olin työssäni painiskellut erityisesti metsäpeurakannan hoitoon liittyvien kysymysten kanssa. Maakunnan väki pommitti kysymyksillä, joihin ei ollut tarjota kunnollisia vastauksia. Tuo dilemma johdatti minut valmistelemaan kansallista metsäpeurakannan hoitosuunnitelmaa ja heti perään susikannan hoitosuunnitelmaa. Niiden valmisteluprosessien päätyttyä olin vapaa tekemään tutkimusta ja käyttämään hyödyksi aineistoa, jota nuo valmistelut tuottivat. Motivaatio oli kasvanut niin, ettei paluuta enää ollut.

Saan olla monelle kiitollinen siitä, että tämä väitöskirja on kansien välissä. Tutkimuksen ideointi ja operatiivinen valmistelu lähti liikkeelle Seinäjoella sijaitsevassa kiinalaisessa ravintolassa vuonna 2002. Pyysin tuolloin professori Sami Kurkea palaveriin aiheesta metsäpeura. Sami Kurki ei tunnetusti epäröi liikkeissään ja yhteinen tahtotila ja näkemys tutkimusideasta jalostui nopeasti. Tuon palaverin tuloksena tutkimukselle löytyi ensimmäinen kotipesä: Helsingin Yliopiston Ruralia -instituutti. Maa- ja metsätalousministeriö antoi rahoituksen ja tämä sysäsi liikkeelle prosessin, jonka tuloksena syntyi kaksi lajien hoidon tutkimusraporttia: ensimmäinen metsäpeurasta ja toinen sudesta sekä niiden lisäksi aineistot, joista on nyt synnynyt tämä väitöskirja. Ja samalla valmistui luonnokset suden ja metsäpeuran kansallisille hoitosuunnitelmille.

Olen kiitollisuuden velkaa hyvin, hyvin monelle ihmiselle tuesta, opastuksesta, ohjaavista keskusteluista, kommenteista ja ylipäätään asioista, jotka ovat vieneet työtäni eteenpäin. En pysty heitä kaikkia millään tuomaan esiin. Tärkeimpiä ja pitkäkestoisimpia kumppaneita – ja myös työni ohjaajia – ovat olleet Sami Kurki ja Tuija Liukkonen. He ovat seisseet rinnallani alusta loppuun. Heille haluan antaa erityiset ja painavimmat kiitokset. Samoin haluan kiittää koko

Ruralian henkilökuntaa. Heistä Terttu Poranen, Jaana Huhtala ja Eeva Asu ovat avustaneet monissa teknisissä ja aineistollisissa ongelmissa, samoin muu Ruralian henkilöstö on tiedoillaan ja ajattelullaan auttaneet työtäni eteenpäin. Aineiston tilastollisessa käsittelyssä ovat myös avustaneet Marko Svensberg ja Tuija Riukulehto, joille parhaimmat kiitokset. Samoin haluan osoittaa kiitokseni Arjo Kankaalle, Minna Hannukselalle, Mari Pohja-Mykrälle, Sakari Mykrälle ja Olavi Joensuulle tuloksellisesta yhteistyöstä artikkelien suunnittelussa ja tuottamisessa. Riistanhoitopiirit auttoivat ratkaisevasti yleisötilaisuuksien organisoinnissa. Haluan myös mainita Christian Krogellin, Sauli Härkösen ja Sami Niemen, joiden avulla olen perehtynyt susiasian kansainväliseen ja kansalliseen ulottuvuuteen. He myös luottivat siihen, että kykenen toteuttamaan metsäpeuran ja suden kansallisten hoitosuunnitelmien valmistelu-vastuun osana tutkimusprosessia. Olen saanut työtäni kehittäviä ajatuksia myös Veli-Matti Väänäselältä, Jani Pellikalta, Juha Hiedanpäältä ja Harto Lindeniltä.

Tämä väitöskirja on tehty Oulun yliopiston maantieteen laitokselle. Sen professorit Jarmo Rusanen ja Anssi Paasi ovat ohjanneet väitöskirjaani hienovaraisesti ja viisaasti ja auttoivat merkittävästi löytämään yhteyden maantieteellisen ajattelun ja sen käsitteistön ja lajien hoidon konfliktien välillä. Haluan kiittää heidän paneutumisestaan. Työtäni ovat myös inspiroineet erityisesti tietyt tutkimukset ja tutkijat. Heistä haluan mainita Ilpo Kojolan ja Kalevi Heikuran, joiden vahva ekologinen osaaminen on auttanut hahmottamaan työni biologista ulottuvuutta. Myös Erkki Pulliaisen vanhemmat suurpetotutkimukset ja -kirjat, joita suorastaan ahmin nuorena, ja hänen opetuksensa yliopistossa, virittivät kiinnostukseni aikanaan suteen. Yhteiskunnallisen tutkimuksen puolelta Pirjo Ilvesviidan perusteellisesta ja kiehtovasta väitöskirjasta metsästyksen yhteiskunnallisesta kehittämisestä löysin muun muassa metsästyksen erityisyyden käsitteen, josta loppujen lopuksi muodostui merkittävä näkökulma työssäni. Edellä mainituille kiitokset heidän älyllisestä työpanoksestaan.

Työni esitarkastajat professorit Alfred Colpaert ja Yrjö Haila ovat perusteellisuudellaan ja ehdotuksillaan parantaneet työtäni. Jokaisella työllä on aina murrospaikkansa. Tässä erityisesti Yrjö Hailan analyttinen ja kriittinen selkeä näkemys työni muutostarpeista oli aivan ratkaiseva askel työni lopulliselle etenemiselle. Tästä hän ansaitsee aivan erityiset kiitokset.

Työtäni ovat rahoittaneet välillisesti maa- ja metsätalousministeriö, sekä suoraan Suomen Kulttuurisaatiön Etelä-Pohjanmaan rahasto ja Oulun yliopiston maantieteen laitos. Myös työnantajani Metsähallitus on sallinut käyttää ajoittain

työaikaa tutkimuksen tekemiseen. Ilman em. tukea työni olisi jäänyt suunnitteluasteelle. Näille tahoille lämpimät kiitokset taloudellisesta tuesta.

Edellä esiin tuodut ja monet muut mainitsemattomat tahot ja henkilöt ovat osaltaan vieneet työtäni eteenpäin. Itse asiassa kiittäminen on koko riistanlajien hoidon ja luonnon suojelun kenttää, jonka kuuleminen muodostaa aineistoni. Olen aineiston keruuvaiheessa kiertänyt läpi Suomen maakunnat ja tavannut kaikki keskeiset ko. sektorin ns. sidosryhmät ja valtavan määrän ihmisiä. Heidän ajattelunsa heijastuu aineiston kautta tässä työssä.

Mutta syvimmät ja rakkaimmat kiitokseni haluan osoittaa lapsilleni Petralle, Eevalle ja Eliakselle ja vaimolleni Raijalle, jotka ovat kestäneet tukkaansa harovaa hajamielistä kummajaista kotonaan monen vuoden ajan. Omistan tämän tutkimuksen lapsilleni.

Lämmöllä

Jukka Bisi

Alkuperäiset artikkelit

Tämä väitöskirja perustuu seuraaviin artikkeleihin, joihin on tekstissä viitattu numerotunnuksin I, II, III ja IV.

- I Bisi J, Kangas A, Hannuksela M & Liukkonen T (2006) Metsäpeurakannan paluu Suomenselälle – riesaksi vai rikkaudeksi? Suomen Riista 52: 44–62.
- II Bisi J, Kurki S, Svensberg M & Liukkonen T (2007) Human dimension of wolf (*Canis lupus*) conflicts in Finland. *European Journal of Wildlife Research* 53: 304–314.
- III Bisi J, Liukkonen T, Pohja-Mykrä M, Mykrä S & Kurki S (2009) Good bad wolf-wolf evaluation reveals the roots of the Finnish wolf conflict. Hyväksytty julkaistavaksi lehdessä *European Journal of Wildlife Research*.
- IV Bisi J, Liukkonen T, Kurki S & Joensuu O (2007) Metsästyksen paradoksi – voiko pyynti olla suojelua. Suomen Riista 53: 76–88.

Sisällysluettelo

Abstract	
Tiivistelmä	
Esipuhe	7
Alkuperäiset artikkelit	11
Sisällysluettelo	13
1 Johdanto	15
1.1 Tutkimuksen keskeinen sisältö.....	16
1.2 Tutkimuksen rakenne	19
2 Eläinkonfliktien maantiede	21
2.1 Lajien hoidon ja suojelun konfliktitutkimus: luonnontieteellinen ja yhteiskuntatieteellinen näkökulma.....	22
2.2 Maantieteen menetelmät lajien hoidon konflikteissa	24
2.3 Paikallisen ja ei-paikallisen suhde	28
3 Metodologiset valinnat ja artikkelien sisältö	31
3.1 Artikkelit I.....	33
3.2 Artikkelit II	34
3.3 Artikkelit III	34
3.4 Artikkelit IV.....	35
4 Teoreettinen lähtökohta suomalaisen susikonfliktin tarkastelemiseksi	37
5 Susi- ja metsäpeurakonfliktien kontekstit	39
5.1 Susivahinkojen ja vainon historiaa – historiallinen konteksti	39
5.2 Sopeutuva, tehokas ja sosiaalinen saalistaja – biologinen konteksti.....	41
5.3 Susikannan hoidon problematiikkaa - sosioekonominen konteksti.....	42
5.4 Paluu erämaista kulttuuriympäristöön - metsäpeurakonfliktin kontekstointi.....	45
6 Konfliktikuvaus ja tutkimuskysymykset	47
7 Aineisto ja menetelmät	49
7.1 Kirjalliset suttu koskevat lomakekyselyt.....	49
7.2 Avoimet keskustelu- ja kuulemistilaisuudet.....	50
7.3 Tilastolliset menetelmät	51
8 Tulokset	53
8.1 Suteen liittyvät asenteet ja kannan hoidon tavoitteet	53
8.1.1 Arvot asenteiden taustalla.....	55

8.1.2	Pelot.....	57
8.2	Paikallisen ja ei-paikallisen suhde.....	59
8.2.1	Oikean tiedon kysymys	61
8.3	Susikonflikti metsästyksen ja luonnonsuojelun välisessä kamppailussa	62
8.3.1	Metsästys – paikallisesti kehittynyt luonnon käytön muoto	63
8.3.2	Suomalaisen luonnonsuojelun kehittyminen ja sen kansainväliset juuret	64
8.3.3	Metsästäjä- ja luonnonsuojelutahojen välinen kamppailu	66
8.3.4	Perinteisen luonnon käytön ja ekosysteemin hoidon paradigmojen heijastuminen tuloksissa	67
8.4	Kohti konfliktien hallintaa	70
9	Johtopäätökset ja keskustelua	75
9.1	Susikonflikti ja paikan konteksti	75
9.2	Paradoksien areena.....	77
9.3	Riistalajien hallinnointi ristitulessa ja muutospainneissa	79
9.4	Oppivan ja sopeutuvan hallinnan vaade.....	80
	Lähdeluettelo	83
	Liite	93
	Alkuperäiset artikkelit	99

1 Johdanto

Suden ja ihmisen välisen suhteen voi liioittelematta määritellä kivuliaaksi. Sellainen se on ollut historiassamme, eikä tämä haasteellinen asetelma ole juurikaan muuttunut. Suden paluu 1990-luvulla suomalaiseen yhteiskuntaan ja osaksi monien maaseudun kylien elämää nosti jälleen esiin suteen liittyvät ristiriidat. Niitä esiintyy erityisesti siellä, missä susilauma liikkuu ja saalistaa ja missä susi ja ihminen konkreettisesti kohtaavat mutta sieltä ne siirtyvät myös kiistoiksi yhteiskuntamme hallinnollisiin rakenteisiin. Tilanne on muuttunut ristiriitaiseksi osittain myös sen vuoksi, että kanta runsastui ajanjaksona, jolloin Suomi kävi EU-jäsenyysneuvotteluja, liittyi EU:n jäseneksi 1995 ja harmonisoi lainsäädäntöään direktiivien ohjaamana. EU:n jäsenyyttä vastustettiin erityisesti maaseudulla.

Susikannan hoidon ristiriidoille on luonteenomaista, että ne ovat monitasoisia ja niissä on vastakkainasettelua, jossa nousee esiin kahden lajin – ihmisen ja suden – välinen suhde ja molempien oikeudet. Ristiriitojen taustalla vaikuttaa arvomaailmamme, mikä vaikeuttaa konfliktin hallittavuutta. Suden sosiaalipoliittista merkitystä yhteiskunnassamme kuvastavat hyvin suteen liittyvät hallinnollis-poliittiset valitukset. Suomalaiset luonnonsuojelutahot valittivat perusteettomasta suden metsästyksestä EU:n komissiolle 2000-luvun alussa. Tälle vastatoimena Itä-Suomessa kerättiin yli 20 000 nimen adressi komissiolle luovutettavaksi. Siinä vaadittiin petopolitiikan väljentämistä ja paikallisten ihmisten vaikutusmahdollisuuksien lisäämistä. Susiasia sai aikaan 2000-luvun alkupuoliskolla lukuisan joukon lähetystöjä, jotka pyrkivät ministeriön ja EU:n komission virkamiesten ja eurokansanedustajien puheille. Nämä esimerkit kertovat susiasian poliittisesta luonteesta, mitä on analysoitu myös tuoreessa väitöskirjassa (Ratamäki 2009).

Lainsäädännössä susi määritellään riistaeläimeksi. Tämä määrittely tarkoittaa sitä, että susi on riistanhoidollinen kohde ja sillä on tietty lainsäädännöllinen status. Riistanhoidolla on maassamme pitkät perinteet, jossa suurpetojen – kuten suden kohdalla – riistanhoidon tavoite on ollut pitkään hyvin yksipuolinen. Pääsääntöisesti maamme historiassa sudesta ja monista muistakin haitallisiksi koetuista eläimistä on pyritty pääsemään eroon. Suden voikin kiistattomasti määritellä konfliktiseksi riistalajiksi Suomessa, ja tällä konfliktilla on pitkä historiallinen ulottuvuus.

Tämä väitöskirjatyö keskittyy suomalaiseen susikonfliktiin. Se, että olen valinnut susikannan hoidon ristiriidat väitöskirjatyöni kohteeksi, ei ole sattumaa. Toimin vuodesta 1988 lähtien aina 2000-luvun alkupuoliskolle saakka riistapäällikkönä Pohjanmaan riistanhoitopiirissä. Riistanhoitopiiri edustaa riistanlajien

hoidon ja metsästyksen alueellista hallintoa. Siinä työssä vuorovaikutus maaseudun kylien ja niiden ihmisten kanssa on jokapäiväistä. Riistakantojen hoidon hallinnointi, eläinten aiheuttamat vahingot ja tähän liittyvän tiedon tarpeen täyttäminen on toimenkuvan ydintä. Tutkimuksen alkupiste ei ollut kuitenkaan susi vaan metsäpeura. Kainuusta 1980-luvulla Suomenselälle siirretyn metsäpeurapopulaation menestyminen, kannan nopea kasvu ja peuratokkien invaasio Perhon, Halsuan ja Alajärven viljelyalueille saivat aikaan 1990-luvun loppupuolella jopa peurasodaksi kutsutun konfliktin. Sen aikana alueelta esiin nousseet kysymykset peurakannan hoidon alueellisista ja kansallisista tavoitteista nostivat suomalaisessa yhteiskunnassa esiin selvän tarpeen lajikohtaiseen kannanhoidon avoimeen ja läpinäkyvään suunnitteluun. Kun paikalliselta tasolta nousevaan kysymyksiin tulvaan ei löytynyt hyviä vastauksia edes kansallisen riistahallinnon kärjestä, oli luonnollisena seurauksena oma pyrkimys lähteä etsimään vastauksia. Tämä johti tutkimuksen tekijän lajikohtaisten hoitosuunnitelmien suunnitteluun ja valmisteluun yhteistyössä Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin kanssa. Kohteena oli ensi vaiheessa metsäpeura ja sen kannan hoito (Bisi & Kurki 2003, Mmm 2007c). Heti sen perään alkoi kansallisen susikannan hoitosuunnitelman valmistelutyö (Bisi & Kurki 2005, Mmm 2005). Hoitosuunnitelmat ovat hallinnollis-poliittisia asiakirjoja, joiden lopullisesta sisällöstä vastaa Maa- ja metsätalousministeriö. Susikysymyksen haasteellisuus innosti tutkimaan.

1.1 Tutkimuksen keskeinen sisältö

Tässä työssä analysoin kotimaisen susikonfliktin luonnetta ja sen taustatekijöitä. Aineiston keräysvaiheessa tapasin vuosina 2003 ja 2004 kaikki keskeiset suomalaiset luonnon käyttöön liittyvät sidosryhmät ja suuren joukon kansalaisia. Sudenhoitosuunnitelman valmisteluprosessiin osallistui eri tavoin noin 3000 kansalaista, sekä maan eri puolilla järjestettyihin avoimiin ja julkisiin kuulemistilaisuuksiin osallistui noin 1600 ihmistä 30 eri tilaisuudessa. Kyseinen julkinen valmisteluprosessi ja aineiston keruutapa on varmastikin vaikuttanut tutkimusprosessiin, sen aineistoon ja myös tuloksiin. Hoitosuunnitelmien valmisteluprosessin alkuperäinen tavoite oli kerätä tietoa kansalaisten ja heidän muodostamiensa erilaisten hallinnollisten instituutioiden ja aatteellisten intressiryhmien susikannan hoidon ja suojelun tavoitteista. Tällaisen lähestymistavan voidaan perustellusti arvioida nostaneen esiin kärjistyneesti erilaisia tavoitteita, koska hoitosuunnitelman valmistelu oli median seurannassa ja ihmisten susikannanotot – siis osa tämän työn aineistoa – saattoivat olla myös jonkin

maakuntalehden uutinen. Tyypillistä prosessille oli, että nämä uutiset saivat aikaan yleisön osastokirjoittelua, joka jäi elämään omaa elämäänsä median ehdoilla. Media kulki tavallaan tämän työn aineiston keruun kintereillä (kuvio 1), mikä saattoi vaikuttaa joidenkin intressiryhmien myöhempään toimintaan ja aktivoitumiseen susikysymyksessä. Tässä työssä ei kuitenkaan paneuduta median rooliin susikonfliktissa, vaikka sillä nähdäänkin siinä usein merkittävä rooli (mm. Pulliainen & Rautiainen 1999, Fritts ym. 2003).

Kuvio 1. Sen lisäksi, että media uutisoi aktiivisesti suden hoitosuunnitelman valmistelua ja sen maakunnallisia tapahtumia, myös pilapiirtäjät löysivät susikonfliktista otollisen kohteen vuonna 2004. Ylempi kuva on Seppo Leinosen susikannan hoitosuunnitelmamprosessille 2004 tuottama ja alempi Kari Inkisen käsialaa (julkaistu Koneviestissä 7.4. 2004).

Susikysymystä on tutkittu paljon ja siitä on tehty perusteellisia tieteellisiä, monipuolisia tarkasteluja (esim. Mech & Boitani 2003). Susi tunnustetaan yleisesti ikään kuin poliittiseksi eläimeksi, ja vaikka suden ja ihmisen vuorovaikutus on synnyttänyt konflikteja eri puolilla maailmaa, on niissä aina omat alueelliset ja kulttuuriset erityispiirteensä. Vuorovaikutuksen dynamiikka on vahvasti aikaan ja paikkaan sidottua. Konfliktin voi myös tunnistaa ja tehdä ymmärrettäväksi hyvin monella tavoin riippuen, mistä näkökulmasta asiaa tarkastelee ja mihin konteksteihin sen liittyy. Edellä mainitusta aineiston keruutavasta johtuen tässä työssä korostuu paikallisen ihmisen näkökulma tarkastella ja kokea suden ja ihmisen vuorovaikutus. Tästä rakentuu paikallisen ja sen ulkopuolisen vastakohtaisuus, jonka tarkastelu on tämän työn ydintä.

Vaikka työ keskittyy suteen, analysoidaan tässä myös metsäpeurakannan hoitoon liittyvää konfliktia. Metsäpeurakonflikti on aineistossa mukana, koska niin sanottua peurasotaa käytiin aikanaan Suomenselällä ja siinä on havaittavissa kiinnostavia yhtymäkohtia susikonfliktiin. Ne yhdessä kertovat suomalaisten lajien hoidon ja suojelun paikallisista haasteista ja niiden dynamiikasta suhteessa yhteiskuntaan. Yhtä kiinnostavaa kuin ymmärtää, miksi suden ja metsäpeuran kannan hoidon tavoitteet ovat muuttuneet ristiriitaiseksi on perusteltua pohtia, miten susikonfliktia voidaan hallita, hoitaa tai peräti ratkaista. Kysymys on samalla riistanhoidon konflikteista. Riistanhoito voidaan nähdä yhtenä menetelmänä hallita kannan hoitoa ja sen ongelmia, mutta se kuitenkin jakaa toimijoita, koska riistanhoito on aikansa peili ja sen menetelmät ja toimintamallit elävät yhteiskunnan arvojen mukana (Ilvesviita 2006). Suden riistalajin status värittää susikysymystä ja lisää sen jännitettä. Riistalajeihin kohdistuva riistanhoito ja metsästyksen kytkeytyvät suomalaisessa luonnon käytön historiassa oleellisesti toisiinsa, ja osittain tämän vuoksi yhtenä hallitsevana piirteenä susikeskustelussa on juuri metsästyksen. Tälle keskustelulle on tyypillistä, että vaaditaan susikannan säätelyä, ja tällöin keskustelu ohjautuu usein metsästyksen olemukseen. Koska metsästyksen itsessään on konfliktinen aihepiiri, sävyttää se susikysymystä ja lisää konfliktin monikerroksisuutta. Susikannan hoidon kytkeytyminen merkittävästi metsästyksen ohjaa suteen liittyvää kansalaiskeskustelua metsästäjien ja luonnonsuojelijoiden väliseksi. Tässä työssä pohdin suomalaisen metsästyksen ja luonnonsuojelun välistä suhdetta ja sitä jännitettä, joka näiden kahden luontoharrasteen ja toimintamuodon välille rakentuu. Myös tässä on liittymäkohta paikallisuuteen, koska metsästyksen ja metsästäjien toiminta on hyvin paikka- ja kulttuurisidonnaista; sen sijaan luonnonsuojeluaatteessa voidaan tunnustaa ylikansallisia vaikutteita.

Susikonfliktin anatomiaan syventyminen tarjoaa kiinnostavan mahdollisuuden tarkastella eläinlajien hoidon ja suojelun rakennetta ja sen toimijoiden välistä vuorovaikutusta. Voidaan myös olettaa, että nämä vuorovaikutuksen asetelmat heijastavat luonnon käytön ja lajien suojelun konflikteja yleisemmällä tasolla. Monien erityisten biologisten ominaisuuksiensa vuoksi sutta voidaan pitää jonkinlaisena luontoarvojemme peilinä ja koetinkivenä. Ihmisen näkökulmasta vaativien lajien – esimerkiksi ihmisen elinkeinotoiminnalle vahinkoa aiheuttavien nisäkkäiden – hoidossa ja suojelussa on nähtävissä tiettyjä yhtymäkohtia, jotka modernissa globalisoituvassa yhteiskunnassa nousevat toistuvasti keskusteluun. Käyttää, suojella, varmistaa ekosysteemien toimivuus, mahdollistaa samalla haja-asutusalueiden ja maaseudun ihmisten toimeentulo ja elinkeinot: toisin sanoen löytää tasapaino luonnon käytön ja luonnon suojelun välille on nyky-yhteiskuntamme tärkeitä tavoitteita. Tähän liittyvä konsensushakuinen tematiikka on hyvin tyypillistä nyky-yhteiskunnassa ja se erityisesti nousee esiin luonnon käyttöön ja suojeluun liittyvissä monissa konfliktitutkimuksissa. Edellä mainitut yhteiskuntamme keskeiset luonnonsuojelun ja kestäväen käytön arvot ovat löytäneet tiensä esimerkiksi luontodirektiiviin (Luontodirektiivi 92/43 EY) ja sen ohjaamana myös metsästyslainsäädäntöömme (Metsästyslaki 1993). Ne määrittelevät suden lainsäädännöllisen statuksen mutta samalla pyrkivät huomioimaan myös ihmis-toiminnan vaatimukset.

1.2 Tutkimuksen rakenne

Tarkastelen jatkossa eläinlajien hoitoon ja suojeluun liittyvää konfliktitutkimusta ja sitä, miten eri tieteenalat ovat lähestyneet teemaa. Luon katsauksen maantieteen mahdollisuuksiin tutkia eläin konflikteja ja tuon esiin niitä käsitteitä, joiden kautta maantieteilijät ovat jäsentäneet ihmisen ja luonnon välistä vuorovaikutusta. Käytän myöhemmin paikallisuuden käsitettä hyväkseni. Sen avulla tarkastelen susikonfliktin ilmentymistä yhteiskunnassa sekä luonnonsuojelun ja metsästyksen välistä vuorovaikutusta. Tämän jälkeen esittelen tämän työn metodologiset valinnat, erilliset artikkelit ja niiden keskeisen sisällön ja tavoitteet. Tuon esiin vertailunomaisesti pohjoisamerikkalaisista kokemuksista nousseen teoreettisen lähestymistävän susikonfliktin luonteesta ja käytän sitä tutkimuksen yhtenä teoreettisena lähtökohtana, johon vertaan suomalaista konfliktia. Taustoitan konfliktia historiallisesta, biologisesta ja sosioekonomisesta kontekstista, jolla haluan lisätä konfliktin ymmärrettävyyttä. Esittelen konfliktin keskeisen yhteiskunnallisen ilmenemisen ja muotoilen tutkimuskysymykset. Tämän jälkeen kuvailen empii-

risen aineiston ja sen käsittelyssä käytetyt menetelmät, minkä jälkeen käyn läpi keskeiset tulokset. Vastaan niiden avulla tutkimuskysymyksiin. Lopuksi käyn keskustelua niistä lajien hoidon ja suojelun kysymyksistä, jotka mielestäni nousivat kiinnostavimpina päätelminä ja havaintoina esiin tuloksista.

2 Eläinkonfliktien maantiede

Eläinlajien suojelu ja niiden kannan hoito on osoittautunut hyvin haasteelliseksi nyky-yhteiskunnassa. Tämä koskee erityisesti sellaisia lajeja, jotka aiheuttavat vahinkoja ihmisen elinkeinotoiminnalle. Erilaisia lajien hoitoon tai suojeluun liittyviä konflikteja on esiintynyt kautta aikojen ja lähes kaikissa kulttuureissa. Elinympäristöjen muuttumisen ja yhteiskunnallisen kehityksen myötä konfliktien luonne on kuitenkin muuttunut ja on yhä muuttumassa (Conover 2002, Woodroffe ym. 2005, Thirgood ym. 2005). Konfliktien synnyssä ja kehittymisessä voidaan nähdä joitain ohjaavia taustaelementtejä, jotka liittyvät keskeisesti ihmisen toimintaan. Maapallon väestön nopea kasvu, eläinlajien luonnollisten elinympäristöjen väheneminen ja heikentyminen sekä lajien välisen vuorovaikutuksen muuttuminen - mm. ravintoverkkojen muuttuminen - voidaan nähdä jonkinlaisiksi konflikteja synnyttäviksi ja niitä selittäviksi päävoimiksi (mm. Woodroffe ym. 2005). Tällaiset konfliktit tyypillisesti tiivistyvät erityisesti sellaisten lajien kohdalla, joiden biologiset ja ekologiset käyttäytymisen mallit ja piirteet ovat ihmiselle haastavia. Esimerkiksi suurpetojen supistuvat ravinto- ja elinympäristöresurssit johtavat helposti lisääntyviin kohtaamisiin ihmisen kanssa. Nämä vääjäämättä synnyttävät ristiriitoja. Samalla on muistettava, että ihmisen ja suurpetojen välinen ravinto- ja tilakilpailu on historiallinen ilmiö ja osa lajien evoluutiota. Suuret pedot ovat saalistaneet kotieläimiä ja myös petojen saalistus on rajoittanut ihmiselle ravinnoksi soveltuvien muiden riistalajien kantoja, mikä on puolestaan rajoittanut ihmisen metsästysmahdollisuuksia. (Jackson & Nowell 1996, Karandth & Madhusan 2002, Treves & Karandth 2003, Thirgood ym. 2005, Linnell ym. 2005). Jotkut suuret pedot voivat myös aiheuttaa suoranaista uhan ihmisen terveydelle ja hengelle, jos ne pitävät ihmistä ravintonaan tai puolustavat joko jälkeläisiään tai omaa saalistaan (Linnell ym. 2002, Loe & Röskaf 2004). Myös suuret kasvinsyöjänsäkkäät voivat aiheuttaa merkittäviä vahinkoja ihmisen elinkeinotoiminnalle joko syömällä tai tallaamalla viljelyksiä (Thirgood ym. 2005). Eläinten ja ihmisen välinen tila- ja ravintokilpailu onkin johtanut viime vuosisatojen aikana suoranaisiin vainoihin ja pyrkimykseen hävittää joitain lajeja tai lajiryhmiä. Tästä on olemassa runsaasti historiallisia dokumentteja (mm. Järvinen 2000, Boitani 2003, Woodroffe ym. 2005). Ekologisesta näkökulmasta kysymys voidaan nähdä puhtaasti lajien välisenä kilpailuna, mutta pääsääntöisesti kyseinen ongelmakenttä tunnustetaan huomattavasti laajempänä ilmiönä.

Edellä esiintuotujen konfliktien kehittymisen ja synnyn taustalla on yhä useammin myös jonkin hävinneen tai taantuneen lajin paluu. Lajispesifinen

luonnonsuojelu on onnistunut palauttamaan viime vuosikymmenien aikana monia lajeja joko suoranaisilla palautusistutuksilla tai elinympäristöjen kehittämällä ja lainsäädännöllisillä muutoksilla (Conover 2002, Boitani 2003). Vaikka tällaiset lajien palautukset koetaan yleensä suurina luonnonsuojelullisina voittoina ja saavutuksina, saattavat niiden seuraukset olla myös ongelmallisia. Hyvin usein ne synnyttävät konflikteja paikallisissa ihmisyhteisöissä, koska tilanne on uusi sekä palaavalle lajille että paikalliselle väestölle. Eläinlaji palaa takaisin muuttuneeseen elinympäristöön, ja vastaavasti paikalliset ihmiset joutuvat sopeutumaan vuorovaikutukseen lajin kanssa, josta heillä ei ole välttämättä aiempaa kokemusta. (mm. Conover 2002, Treves & Karandth 2003).

2.1 Lajien hoidon ja suojelun konfliktitutkimus: luonnontieteellinen ja yhteiskuntatieteellinen näkökulma

Lajien hoitoon ja suojeluun liittyviä konflikteja on lähestytty tieteessä hyvin erilaisista teoreettisista konteksteista. Lähestymistavasta riippuen niiden luonne näyttää tällöin hyvin eri tavoin. Lajien biologiset ja ekologiset erityispiirteet, elinympäristöjen ominaispiirteet ja paikallisen väestön ja lajien välinen suora vuorovaikutus rakentavat vain yhden puolen konflikteista. Hyvin usein lajien hoidon konflikteissa on keskitytty lajien aiheuttamiin vahinkoihin ja niiden hallintaan. Pohjois-Amerikassa puhutaan jopa tieteenalasta, jossa hallitseva näkökulma on eläinlajien aiheuttamat vahingot ja niiden hallinta (The Science of Wildlife Damage Management, Conover 2002). Kyseinen lähestymistapa laajentaa näkökulmaa sekä ekologisiin että sosioekonomisiin kysymyksiin eikä pitäydy vain vahinkonäkökulmassa.

Yhtä lailla biologit, antropologit, maantieteilijät ja sosiologit ovat olleet kiinnostuneita lajien suojelusta ja hoidosta sekä niihin liittyvistä luonnontieteellisistä ja yhteiskunnallisista ilmiöistä. Vaikka lajien biologia ja ihmisen ja lajien väliset ekologiset riippuvuudet selittävät pitkälti lajien hoidon konflikteja, on nykyään kaikista haastavimmaksi osoittautunut lajien hoitoon liittyvä yhteiskunnallinen, myös usein niin sanottu sosioekonominen ulottuvuus. Eläinten aiheuttamia vahinkoja voidaan estää ja korvata, ihmisen näkökulmasta ylitseäiksi runsastuneita eläinkantoja voidaan harventaa ja niiden kantojen kasvua hillitä. Ihmisten sosiaalisia ja emotionaalisia reaktioita, kuten pelot, vihan tunteet tai yltiöpäinen eläimiin kohdistuva ihailu tai rakkaus ja näiden tunne- ja asennetason yhteiskunnallisia vaikutuksia on huomattavasti vaikeampi hallita. Lähtökohdiltaan biologisilla ja ekologisilla konflikteilla onkin nyky-yhteiskunnassa taipumus

muuttua sosiaalisiksi ja sosioekonomisiksi kysymyksiksi ja ne muuntuvat poliittisluonteisiksi kiistoiksi. (Conover 2002, Fritts ym. 2003, Treves & Karandth 2003). Tyypillistä nykyyhteiskunnassa on, että erilaiset intressiryhmät omaksuvat erilaisia lajien hoitoon liittyviä tavoitteita muuttuvien arvojensa ja luontoasenteidensa ohjaamina. Ne puolestaan synnyttävät ja ylläpitävät pysyvää jännitettä lajien hoidossa ja suojelussa (mm. Nie 2001, 2003).

Biologit ja ekologit ovat tunnistaneet kyseisen konfliktien sosiaalisen ulottuvuuden, mutta perinteisesti luonnontieteessä on vältetty menemästä alueelle, jossa vastaan tulevat lajien hoidosta ja suojelusta kumpuavat yhteiskunnalliset ilmiöt. Tätä on kritisoitu ja suojelubiologeilta on vaadittu yhteiskunnallisempaa ja enemmän ekosysteeminäkökulmaa lajikohtaisen suojelun rinnalle (Jacopson & MacDuff 1998, Endter-Wada ym. 1998). Yhteiskuntatieteilijät ovat aivan viime vuosikymmenien aikana suunnanneet tutkimusta lajien hoidon ja suojelun konflikteihin, mikä osaltaan on tuonut niihin uutta näkökulmaa ja lisännyt niiden läpinäkyvyyttä ja ymmärrettävyyttä (mm. Rannikko 1995, Wolch & Emel 1998, Nie 2002, 2003, Lehtinen 2003, Helvarg 2004). Jotkut eurooppalaiset yhteiskuntatieteilijät ovat myös tuoneet keskusteluun hyvin analyttisiä ja yksityiskohtaisia ympäristökonfliktien hallintaan ja ratkaisuun liittyviä instrumentteja (mm. Rauschmayer & Wittmer 2004, Wittmer ym. 2006). Ne jäsentävät konflikteja ja voivat auttaa niiden hallinnassa. Operatiivinen vastuu ympäristökonflikteista on kuitenkin viranomaisilla eikä tieteenharjoittajilla, jolloin oleellista konfliktien hallinnan kannalta on tieteen ja hallinnon välisen vuoropuhelun onnistuminen. Tieteenharjoittajien näkökulmasta konfliktit saattavat olla äärimmäisen kiinnostavia ilmiöitä ja tutkimuksen kohteita; sen sijaan vastuullisille viranomaisille ne saattavat olla raskaita prosesseja.

Historiassa on runsaasti esimerkkejä, kuinka vahingollisten lajien hoidon hallinta on ollut pyrkimystä päästä vahingollisista eläimistä eroon (Emel 1998, Järvinen 2000, Fritts ym. 2003). Eläinten puolustajia ei välttämättä ole ollut, tai heillä ei ole ollut vaikutusvaltaa eikä vaikutusmahdollisuuksia. Nytemmin tilanne on muuttunut. Erilaiset luonnon- ja eläinsuojeluliikkeet ovat vahvoja yhteiskunnallisia toimijoita ja ne ovat tuoneet lajien suojelun ja hoidon konflikteihin uuden asetelman (Rannikko 1995, Franklin 1999). Yhteiskunnallisella kehityksellä on kuitenkin taipumus tuottaa konflikteihin yhä uusia kerroksia. Etenevä globalisaatio kasvavine talouskasvun odotuksineen asettaa vaatimuksia yhä lisääntyvälle luonnon varojen käytölle, joka voidaan nähdä vastakkaisena suuntana luonnon- ja eläinsuojelusta huolta kantaville. Tällainen kaksisuuntainen, kilpaileva kehityssuuntaus, jossa kohtaavat yhtäältä voimistuvat luonnonsuojelu- ja

eläinsuojeluaatteet ja toisaalta taloudellisen kasvun ja hyödyntämisen vaatimukset, haastavat yhteiskunnan rakenteita ja poliittista päätöksentekojärjestelmää. Ihmisoikeudet, eläinten oikeudet, luonnon säilyttäminen, ihmisten taloudelliset ja sosiaaliset intressit, yhteishallinnan ja viranomaishallinnon haasteet ja esimerkiksi paikallisen väestön oikeudet ovat kysymyksiä, jotka muodostavat vaikeasti hallittavan ja jäsennettävän kokonaisuuden (mm. Väyrynen 2000). Edellä mainittu ongelmakokonaisuus ulottuu myös lajien hoidon konflikteihin ja kuvaa niiden dynaamista ja monikerroksista luonnetta.

2.2 Maantieteen menetelmät lajien hoidon konflikteissa

Sekä luonnontieteillä että yhteiskuntatieteillä on rooli ja tilaus luonnon käytön konfliktien tutkimuksessa. Maantiede poikkitieteellisenä tieteenalana soveltuu hyvin yhdeksi lähestymistavaksi, ja sen keinoin onkin analysoitu muun muassa lajien suojelun ja hoidon yhteiskunnallisia ulottuvuuksia. Usein juuri niiden paikka- ja kulttuurikontekstinen luonne on kiinnostanut maantieteilijöitä (mm. Gullo ym. 1998, Lynn 1998, Wolch & Emel 1998). Perinteisesti maantiede on ollut kiinnostunut luonnon ja ihmisen välisestä vuorovaikutuksesta pyrkien kohti synteisiä, ymmärrystä (Holt-Jensen 1999). Vaikka maantieteen metodeilla ja käsitteillä voidaan selittää ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksen ominaispiirteitä, maantiede on kuitenkin hakenut tässä suhteessa rooliaan. Esimerkiksi Carl Sauerin ja Berkeleyyn kulttuurimaantieteen koulukunta pyrki jo 1900-luvun alkuvuosikymmeninä etsimään yhteyksiä paikallisen luonnon ja ihmistoiminnan vuorovaikutuksesta hakien näin selitystä paikkaan ja alueeseen sidoksissa oleviin prosesseihin. (Sauer 1963, Holt-Jensen 1999).

Sen sijaan esimerkiksi Granö (1981: 23) on painottanut, että maantieteen keskeinen pyrkimys kokonaisvaltaisena tieteenä ei olekaan pyrkiä selvittämään luonnon ja ihmisen vuorovaikutuksen suhdetta tai riippuvuutta eikä ihmisen ja luonnon alueellista tai maisemallista vuorovaikutusta. Sen sijaan hän on painottanut ihmismielen merkitystä suhteessa ympäristöön. Granön ajattelussa ihmisen havainnointi, kokemukset, tieto ja toiminta ovat merkittävästi sidoksissa ympäristöön, josta maantieteellisen tutkimuksen pitää olla kiinnostunut. Wolchin ja Emelin (1998: xiv) mukaan kulttuurimaantiede on pitkään ollut kiinnostunut siitä, kuinka alueellinen luonto on sidoksissa ihmisen pyrkimykseen, kulttuuriseen identiteettiin ja myös konflikteihin. He tuovat eläinmaantieteeseen käsitteellisen kokonaisuuden, jossa paikkasidonnaisuus, eläinpolitiikka ja kulttuurillinen identiteetti ovat toisiinsa kytköksissä, mutta samalla he laajentavat eläinmaantieteellistä

tarkastelua hyvin yhteiskuntakriittisesti ottamalla mukaan feminististä näkökulmaa. Emel (1998) esimerkiksi esittää, että suden hävittämisoperaatio 1800-luvun Yhdysvalloissa oli eräänlainen miehistyksen ja kolonialismin ääri-ilmenytymä.

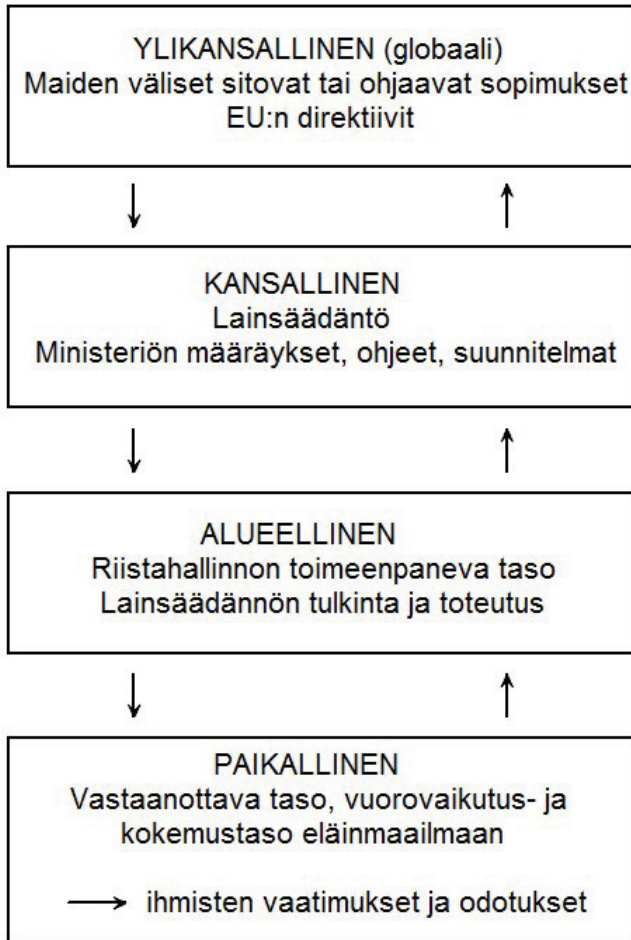
Tarkasteltaessa luonnon ja ihmisen vuorovaikutusta maantieteen metodein on tilaan ja paikkaan sidottu ajattelu aivan keskeistä. Wolch ja Emel (1998: xiv) yksinkertaistavat tämän toteamalla, että ”asiat yksinkertaisesti vain tapahtuvat tilassa”. Heidän yksinkertaistavasta toteamuksestaan voidaan johtaa ajatusketju eläinmaailmaan, joka kuvastaa esimerkiksi suden tilaan tai paikkaan sijoittumista ja samalla siihen liittyvää lajien välistä vuorovaikutuksen dynamiikkaa. Kun susipari asettuu jollekin alueelle, se todennäköisesti pariutuu ja lisääntyy, ja pentueen syntymisen jälkeen alueelle kehittyä pariskunnan ja kasvavien pentujen muodostama susilauma. Se alkaa saalistaa ja elää vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa muodostaen elinpiirin eli territorion, jota se käyttää elääkseen puolustaen sitä myös muita lajikumppaneita vastaan (Mech & Boitani 2003: xv). Lauma on pian näkyvä ja liikkuva elementti ja osa alueen luontoa, ja sen vaikutus yltää paikallisiin ihmisyhteisöihin. Erityisesti näin tapahtuu, jos paikalliseen elinkeinotoimintaan kuuluu kotieläintalous. Vuorovaikutus ja sen seuraukset alkavat siis rakentua paikan ja alueen biologisten ja sosiaalisten piirteiden ohjaamina. Siinä on myös mukana kulttuurisidonnainen ohjautuvuus, koska vuorovaikutukseen reagointi on myös kulttuurisidonnaista. Oleellista kuitenkin on se, että paikka ja sen ekologis-sosiaaliset olosuhteet ovat toimiva konteksti luodatta suden ja paikallisen väestön vuorovaikutusta. Emel (1998) on linkittänyt tilan käsitteen osaksi yhteiskuntateoriaa painottamalla, että alueelliset olosuhteet muokkaavat ja ohjaavat sosiaalisia prosesseja. Emel ja Wolch (1998) painottavatkin, pohtiessaan ihmisen ja luonnon välistä vuorovaikutusta, että haasteena ei suinkaan ole pelkästään ymmärtää sosiaalisia käytäntöjä ja niiden kehittymistä vain ajan suhteessa, vaan myös suhteessa tilaan ja nimenomaan tietyn paikan kontekstissa.

Maantieteen näkökulmasta voidaan siis jokin paikka tai alue nähdä tilana, jossa eläinlajit - ihminen mukana - elävät vuorovaikutuksessa keskenään ja jossa ympäristölliset ja kulttuuriset ominaispiirteet vaikuttavat tuon tilan ja sen toiminnallisten käytäntöjen kehittymiseen. Tuossa tilassa oleellisia vuorovaikutuksen kehittymisen elementtejä ovat muun muassa eläinpopulaatioiden rakenne ja tiheys, ihmispopulaation tiheys ja sijoittuminen sekä sen kulttuurinen rakenne ja historiallinen kehitys. Eläinmaantiede on kiinnostunut näistä ilmiöistä ja se pyrkii erottelemaan, jäsentämään ja ymmärtämään tämän vuorovaikutuksen elementtejä. Maantieteen käsitemaailma on kuitenkin laaja, ja sen konteks-

tualisointi voi tapahtua suhteessa niin tilaan ja paikkaan kuin aikaan, sijaintiin, verkostoihin, yhteyksiin, luokittamiseen ja mittakaavoihin (Lynn 1998: 23). Erilainen luokittaminen onkin tyypillinen tapa hahmottaa luonnon ja ihmisen välistä suhdetta (mm. Meentemeyer 1989, Egenhofer & Mark 1995). Myös jokapäiväisessä elämässä ihmiset joutuvat päivittäin tekemisiin tilaan liittyvän luokittamisen kanssa. Tällaisia käsitteitä ovat muun muassa alueellinen, kansallinen, ylikansallinen ja globaali, mutta myös organisaatiotaso, yhteisötaso ja esimerkiksi urbaani (Smith 1993, 1996).

Maantieteilijät käyttävät näitä luokitteluja hyväkseen jäsentäessään käsitystään yhteiskunnasta. Luokittamista on käytetty työkaluna jäsentämään ihmisen ja luonnon välisen vuorovaikutusta, mistä esimerkkinä on oikeudenmukaisuuden käsitteen peilaaminen osana yhteiskunta- ja ympäristökeskustelua (Towers 2000). Oikeudenmukaisuus ja sen kokeminen esimerkiksi paikallisesti ympäristökonflikteissa on kiinnostanut monia tutkijoita (mm. Low & Gleeson 1998, Di Chiro 1999, Lehtinen 2003, Rannikko 2003). Oikeudenmukaisuuskeskustelu herää tyypillisesti luonnon käytön konflikteissa ja se kulkee päätöksenteon eri hallinnollisilla tasoilla. Tällöin paikallinen, alueellinen, kansallinen ja ylikansallinen hallintotaso tulevat osallisiksi konfliktiin ja sen hallintapyrkimyksiin. Poliittisessa päätöksenteossa nämä kaikki hallinnolliset tasot ovat relevantteja ja muodostavat keskeisiä yhteiskunnan toiminnallisia ja hallintoon liittyviä rakenteita (mm. Bunnell & Coe 2001).

Luonteenomaista lajien hoidon konflikteille on, että yleensä hyvin rajallinen määrä ihmisiä elää suorassa vuorovaikutuksessa eläinlajien kanssa. Juuri tämä nostaa oikeudenmukaisuuskysymyksen herkästi esille. Lajien hoidon konfliktit siirtyvät paikalliselta tasolta alueellisiksi, kansallisiksi tai ylikansallisiksi kysymyksiksi, mutta samalla konfliktin tarkastelunäkökulma muuttuu. Paikallinen ja alueellinen taso ovat tärkeitä operatiivisesta näkökulmasta, sillä ne ovat tasoja, joihin päätöksen teko ja operatiivinen toiminta kohdistuu. Kansallinen ja ylikansallinen taso ovat enemmän suunnittelu- ja poliittisia tasoja, joissa esimerkiksi ylikansalliset sopimukset ja poliittiset ohjelmat ohjaavat hallintoprosesseja (kuvio 2). Edellä mainitut tasot toki toimivat vuorovaikutuksessa keskenään, ja niillä on esimerkiksi lajien hoito- ja suojelusektorilla omat erityiset roolinsa, jotka tulevat konkreettisesti esiin lajikohtaisissa kansallisissa hoitosuunnitelmissa (mm. Liukkonen & Härkönen 2007, Härkönen 2007, Mmm 2005). Myös lajien hoidon konflikteissa kyseiset tasot ovat relevantteja sekä osapuolina että konfliktien hallinnassa (mm. Bisi & Kurki 2005, Liukkonen ym. 2006, Mykrä ym. 2006).

Kuvio 2. Riistalajien hoidon hallinnolliset tasot. Paikallinen taso, jossa vuorovaikutus lajien kanssa tapahtuu, on pääasiallinen hallinnon kohde. Tasot ovat vuorovaikutuksessa keskenään, myös konfliktitilanteissa.

2.3 Paikallisen ja ei-paikallisen suhde

Paikallista tasoa voidaan tarkastella erityisesti suhteessa sen ulkopuoliseen. Käynnissä oleva globalisaatio on ohjannut tutkijoita ja erityisesti maantieteilijöitä pohtimaan paikallisen ja sen ulkopuolisen suhdetta (Holt-Jensen 1999). Globalisaatiolla on ekologisia, ekonomisia ja sosiaalisia vaikutuksia, jotka kohdataan nimenomaan paikallisesti, ja niillä on vaikutusta siellä tapahtuviin prosesseihin (mm. Haggett 1965,1983, Väyrynen 2000). Kun paikallinen kokemus ja näkökulmat kohtaavat sen ulkopuolisista taustoista syntyneen prosessin, esimerkiksi ympäristöpoliittisia pyrkimyksiä ja ideoita, on kohtaaminen usein kivulias ja konflikteja synnyttävä. Tällaisia ristiriitoja on noussut runsaasti esiin viime vuosina, ja niille on tyypillistä keskustelu muun muassa päätöksenteon oikeudesta, läheisyysperiaatteesta ja oikeudenmukaisuudesta. Näissä keskusteluissa paikallinen taho on usein vastakkain ulkopuolisten tahojen kanssa. Tällöin esiintyy ja muodostuu kamppailullisia rintamalinjoja riippuen aiheesta ja tilanteesta; ne ovat usein myös hyvin poliittisia luonteeltaan. Näistä on myös runsaasti ympäristökonflikteihin tai lajien hoitoon liittyviä esimerkkejä (mm. Rannikko 1995, Lehtinen 2003, Bisi & Kurki 2005, Similä ym. 2005, Liukkonen ym. 2006, Mykrä ym. 2006, Ratamäki 2009).

Yksi hyvin konkreettinen ja myös suteen liittyvä esimerkki tällaisesta ylikansallisesta hallinnollis-poliittisesta prosessista on luontodirektiivin (Habitats Directive 92/43/ETY) soveltaminen suomalaiseen lainsäädäntöön vuoden 1995 EU-jäsenyyden liittymisen jälkeen. Kysymyksessä oli lainsäädännön harmonisointi osana globalisaatioprosessia, joka tapahtui ilman kansalaiskeskustelua osana EU-jäsenyyssratkaisua. Tämän seurauksena monien eläinlajien lainsäädännöllinen asema muuttui (mm. Similä ym. 2003, Bisi & Kurki 2005). Esimerkiksi susi muuttui lainsäädännön muutoksen seurauksena täysin rauhoitetuksi riistolajiksi, jonka rauhoituksesta voi poiketa vain hyvin tarkkaan määritellyin ehdoin (kuvio 3). Tämä muutti suomalaisen susikannan hoidon käytännöt ja sillä on ollut sittemmin merkittäviä sekä ekologisia että sosioekonomisia seurauksia. Voidaan esittää, että se selittää susikannan kasvua ja on vaikuttanut tämän kautta susikonfliktin kehittymiseen.

Tietyissä tilanteissa suden suojelusta on voitava poiketa. Poikkeaminen on mahdollista vain erityisen perustellusta syystä luontodirektiivin 16 artiklassa mainittujen poikkeusperusteiden nojalla. Edellytyksenä kuitenkin on, että poikkeukselle ei ole muuta tyydyttävää ratkaisua ja että poikkeus ei haittaa lajin suotuisan suojelun tason säilyttämistä sen luontaisella levinneisyysalueella.

Luontodirektiivin 16 artiklassa mainittuja poikkeusperusteita ovat:

- a) luonnonvaraisen eläimistön tai kasviston suojelemiseksi ja luontotyyppien säilyttämiseksi,
- b) erityisen merkittävien vahinkojen ehkäisemiseksi, jotka koskevat viljelmiä, karjankasvatusta, metsiä, kalataloutta sekä vesistöjä ja muuta omaisuutta,
- c) kansanterveyttä ja yleistä turvallisuutta koskevista tai muista erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavista syistä, mukaan lukien sosiaaliset ja taloudelliset syyt, sekä jos poikkeamisesta on ensisijaisen merkittävää hyötyä ympäristölle,
- d) näiden lajien tutkimus- ja koulutus-, uudelleensijoittamis- ja uudelleenistuttamistaroituksessa ja näiden tarkoitusten kannalta tarvittavien lisääntymistoimenpiteiden vuoksi, mukaan lukien kasvien keinotekoinen lisääminen ja
- e) salliakseen tarkoin valvotuissa oloissa valikoiden ja rajoitetusti yksilöiden ottamisen ja hallussapidon kansallisten toimivaltaisten viranomaisten määrittelemissä rajoissa.

Edellä mainituista poikkeamisen edellytyksistä säädetään metsästysasetuksen 28 §:ssä. Sen mukaisesti jos muuta tyydyttävää ratkaisua ei ole eikä metsästys haittaa suotuisan suojelutason säilyttämistä, voidaan 24 §:n 2 momentissa säädetystä suden yleisestä rauhoitusajasta poiketa

- 1) luonnonvaraisen eläimistön tai kasviston säilyttämiseksi,
- 2) maataloudelle, metsätaloudelle, kalastukselle, eläintenpidolle tai muulle omaisuudelle aiheutuvan erityisen merkittävän vahingon estämiseksi,
- 3) kansanterveyden, yleisen turvallisuuden tai muun erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavista syistä, mukaan lukien taloudelliset ja sosiaaliset syyt, sekä jos poikkeamisesta on ensisijaisen merkittävää hyötyä ympäristölle; sekä
- 4) tarkoin valvotuissa oloissa valikoiden ja rajoitetusti tiettyjen yksilöiden ottamiseksi.

Kuvio 3. Suden rauhoituksen poikkeusperusteet luontodirektiivin 16 artiklan sisällön mukaan sekä kyseisen direktiivin vuoden 2005 aikaisen kotimaisen lainsäädännön versio.

Paikallisuuden käsitteeseen voidaan liittää myös etäisyys, jolla voidaan nähdä merkityksiä sekä yhteiskunnallisissa että ekologissa prosesseissa. Lajien hoidon konflikteissa etäisyyttä on käytetty yhtenä konfliktin luonnetta selittävänä tekijänä. Karlsson ja Sjöström (2007) tutkiessaan ruotsalaisten susisuhtautumista ovat esittäneet, että paikallisista susikokemuksista nouseva informaatio siirtyy median, erilaisten tietoverkkojen ja -verkostojen välityksellä eteenpäin. Tieto siirtyy kuitenkin selektiivisesti ja se voi muuntua matkalla. Mitä pitemmäksi käy etäisyys sinne, missä vuorovaikutus ja sen kokeminen on tapahtunut, sitä vähäisemmäksi käy paikalliseen kokemiseen ja sen todellisuuteen liittyvä tieto. Hallinnollis-poliittisesta näkökulmasta havainto on merkittävä, koska tieto on oleellinen osa päätöksentekoa. Analogisesti voidaankin esittää, että mitä kauempana tiettyä paikkaa tai aluetta koskeva päätöksenteko tapahtuu, sitä vähemmän paikallinen tieto on mahdollisesti vaikuttanut päätöksentekoon.

3 Metodologiset valinnat ja artikkelien sisältö

Tutkimuksen tavoitteena on analysoida susikannan hoidossa syntyneitä konflikteja, lisätä ymmärrystä sen rakenteista ja pohtia sen hallittavuutta. Metsäpeurakonfliktin rooli on tukea analyysiä ja tarjota vertailupohja. Joissain eläinlajien hoidon ja suojelun konfliktianalyysissä nähdään huomattava määrä erilaisia niin sanottuja konfliktiajureita, joilla konflikteja selitetään (esim. Conover 2002, Nie 2003). Tässä työssä näkökulma rajautuu pitkälti paikalliseen tasoon ja paikalliseen kokemiseen, mikä johtuu työn alkuperästä. Tämän työn aineiston keruu oli osa susikannan hoitosuunnitelman valmistelua, jossa haluttiin kuulla erityisesti niitä ihmisiä, jotka asuvat jokapäiväisessä elämässään vuorovaikutuksessa susien kanssa.

Työn empiirisenä perustana on kirjallinen kyselylomakeaineisto ja yleisö-, niin sanottujen kuulemistilaisuuksien litteroidut puheet. Kirjallisia vastauksia ovat tuottaneet erilaiset luonnon käytön ja -suojelun sektorilla toimineet paikalliset, alueelliset ja kansalliset intressiryhmät ja suullista puheaineistoa alueellisiin kuulemistilaisuuksiin osallistuneet paikalliset ihmiset. Aineistot ovat luonteeltaan sekä määrällisiä että laadullisia. Työ tarkastelee konflikteja maantieteilijän silmin soveltaen tapaustutkimuksessa käytettyjä malleja. Tapaustutkimuksen tutkimusstrategian katsotaankin soveltuvan hyvin tutkimukseen, joka hakee vastauksia kysymyksille miksi ja miten. Samoin sitä on käytetty paikallisen ja globaalien välisen suhteen ja konfliktien dynamiikan tarkastelussa (Laine ym. 2007). Nämä elementit ovat lähellä tämän työn tavoitteita. Tämän työn maantiede edustaa eläinmaantieteellistä lähestymistapaa, jossa kiinnostus kohdistuu ihmisen ja tietyn lajin väliseen vuorovaikutukseen ja sen seurauksiin paikallisuuden kontekstissa. Paikan ja tilan käsitteitä on käytetty muun muassa Natura-kiistan tarkastelussa (Malmsten 2007). Tieteen filosofian kentässä tämä työ on määriteltävissä kuuluvaksi Häklin määrittelyihin nojaten (1999), lähinnä strukturalistisen metodologian piiriin. Sille on ominaista pureutua ikään kuin havaintomaailman takana oleviin vaikuttaviin rakenteisiin. Tällöin halutaan selittää ilmiötä sen sijaan, että kuvattaisiin ilmiöiden säännönmukaisuutta. Yhteiskunnallisten rakenteiden ja niiden välisten suhteiden kautta on lähestytty esimerkiksi Lapin metsäkiistoja, joissa paikallisen aktivismin ja ylikansallisten prosessien kohtaaminen on tiivistynyt ympäristökamppailuksi. (Häkli 1999: 122–129.) Myös susikonfliktissa voidaan tunnistaa ihmisen ja luonnon välisen vuorovaikutuksen suhde, jota kehystävät ylikansalliset ja kansalliset, niin hallinnolliset kuin aatteelliset prosessit sekä paikallinen elämänmuoto ja sen traditiot. Tähän kehykseen kiinnittyvät erilaisten

toimijoiden intressit, jotka ovat sekä taloudellisia, sosiaalisia että emotionaalisia ja joista rakentuu kamppailullisia rintamia. Pysin tunnistamaan tästä kokonaisuudesta konfliktin oleellisia rakennusaineiksia ja keskeisiä piirteitä, jotka selittäisivät konfliktia ja tekisivät siitä ymmärrettävämmän. Tällaista lähestymistapaa voidaan kutsua myös heuristiikaksi (mm. Haila 2007), koska en pyrikään kokonaisvaltaisesti ratkaisemaan konfliktin rakennetta, vaan pyrin tunnistamaan aineistosta sellaisia piirteitä, jotka riittävästi ja käsitykseni mukaan parhaiten selittävät sen luonnetta. Hailan (2007: 179) mukaan heuristiikan keskeinen osa onkin näkemys siitä, millaiset seikat ovat kyseisen ilmiön ymmärtämiseksi olennaisia. Tiedostan kuitenkin sen, että oma taustani ja kokemuspiiri ovat todennäköisesti ohjanneet valintaani. Esimerkiksi työn suuntautuminen luonnonsuojelun ja metsästyksen suhteen analysointiin osana susikonfliktia selittyä osittain sillä, että minua on kiinnostanut jo vuosia näiden kahden luontoharrasteen ja luonnonkäyttömuodon välinen paradoksaalinen suhde. Lähes yhtä perusteltu valinta olisi ollut suunnata tarkastelu vaikkapa karjankasvatuksen tai porotalouden ja luonnonsuojelun suhteeseen susikysymyksessä. Tällöin olisi kuitenkin jäänyt puuttumaan metsästyksen intressi, joka on susikonfliktin yksi oleellinen elementti. Samoin olen joutunut pohtimaan omaa rooliani työssäni jo aineiston keruuvaiheesta lähtien suhteessa suteen ja myös kannan hoidon konfliktiin. Olen aikoinaan ollut ottamassa vastaan tämän tyyppisten konfliktien paikallista painetta ja joutunut vastamaan myös suojelutahojen asettamaan paineeseen lajien suojelukysymyksissä. Tämä on osaltaan johdattanut tämän tutkimuksen tielle. Samalla se asettaa kysymyksen tutkijan roolistani ja sen puolueettomuudesta. Olen metsästäjä, mutta samalla kannan huolta luonnosta ja sen tilasta. Olen seisonut susipassissa ulkomailla, mutta koskaan en ole tuntenut vetoa suurpedon ampumiseen, enkä ole koskaan sellaista ampunut. Tämä kaksisuuntainen suhde luonnonsuojeluun ja metsästyksen heijastuu varmasti työssäni, mutta haluan tarkastella neutraalisti aineistoa ja antaa sen puhua puolestaan.

Työn teoreettisena inspiraationa toimii Yellowstonen susien palautusohjelmasta syntynyttä konfliktia selittävä yhteiskunnallinen analyysi, jossa on nostettu esiin kaksi kamppailevaa luonnon käytön mallia. Vertaan suomalaista tilannetta tähän teoriaan. Kytken teorian paikalliseen ja ei-paikalliseen ulottuvuuteen, kun tarkastelen suomalaisen metsästyksen ja luonnonsuojelun välistä suhdetta. Työni teoreettinen viitekehys rakentuu tästä kokonaisuudesta. Olen valinnut Yellowstonen esimerkin, koska siellä toteutettu susien palautusohjelma on laajasti tunnettu ja sen sekä ekologisia että yhteiskunnallisia vaikutuksia on tutkittu runsaasti.

Taustoitetaan työtä tarkastelemalla susi- ja metsäpeurakonflikteja historiallisesta, biologisesta ja sosioekonomisesta kontekstista. Näillä haluan jäsentää ja suunnata konfliktin tarkastelua. Kyseiset näkökulmat nostavat esiin sellaisia piirteitä ihmisen ja näiden lajien vuorovaikutuksesta, jotka selventävät ehkä eniten paikallista lähestymistapaa. Aineistosta johtuen sosioekonominen näkökulma on työn jatkossa hallitsevassa roolissa, koska aineisto nostaa esiin pääasiassa kantojen hoidon yhteiskunnallisia ja institutionaalisia näkökulmia ja vaatimuksia. Sosioekonomisella tarkoitan tässä yhteydessä juuri kannan hoidon niitä yhteiskunnallisia ulottuvuuksia, joissa erilaisilla hallinnollis-poliittisilla, institutionaalisilla ja lainsäädännöllisillä järjestelyillä eläinkantojen hoitoa ja suojelua ohjataan.

Tämä työ koostuu neljästä erillisestä artikkelista ja yhteenvedosta. Kaikki muodostavat itsenäisen kokonaisuuden. Artikkelien roolina on tässä työssä antaa rakennusaineistoa ja tuloksia yhteenvedolle, joka kokoaa ne ja jalostaa niiden avulla synteesisin susikonfliktin rakenteesta. Viitataan näihin artikkeleihin jatkossa käyttämällä numerotunnuksia I, II, III ja IV.

3.1 Artikkelit I

Bisi J, Kangas A, Hannuksela M & Liukkonen T (2006) **Metsäpeurakannan paluu Suomenselälle - riesaksi vai rikkaudeksi?** Suomen Riista 52: 44–62.

Bisi: Päävastuu artikkelin kirjoittamisesta ja suunnittelusta, osavastuu aineiston käsittelystä.

Aineistolähtöisessä artikkelissa taustoitetaan metsäpeurakannan paluuta ja sen kannan leviämisen ja kasvun vaiheita Suomenselän alueella sekä lajin ilmestymistä kulttuurimaisemiin ja viljelyksille. Edellä mainittua kontekstia vasten tarkastellaan alueen viljelijöiden suhtautumista eri kunnissa metsäpeurojen vaikutuksiin peltoviljelylle ja verrataan viljelijöiden käsityksiä vahingoista todellisiin tilastoituihin vahinkoihin. Viljelijöiltä myös kysytään mielipidettä kannan kasvun tavoitteisiin. Työssä nostetaan esiin metsäpeurakannan hoidon kriittisiä tekijöitä ja peuran käyttäytymisen niitä piirteitä, jotka ovat haasteellisia paikallisen väestön elinkeino- tai harrastustoiminnan kannalta. Työssä tarkastellaan, koetaanko metsäpeura enemmän haitalliseksi ja ei-toivotuksi paluumuuttajaksi vai tervetulleeksi luonnonvaraksi ja luonnon rikastuttajaksi.

3.2 Artikkelii II

Bisi J, Kurki S, Svensberg M & Liukkonen T (2007) **Human dimension of wolf (Canis lupus) conflicts in Finland**. European Journal of Wildlife Research 53:304–314.

Bisi: Päävastuu artikkelin suunnittelusta, kirjoittamisesta ja aineiston keruusta. Osavastuu aineiston käsittelystä.

Artikkeli kuvaa suomalaisen susikonfliktin syntyä EU:n lainsäädännöllisen ohjauksen kontekstissa sekä paikallisen väestön reagoitua ja siitä syntyneitä eri intressiryhmien välistä kamppailua susikannan hoidon tavoitteista. Artikkelii taustoittaa susikannan hoidon menettelyjä ja susikannan kasvun vaikutuksien kokemista painotetusti paikallisesta näkökulmasta. Aineistona on kvalitatiivinen kysely intressiryhmille, jossa he saivat määrittellä sopivaksi katsomansa susikannan hoidon tavoitteet. Toisena aineistona on yleisön keskustelu kuulemistilaisuuksissa. Näistä saatuja tuloksia vasten tarkastellaan susiasenteita, verrataan tuloksia muuhun relevanttiin tutkimukseen ja lopuksi pohditaan susikannan hoidon konfliktisten tavoitteiden yhteensovittamista ja sen mahdollisuuksia.

3.3 Artikkelii III

Bisi J, Liukkonen T, Pohja-Mykrä M, Mykrä S & Kurki S (2009) **The god bad wolf- wolf evaluation reveals the roots of the Finnish wolf conflict**. Hyväksytty julkaistavaksi lehdessä European Journal of Wildlife Research., refereiden huomautukset korjattu.

Bisi: jaettu vastuu kirjoittamisesta, päävastuu työn ideoinnista, osavastuu aineistosta.

Artikkeli kuvaa suden ja ihmisen vuorovaikutuksen historiallista taustaa vasten kahden intressiryhmän, metsästäjien ja luonnonsuojelijoiden, suden arvottamista. Pääkysymys on miksi susi on metsästykselle niin ongelmallinen. Artikkelin aineiston muodostavat intressiryhmiltä saadut kirjalliset vastaukset, joissa he saivat määrittellä suteen liittyviä negatiivisia ja positiivisia määrittelyjä ja antaa niille asian tärkeyttä kuvastavan numeerisen painoarvon luokituksella 1–5. Artikkelin tarkoituksena on toimia artikkeliä kaksi taustoittavana, syventävänä ja lisäselitystä hakevana. Työssä pohditaan pitkän lähes sudettoman noin sata vuotta

kestäneen ajanjakson aikana kehittyneitä paikallisia luonnon käytön, ja erityisesti metsästyksen, muotoja ja niiden vaikeutta kohdata uudelleen kasvanut susikanta.

3.4 Artikkelin IV

Bisi J, Liukkonen T, Kurki S & Joensuu O (2007) **Metsästyksen paradoksi – voiko pyynti olla suojelua**. Suomen Riista 53:76–88.

Bisi: päävastuu artikkelin kirjoittamisesta ja suunnittelusta, päävastuu aineistosta.

Artikkeli kuvaa suomalaisen metsästyksen ja luonnonsuojelun välistä suhdetta kolmen ajankohtaisen metsästyksen liittyvän keskustelun ja esimerkin kautta. Näiden kontekstien kautta tarkastellaan luonnonsuojelun ja metsästyksen välistä vuorovaikutusta ja keskustelua. Työssä tarkastellaan myös metsästyksen erityisyyden käsitettä ja luodetaan sen kautta niitä vaikeuksia, joita metsästäjät kohtaavat pyrkiessään tarjoamaan metsästystä luonnonsuojelun menetelmäksi. Työ nostaa esiin luonnonsuojelun ja metsästyksen hallinnollisten instituutioiden erileirisyiden ja pohtii niiden yhteistyön mahdollisuuksia.

4 Teoreettinen lähtökohta suomalaisen susikonfliktin tarkastelemiseksi

Susi on todennäköisesti yksi eniten ristiriitoja aiheuttavista eläinlajeista, ja sen hoitoon ja suojeluun liittyvät konfliktit ovat tunnettuja eri puolilla maailmaa. Susi on myös yksi tutkituimmista eläimistä, ja susikysymyksen yhteiskunnallista tutkimusta on tehty erityisen runsaasti Pohjois-Amerikassa. (Mech & Boitani 2003, Fritts et al. 2003). Siellä susikannan hoidossa syntyneistä konflikteista löytyy kiinnostava teoreettinen lähtökohta suomalaisen susikonfliktin analyysiin. Jo kannan hoidon historiassa on yhteisiä piirteitä. Pohjois-Amerikassa, kuten Euroopan monissa maissa, susi on palaamassa pitkän vainokauden jälkeen takaisin osaksi luonnon ekosysteemejä. Susi on ollut vastaavanlainen niin kutsuttu henkipatto kuin Suomessa 1800-luvulla. Siitä pyrittiin eroon kaikin mahdollisin keinoin ja tappamista tehostettiin tapporahoin, joita tiedetään olleen käytössä jo 1600-luvulta lähtien. Susien tappaminen koki vastaavanlaisen huipentuman kuin Suomessa 1800-luvun loppupuolella, jolloin susi saatiin hävitettyä laajoilta alueilta. Tehokkain keino oli myrkyttäminen, jolla tapettiin myös runsaasti muita lajeja. Tapettujen susien määrät nousivat satoihin tuhansiin yksilöihin. Suteen liittyvä tutkimus ja keskustelu suden säilyttämisen puolesta heräsivät vasta 1900-luvun puolivälissä. (Emel 1998). Koska suden runsastuminen ja paluu osaksi ekosysteemejä ajoittuu Yhdysvaltojen joissakin osavaltioissa jo usean vuosikymmenen taakse, on sen seurauksia ehditty kokea ja myös lähestyä tutkimuksen keinoin.

Susikannan paluu ei ole ollut sielläkään yhteiskunnalle ja erityisesti paikalliselle väestölle helppoa. Nie (2001), joka on tutkinut susikannan paluuseen liittyviä sosiopoliittisia vaikutuksia, onkin todennut, että suden paluu ja siihen liittyvä yhteiskunnallinen keskustelu on yksi tärkeimmistä amerikkalaisen luonnonsuojeluun ja lajien hoitoon liittyvistä tarinoista (Nie 2001:1). Nien mukaan erityisesti Yellowstonen kansallispuiston 1990-luvulla toteutettu aktiivinen palautusoperaatio nousi suojelupoliittiseksi symboliksi ja syrjäytti aikanaan monta muuta sosiaalisesti merkittävää kysymystä.

Susien paluuta Yellowstonen kansallispuistoon ja siihen liittyvää keskustelua (Bang & Fritts 1996) on luonnehdittu kamppailun areenaksi, jossa ovat vastakkain perinteinen maankäyttö ja sen tavoitteet ja ekosysteemien hoidon tavoitteet. Palauttamisohjelma ei suinkaan vaikuttanut vain kansallispuistoon ja sen luontoon, vaan se on heijastunut laajoille alueille kansallispuiston ympärille, jossa kotieläintalous on tärkeä elinkeino. Tästä syntyneessä kamppailussa on nähty kaksi

vastakkaista sosiaalista liikettä, joista toinen on ympäristönsuojelullinen (environmental) ja toinen edustaa perinteistä maankäyttöä (wise use) (Wilsson 1977). Konfliktin yhteiskunnallista näkemystä on analysoitu runsaasti. Nien (2001: 4) mukaan kysymyksessä on muutos monikäyttöisestä luonnon hyödyntämisen paradigmat kohti kokonaisvaltaisempaa ja osallistavaa ekosysteemin hoidon paradigmaa (myös Scarce 1998). Ekosysteemin hoidon paradigma merkitsee mullistavaa muutosta perinteiseen pohjoisamerikkalaiseen maankäyttöön. Cortner ja Moote (1993: 37) ovat analysoineet näitä luonnon käytön ja -suojelun erilaisia ajatusmalleja ja esittäneet, että perinteinen luonnon käytön malli on pragmaattinen. Mallissa luonto nähdään hyödyntämisen kohteena, jota hoidetaan, muokataan ja käytetään hyväksi. Se on ihmisen kontrollin alainen. Ekosysteemin hoidon mallissa luonto nähdään arvostuksen ja kunnioituksen kautta. Sen eri elementtien muodostama ehjä kokonaisuus ja sen monimuotoisuus on oleellista ja itseisarvolista. Nie (2001) tarkastelee näitä kahta erilaista luonnon käytön ajatusmallia selittäessään Yellowstonen sudenpalautusoperaatioon liittyvää konfliktia. Hänen mielestään nämä mallit jakavat intressiryhmiä. Ne, jotka tukevat ekosysteemin hoidon mallia, näkevät suden osana tervettä, toimivaa ja tasapainossa olevaa ekosysteemiä. Suurpedot ovat tässä ajattelussa oleellinen osa luonnon prosesseja. Tämä lähestymistapa haastaa perinteiseen maan käyttöön ja hyödyntämiseen sitoutuneet intressiryhmät, jotka asuvat pääasiassa maaseutuyhteisöissä. Heillä on oma perinteeseen liittyvä kulttuurinsa ja sen toimintatavat ja mallit. Näistä ajatusmallien eroista ja niiden takana seisovista ryhmittymistä nähdään rakentuvan susikonfliktin yhteiskunnallisen ilmenemisen ydin.

5 Susi- ja metsäpeurakonfliktien kontekstit

Vaikka susikannan hoidon ajautuminen ristiriitoihin näyttäytyy suomalaisessa yhteiskunnassa erilaisten intressiryhmien kannanottoina ja vaatimuksina, susikonfliktin taustalla on tunnistettavissa erilaisia selittäviä ja laajavaikutteisia taustaelementtejä, joita kutsun konfliktin konteksteiksi. Niissä voidaan tunnistaa yhtä lailla historiallinen, biologinen ja sosioekonominen ulottuvuus. Ne auttavat ymmärtämään nykyisen konfliktin luonnetta. Sudella ja ihmisellä on pitkä yhteinen historia, joka vaikuttaa lähtökohtaisesti siihen, miten suhtaudumme eläimeen. Monet ihmisen susisuhdetta pohtineet korostavat nimenomaan ihmisen ja suden vuorovaikutuksen historiaa käsitellessään susisuhdettamme. Suden vahingollisuus ja siitä kumpuavat pelot nousevat esiin esimerkiksi susisatuina ja -tarinoina, joissa susi on yleensä hyvin kielteisessä roolissa (mm. Lumiaro 1998, Järvinen 2000). Susi-sana kuvaa arkikielessä tyypillisesti epäonnistunutta tekelettä, esimerkiksi huonoa laitetta kuvataan yleisesti, että se on susi. Tämä on paradoksaalista, koska eläinlajina susi on mitä suorituskykyisin. Suden biologiset ominaisuudet ovatkin erityiset, mistä kertoo lajin sopeutuneisuus vuoristoihin, sademetsiin, niin kuumille aroille kuin arktisiin olosuhteisiin (Mech & Boitani 2003). Susikonfliktia taustoittaa myös lainsäädännöllinen ja hallinnollinen elementti. Yhteiskuntamme on määritellyt lainsäädännössä ihmisen näkökulmasta eläinlajien oikeuksia, niin myös suden, mutta samalla niissä tulee määritellyiksi myös ihmisen oikeudet suhteessa lajiin. Suden vahingollisuus vaikuttaa ihmisten elämään ja elinkeinoihin paikallisella tasolla. Se on tärkeä taustatieto. Tässä tapauksessa edellä mainittua näkökulmaa kutsun sosioekonomiseksi kontekstiksi. Kaikki edellä mainitut kontekstit kytkeytyvät myös toisiinsa: suden biologiset ominaisuudet selittävät suden vahingollisuutta niin historiassa kuin nykyisyydessä, mikä puolestaan on sidoksissa susisuhteeseemme ja myös sen hallinnollis-oikeudelliseen statukseen ja instituutioiden operointiin susikysymyksissä. Myös metsäpeurakonfliktin taustalla on nähtävissä vastaavat kontekstit, jossa metsäpeuran ja ihmisen vuorovaikutuksen historia, lajin biologia sekä lajin hoitoon liittyvät sosioekonomiset tekijät kytkeytyvät toisiinsa.

5.1 Susivahinkojen ja vainon historiaa – historiallinen konteksti

Suden ja ihmisen vuorovaikutuksen historia Suomessa voidaan määritellä susivainon historiaksi. Myös vanha lainsäädäntö vahvistaa tällaista käsitystä. Mykrä ja Pohja-Mykrä (2005: 30–32) tarkastellessaan susipolitiikan ja susiasenteiden histo-

riaa tuovat esiin, että jo 1300-luvulta lähtien sen aikaisessa maalaisissa todetaan, että suden, karhun ja ketun saa tappaa missä tahansa tavattaessa. Sudella oli jopa tässä suhteessa erityisasema; sen vainoaminen oli määrätty kansalaisvelvollisuudeksi. Sakon uhalla jokaisen miehen tuli omistaa neljä syltä pitkä susiverkko ja osallistua susijahteihin aina kutsuttaessa. Kuninkaalliset metsästysasetukset toivat 1600-luvulla metsästyksen suunnitelmallisuutta, ja myös tapparajat otettiin tuolloin käyttöön ensimmäisen kerran. Nämä säädökset pysyivät voimassa myös Ruotsin valtakunnan laissa 1734.

Venäjän vallan aika ei tuonut merkittävää sisällöllistä muutosta susipolitiikkaan, mutta tuolloin kuitenkin kevennettiin kansalaisten sudentappamisen velvollisuuksia. Kansalaisten sudenpyyntivelvollisuus poistettiin vuoden 1868 metsästysasetuksessa, eikä myöskään tuolloin enää määritelty tarkkoja tapparahasummia, mutta asetus sen sijaan siirsi vastuuta kunnille vahinkoeläinten tappamiseksi. Tästä huolimatta 1800-luvun loppupuoli oli susikannan kannalta dramaattinen, koska tuolloin tapettiin esimerkiksi 5 598 sutta vuosina 1866–1898 (Mykrä & Pohja-Mykrä 2005). Tuona ajanjaksona susikanta suorastaan romahti, ja susikanta elpyi vasta lähes sata vuotta myöhemmin 1990-luvulla (artikkelit II, III). Pyrkimystä päästä sudesta eroon voidaan selittää uskottavimmin kahdella asialla. Kotieläintalous lisääntyi merkittävästi 1800-luvulla väestönkasvun myötä, ja laitumet olivat tuolloin tyypillisesti metsälaitumia ja vahingot sen mukaisia. Mykrän ja Pohja-Mykrän (2005: 31) mukaan suurpedot tappoivat esimerkiksi vuosina 1877–1880 koko maassa 40 198 lammasta, 6 972 nautaa, 14 189 poroa ja 4 436 muuta karjaa. Näissä vahingoissa arvioitiin tuolloin sudella olleen merkittävä rooli. Toinen, kenties tärkein kiivaan vainon laukaiseva, tekijä oli suden ihmisiin ja pääasiassa lapsiin kohdistuneet hyökkäykset. Näistä merkittävin tapahtumaketju oli Turun seudulla 1880-luvulla tapahtunut susien aiheuttama 22 lapsen surma, joka on dokumentoitu useassa tutkimuksessa (mm. Teperi 1977, Pousette 2000, Linnell ym. 2002). Suden ihmisiin kohdistuvat hyökkäykset ovat olleet kiistelyn kohde: joidenkin arvioiden mukaan sudet ovat tappaneet useita kymmeniä tai jopa satoja ihmisiä myös Suomessa viime vuosisatojen aikana, mutta näiden dokumentointi myös kiistetään. Tämä osoittaa, kuinka vaikea historiaa on konstruoida ja erityisesti susikysymyksessä. Mech ja Boitani (2003) ovatkin tuoneet esiin, että sudesta on vaikea tarjota tietoa, kun tieto kyseenalaistetaan.

Viime vuosisadan aikainen lehdistö osallistui aktiivisesti susivahinkojen uutisointiin ja se myös yllytti kansalaisia suden tappoon. Mykrän ja Pohja-Mykrän (2005) mukaan kirjoitushuippu koettiin juuri Turun seudun tapahtumien jälkeen. Vaikka susikantaa saatiin tehopyynnin seurauksena vähennettyä, suden

tapporahaa korotettiin vielä vuosisadan loppupuolella sataan markkaan, joka oli neljä kertaa suurempi kuin karhusta maksettu tappokorvaus.

5.2 Sopeutuva, tehokas ja sosiaalinen saalistaja – biologinen konteksti

Monet suden biologiaa tutkineet määrittelevät suden ”hyvin erityiseksi eläimeksi” (Mech & Boitani 2003: xv). Se pystyy tulemaan toimeen varsin erityyppisissä ilmasto- ja kasvillisuusolosuhteissa, ja sen saalisvalikoima on laaja. Suden territorio voi olla niin ihmisen koskemattomissa erämaissa kuin ihmisen kulttuurin vaikutuspiirissä kaupunkien liepeillä. Sillä on sekä fyysisiä että psyykkisiä sopeutumia, jotka selittävät sen menestymistä. Vainosta huolimatta maailman susikanta on useita kymmeniä tuhansia yksilöitä.

Susi on sosiaalinen eläin, ja sen populaation perusyksikkö on yhdessä elävä susipari. Susinaaras voi synnyttää yhdestä kahdeksaan - tai jopa enemmän - pentua riippuen ravintotilanteesta ja naaraan kunnosta ja iästä. Ravintotilanteeseen vaikuttaa luonnollisesti elinpiirin saaliseläinkannan tilanne. Itä-Suomessa, josta susikannan kasvu 1990-luvulla alkoi, keskimääräinen pentuekoko on ollut 4,3 pentua (Kojola ym. 2005a). Jos elinpiirin ravintotilanne on hyvä, voi keskimääräinenkin pentuekoko olla 5–6 pentua (Mech & Boitani 2003). Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että susikanta voi kasvaa hyvin nopeasti. Suomen susikannan kehitys 1990-luvulla on hyvä esimerkki nopeasta susikannan kehittymisestä. Kun vuonna 1990 Suomessa oli viisi lisääntyvää susiparia, niin vuonna 2004 niitä oli 16 paria, jolloin eläinten kokonaismäärä lähestyy jo 200 yksilöä. (Mmm 2005, Kojola ym. 2005b). Lisääntyvää susiparia on verrattu eräänlaiseksi susipumpuksi, joka vuosittaisella lisääntymisellään ikään kuin pumppaa uutta susisukupolvea elinpiirinsä ulkopuolisille alueille. Nuoret, kehittyvät sudet kasvavat laumassa noin vuoden ikään, jonka jälkeen susipariskunta karkottaa sudet elinpiiriltään. Tätä ilmiötä kutsutaan ekologiassa dispersaaliksi. (Mech & Nelson 1990, Fuller ym. 2003, Kojola ym. 2006). Jätettyään lauman nuoret susiysilöt menettävät lauman saalistustehon ja ne voivat vaeltaa satoja tai jopa toistatuhatta kilometriä etsiessään omaa elinpiiriä ja pariutumiskumppania. Niiden vaellukset ovat osoittautuneet hyvin satunnaisiksi (Kojola ym. 2005a). Tällöin niiden kulkureitille voi sattua asutusta, kyliä ja kaupunkeja, jolloin niitä voidaan nähdä ihmisten pihilla ja puutarhoissa.

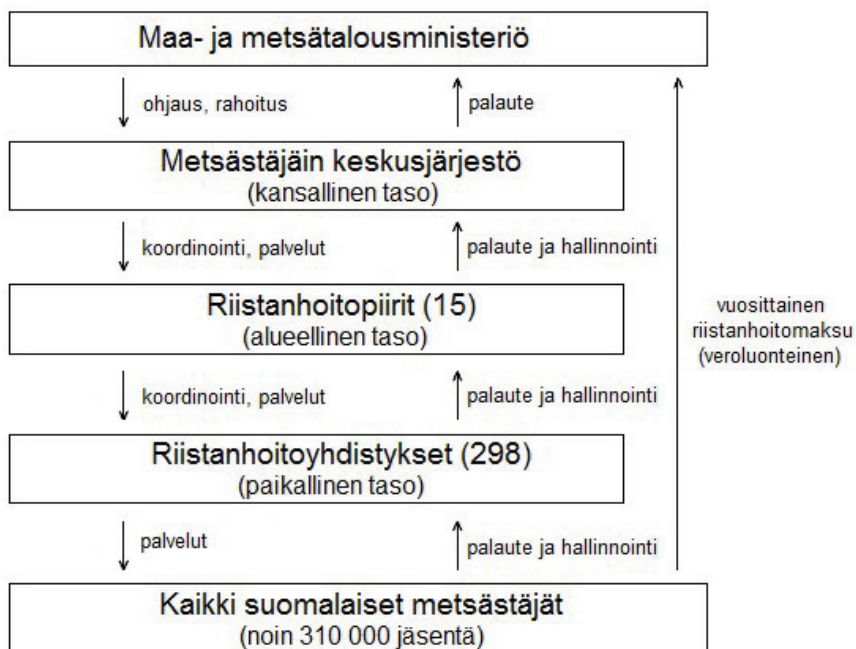
Kun laumassa kehittyneet suden pennut alkavat lähestyä vuoden ikää, on susilauma tehokas ja hyvin näkyvä saalistusyksikkö. Niiden ravinnontarve on

huomattava, ja niiden ravinto koostuu samoista lajeista, jotka ovat tärkeitä suomalaisia riistolajeja ja metsästyksen kohteita. Suomessa suden pääravintolähde on hirvi (Pulliainen 1965, Kojola ym. 2004a). Myös metsäpeura on Kainuussa osoittautunut olevan suden tärkeä ravintokohde, minkä osaltaan on arvioitu vaikuttaneen metsäpeurakannan kehitykseen negatiivisesti (Tuomivaara & Heikura 2008). Sudet ovat tappaneet metsästystilanteissa olevia koiria, mutta saalista- neet niitä myös niiden kotipihoista (Kojola ym. 2004b, 2004c). Tämä käyttä- tymisen piirre on metsästyksen ja metsästäjien kannalta varsin ongelmallinen. Vaikka susi ei ole runsaaseen sataan vuoteen dokumentoidusti hyökännyt ihmisen kimppuun Suomessa, historia osoittaa (Teperi 1977, Linnell ym. 2002), että joissain tilanteissa susi voi käyttää ihmistä ravinnokseen.

Vaikka susikannalla on vahva lisääntymispotentiaali, myös sen kuolevuus on suurta. Tutkimukset osoittavat, että esimerkiksi Pohjois-Amerikassa 14–44 % vuosittaisesta kuolevuudesta johtuu ihmisestä. Suomessa tutkimustarkoitukseen merkityistä radiopantasusista on noin 80 % kuollut ihmisen vaikutuksen takia (Kojola ym. 2005a). Osa kuolevuudesta on ollut laillista pyyntiä, osa laitonta, mutta joka tapauksessa luku kuvastaa ihmisen merkitystä susikannan kehitykselle. Nykyisessä lainsäädännössä on määrittely, jonka mukaan susikanta tulisi pitää suotuisan suojelun tasolla. Määritelmä lähtee siitä, että lajin tulee pitkällä aikavä- lillä säilyä luontaisessa ympäristössään eikä sen luontainen levinneisyysalue saisi supistua. Suomen susikannan suotuisan suojelun taso on määritelty susikannan hoitosuunnitelmassa ja siinä on otettu huomioon sen yhteys Venäjän populaatioon. Noin 20–25 lisääntyvän parin arvioidaan olevan riittävä turvaamaan kannan geneettinen elinvoimaisuus (Aspi & Kojola 2005), mikä tarkoittaa käytännössä runsaan 200 yksilön susikantaa.

5.3 Susikannan hoidon problematiikkaa - sosioekonominen konteksti

Lainsäädäntö heijastelee aina aikansa yhteiskunnan arvomaailmaa (Havu 1995). Suden lainsäädännöllistä asemaa on muutettu vuodesta 1973 ainakin 14 kertaa (Härkönen 2005). Sudenmetsästys on jatkunut Suomessa jossain muodossa aina ja jatkuu edelleen metsästyksenä poronhoitoalueella, mutta sen ulkopuolella susi on nykyään rauhoitettu riistaeläin. Rauhoitukseen liittyy poikkeusmenettely, joka hyvin seikkaperäisesti määrittelee, missä tilanteissa rauhoituksesta saa poiketa. Tähän liittyvä harkinta on annettu riistaviranomaisille, joita Suomessa ovat maa- ja metsätalousministeriön tulosohtauksessa toimivat riistanhoitopiirit (kuvio 4).

Kuvio 4. Suomalaisen metsästyksen ja riistanhoidon hallinto. Kysymyksessä on kolmiportainen ja metsästyksellä säädetty organisaatiomalli, jossa vapaaehtoiset metsästäjät muodostavat hallinnon ytimen. Sen rahoituspohja koostuu riistanhoitomaksusta, jonka jokainen metsästävä on velvollinen maksamaan maa- ja metsätalousministeriölle vuosittain. Nuolet kuvaavat eri tasojen välistä vuorovaikutusta. Järjestelmä on ainutlaatuinen EU:n alueella.

Nykyinen suttu koskeva lainsäädäntö on kirjattu metsästyslakiin ja metsästysasetukseen (mm. ML 5 §, MA 28 §), mutta sen varsinainen sisältö on EU:n luontodirektiivin ja sen 16 §:n artiklan mukainen (Härkönen 2005). (kuvio 3). Tämän direktiivin sisäotto suomalaiseen lainsäädäntöön tapahtui Suomen EU-jäsenyyden myötä osana direktiivien ja kansallisen lainsäädännön harmonisointia. Käytännössä tämä muutti suomalaisen susikannan hoidon linjaukset ja tähän kytketty myös ajallisesti suomalaisen susikannan runsastuminen.

Lainsäädäntö määrittelee susikannan rauhoituksen reunaehdot ja ne perusteet, joilla niistä saadaan poiketa. Maa- ja metsätalousministeriö määrittelee vuosittain alueittaiset enimmäismäärät, paljonko susia saa poistaa, ja riistanhoitopiirit tekevät näihin liittyvät päätökset niiden hakemusten pohjalta, joita riistanhoitopiirei-

hin on alueellisesti jätetty (mm. Härkönen 2005). Näiden poikkeuslupien turvin Suomessa on tapettu esimerkiksi vuosina 2000–2005 vuosittain 5–20 sutta (Mmm 2005: 28). Suomalaisen susikannan hoidon päälinjaukset on kirjattu vuonna 2005 julkaistuun Suomen susikannan hoitosuunnitelmaan, joka toimii hallinnollis-poliittisena julkisena linjausasiakirjana maa- ja metsätalousministeriölle ohjaten näin suomalaista susikannan hoitoa. Hoitosuunnitelma on avoimen valmistelun kautta syntynyt kokonaisuus, jolla Suomi myös hoiti myös kansainvälisen velvoitteensa (Mmm 2005).

Sosioekonomisesta näkökulmasta susien aiheuttamat vahingot yhteiskunnassa ovat tärkeä taustatieto, joka selittää myös ihmisten suhtautumista suteen - erityisesti paikallisella tasolla. Suomessa susien vahingot keskittyvät poronhoitoon, kotieläintalouteen ja koirien pitoon. Susikannan runsastuminen 1990-luvun loppupuolella ja 2000-luvun alussa käänsi myös suden aiheuttamat vahingot kasvuun (Mmm 2005). Kotieläimiä, kuten nautoja ja lampaita, sudet ovat tappaneet muutamia kymmeniä vuositasolla, mutta määrällisesti merkittävin vahinkokeräytymä tulee porotaloudessa. Esimerkkinä voidaan mainita, että vuosina 2000 ja 2001 sudet tappoivat 270 ja 386 poroa, mutta vuonna 2002 luku oli 561 poroa. Koiria sudet ovat tappaneet keskimäärin muutamia kymmeniä vuositasolla. Kotieläinten vahinkotilastot eivät kerro täysin susikannan vaikutuksia: vahinkojen estäminen, niiden ennakointi ja siihen liittyvät huoli ja lisätyö jäävät tilastointien ulkopuolelle.

Suomessa valtio korvaa suurpetojen aiheuttamat vahingot. Korvaussummat ovat olleet susikannan runsastumisen jälkeen 2000-luvun alkuvuosina muutamia kymmeniä tuhansia euroja vuositasolla. Vahingot ovat keskittyneet niille alueille, joilla susikanta on ollut tuolloin vahvin kuten Kainuussa, Pohjois-Karjalassa ja Kaakkois-Suomessa). Koiriin kohdistuvat vahingot muodostavat huomattavan suuren kustannuserän, mikä johtuu koulutetun metsästyskoiran rahallisen arvon määrittelystä. Koiran arvo voi olla jopa tuhansia euroja. Esimerkiksi vuonna 2003 koiravahinkoja kirjautui tilastoihin 31 000 €:n arvosta. Vahinkojen korvausjärjestelmässä aina vuoteen 2009 alkuun saakka oli vahingon kärsijällä omavastuu, joka oli 250 € vahinkotapausta kohti vuodessa. (Mmm 2005). Poliittisen painostuksen seurauksena lainsäädäntöä muutettiin (Riistavahinkolaki 115/2009) ja muun muassa omavastuu poistettiin.

5.4 Paluu erämaista kulttuuriympäristöön - metsäpeurakonfliktin kontekstointi

Metsäpeura hävisi Suomesta 1800-luvun aikana, ja viimeisiä metsäpeurahavain-toja ja sarvilöytöjä on tehty Suomenselän alueelta 1800-luvun loppupuolella. Metsäpeuran häviäminen on liitetty liialliseen pyyntiin. Metsäpeura palasi kuitenkin maahamme 1950- ja 1960-lukujen aikana silloisen Neuvostoliiton puolelta Kuhmoon, josta kanta aloitti hitaan elpymisen Kainuussa. (Montonen 1974, Helle 1979, Mmm 2007c). Vuonna 1979 siirrettiin ensimmäiset metsäpeurat Kainuusta Suomenselälle ja vuotta myöhemmin muutama yksilö lisää, joista lähti kehittymään Suomenselän osakanta. Metsäpeurakannan palaamista Suomeen on pidetty merkittävänä luonnonsuojelullisena saavutuksena. Parhaimmillaan metsäpeuroja oli maassamme noin 3000 yksilöä 2000-luvun alussa, josta kanta on sittemmin taantunut Kainuun osakannan pienentymisen seurauksena. (Mmm 2007c). Tämä taantuminen on liitetty myös susikannan runsastumiseen.

Metsäpeura on riistalaji, johon on liittynyt huomattavia riistataloudellisia odotuksia (Bisi & Kurki 2003). Kun metsäpeura palasi Suomeen, sillä oli aran erämaaeläimen leima. Tämä käsitys on sittemmin muuttunut. Metsäpeura on osoittautunut jossain määrin vahingolliseksi, mikä johtuu sen biologiasta. Metsäpeura on laumaeläin, jolla on erilliset talvi- ja kesälaitumet, ja se vaeltaa näiden välillä vuosittain. Kesällä peuran ravinto koostuu tuoreesta kasvustosta, ja talvella jäkälä on sen tärkein ravintolähde. Kesällä peurat hakeutuvat soiden reunamaille, jossa on paljon heinä- ja sarakasvustoa ja suojaisia vasomispaikkoja. Kun kasvillisuus alkaa lakastua syksyllä, metsäpeuratokat alkavat hakeutua kohti jäkälää kasvavia kangasmaita. (Heikura ym.1985, Kojola 1996, Heikura 1997). Jos vaellusreitillä on ravintoa tarjoavia peltokasvustoja, ne käyttävät niitä kernaasti hyväkseen (artikkeli I). Jäkälä, joka muodostaa peuran talvisen pääravintolähteen, on hidaskasvuinen. Tämä pakottaa peuroja vaihtamaan myös talvella laitumia (Heikura 1998). Talven aikana ne voivat vaeltaa ravintoa etsien yhä kauemmas kesälaitumistaan, minkä seurauksena kevät- ja syysvaellukset voivat olla parinsadan kilometrin pituisia. Metsäpeuran lauman muodostuminen alkaa syys-loka-kuussa kiima-aikana, jolloin valtahirvaat keräävät vaatimia kiimatokkiin. Tokan koko voi olla 10–40 yksilöä. Kun kiima-aika on ohi, tokat vaeltavat perinteisiä reittejä kohti talvilaitumia. (Heikura 1983, 1989, Pulliainen ym. 1986). Vaellus tapahtuu samaan aikaan kuin hirvenmetsästys, jolloin hirvikoirat saattavat lähteä metsäpeuran perään, joka ei pysähdy koiran edessä lainkaan (Bisi & Kurki 2003). Vaikka metsäpeurojen laidunvaellukset alkavat pienryhmistä, ryhmät usein liitty-

vät toisiinsa vaelluksen aikana, ja parhaimmillaan liikkeellä voi olla samassa tokassa jopa satoja peuroja. Jopa 300 peuran tokka on tavattu viljelyksiltä keskitalvella (artikkeli I). Metsäpeurojen lauman muodostusta talvisydämeiksi voidaan pitää sopeutumana paksuun lumeen; iso lauma käyttää liikkueessaan samoja polkuja, jolloin kulkemisessa säästyy energiaa. Sekä Suomenselällä että Kainuussa voi jäkäläisille harju- tai kangasmaa-alueille kerääntyä kevättalvella – kun lumiolosuhteet ovat liikkumisen ja ravinnon saannin kannalta vaikeimmat – muutaman tuhannen hehtaarin kokoiselle alueelle jopa toistatuhatta eläintä. Kevättalvella lumen sulamisen alettua lauma lähtee liikkeelle ja ne hajaantuvat pienempiin ryhmiin ja aloittavat vaelluksen kohti kesä- ja vasomisaalueita. Vaelluksien aikana ne ylittävät teitä aiheuttaen kolareita. (artikkeli I, Bisi & Kurki 2003, Mmm 2007c).

Metsäpeura on kaikkien Suomen suurpetojen saalista. Esimerkiksi vuosina 1978–1988 kuolleina löydetyistä metsäpeuroista noin kolmannes on ollut petojen tappamia (Heikura 1997). Kainuun osakannassa tapahtuneen taantumisen yhtenä tekijänä on pidetty suden lisääntyntä saalistuspainetta (Tuomivaara & Heikura 2008). Susi on merkittävä karibupopulaatioiden saalistaja ja voi rajoittaa niiden kannan esiintymistä. Pohjois-Amerikassa esiintyvistä karibupopulaatioiden dynamiikasta on runsaasti tutkimustietoa (mm. Wittmer ym. 2005, Gustine ym. 2006, Fuller & Keith 1981, Seip 1992), jota voi joiltain osin rinnastaa myös metsäpeuraan. Karibu ja metsäpeura kuuluvat samaan peurasukuun ja muistuttavat ulkoisesti toisiaan (Mmm 2007c).

Metsäpeura on aiheuttanut jonkun verran satovahinkoja Suomessa, mutta siitä käytyyn keskusteluun nähden ovat tilastoidut vahingot jääneet pieniksi. Jossain olosuhteissa metsäpeuratokan aiheuttama vahinko voi olla merkittävä viljelijälle, mutta pääsääntöisesti vahingot ovat olleet pieniä ja satunnaisia (artikkeli I). Metsäpeuraa on myös metsästetty sekä Kainuussa että Suomenselällä, mutta sen metsästyksessä on ilmennyt monentasoisia ongelmia (Mmm 2007c), eikä siitä ole tullut sellaista riistalajia, kuten kannan kasvuvaiheessa yleisesti odotettiin. Kuitenkin sen metsästyksen aloittaminen lievitti aikanaan lajiin liittyviä paikallisia ristiriitoja.

6 Konfliktokuvaus ja tutkimuskysymykset

Metsäpeuran ja suden historiassa on yhtymäkohtia. Molemmat lajit taantuivat ja lähes hävisivät 1800-luvun loppupuolella maastamme ja molemmat lajit ovat tehneet paluun Suomen luontoon (Heikura ym. 1985, Kojola 1993). Niillä on myös toisiinsa rinnastettava asema suomalaisessa luonnonsuojelussa ja riistanhoidossa. Ne ovat sekä riistalajeja että direktiivilajeja (Metsästyslaki 1993, Luontodirektiivi 92/43 EY) ja molemmat luonnonsuojelun symboleja. Niiden biologiset ominaisuudet ja käyttäytymisen piirteet tekevät niistä kuitenkin ihmistoiminnalle ongelmallisia (Bisi & Kurki 2003, 2005). Ne muodostavat keskenään myös saalis-saalistajasuhteen, jossa metsästäjä toimii kilpailijana suden kanssa. Molempien lajien kannan hoitoon liittyvissä tavoitteissa on esiintynyt intressiryhmien välisiä ristiriitoja.

Kuten aiemmin on tuotu jo esiin, susikonflikti alkoi kehittyä kannan kasvun myötä. Vahinkojen lisääntyessä susialueilla asuvat ihmiset alkoivat reagoida ja esittää erilaisia vaatimuksia (lisää artikkeli II, myös Bisi & Kurki 2005, Mmm 2005). Tyypillinen vaatimus oli kannan kasvun pysäyttäminen ja susien vähentäminen perusteina muun muassa turvallisuus, niiden aiheuttamat vahingot, oikeudenmukaisuus ja läheisyysperiaate, joilla paikalliset alkoivat haastaa kansallisia viranomaisia ja myös EU:n komissiota (artikkelit II, III). Kiista alkoi kärjistyä, kun suomalaiset luonnonsuojelijat valittivat EU:n komissiolle suden Itä-Suomen metsästyksestä, jota he pitivät luontodirektiivin vastaisena. Vastatoimena itäsuomalainen väestö – pääasiassa paikallisten metsästäjien toimesta – järjesti nimienkeruukampanjan, jossa yli 20 000 allekirjoittanutta vaati paikallisen väestön vaikutusmahdollisuuksien lisäämistä susikannan hoidossa (artikkeli II). Komissio haastoi Suomen EY-tuomioistuimeen väärin perustein tapahtuneen suden metsästyksen johdosta, ja tuomioistuimen päätös saatiin vuonna 2007. Sitä on tulkittu Suomessa pääasiassa vapauttavaksi päätökseksi (Mmm 2007d). Susikiista on ollut runsaasti esillä mediassa. Susikonfliktin yhteiskunnallisessa keskustelussa metsästäjät ja luonnonsuojelijat ovat olleet aktiivisimpia osapuolia (artikkelit II, III).

Myös metsäpeurakannan hoidon ajautuminen ristiriitoihin alkoi kehittyä kannan kasvun seurauksena. Kannan kasvu sekä Kainuussa että Suomenselällä 1990-luvulla johti metsäpeuratokkien ilmestymiseen viljelymaisemiin ja laiduntamaan pelloille. Viljelijät alkoivat reagoida ja vaatia metsäpeurakannan kasvun rajoittamista (artikkeli I). Kannan kasvun alkuvaiheessa ei ollut tietoa, minkä luonteisia vahinkoja eläimet saavat aikaan ja esiintyi kritiikkiä siitä, mitkä ovat kannan

kasvattamisen tavoitteet. Myös toisenlaisia vaatimuksia alkoi nousta esiin, eivätkä esimerkiksi metsäpeurojen metsästystä kaikki luonnonsuojelun intressitahot ole täysin hyväksyneet.

Tarkastelen susikonfliktia seuraavien tutkimuskysymysten kautta. Metsäpeurakonfliktin rooli tarkastelussa on vertaileva.

1. Millaiset suteen liittyvät asenteet ja kannan hoidon tavoitteet selittävät suomalaista susikonfliktia?
2. Miten paikallisen kokemisen ja ei-paikallisuuden vastakkaisuus heijastuu konfliktissa?
3. Miten metsästyksen ja luonnonsuojelun välinen kamppailu lajien hoidossa ja suojelussa nousee esiin susikonfliktissa?
4. Millaisia konfliktin hallintaan liittyviä aineksia susikonfliktista on löydetty?

7 Aineisto ja menetelmät

Pääosa tämän työn aineistosta pohjautuu susikannan hoitosuunnitelman valmisteluun. Se suunniteltiin niin, että aineistoa voidaan käyttää myöhemmin tieteelliseen tutkimukseen. Hoitosuunnitelman lähtökohtainen tavoite oli kerätä sellaista tietoa erilaisten intressiryhmien ja kansalaisten susikannan hoitoon liittyvistä odotuksista ja tavoitteista, että niiden perusteella voitiin määritellä susikannan hoitosuunnitelman sosioekonomisia ja yhteiskunnallisen kestävyuden reunaehtoja (mm. Bisi & Kurki 2005). Metsäpeuraa koskevan aineiston muodostaa Suomen-selän metsäpeuran esiintymisalueen viljelijöille suunnattu kirjallinen kysely, joka sisälsi sekä laadullisia että määrällisiä kysymyksiä. Tähän liittyvä tarkempi kuvaus on artikkelissa I.

7.1 Kirjalliset sutta koskevat lomakekyselyt

Sutta koskeva kirjallinen perusaineisto koostui sekä laadullisia että määrällisiä kysymyksiä sisältävästä lomakkeesta (liite 1), joka lähetettiin yhteensä 235 alueellisille luonnon käytön ja -suojelun sektorilla toimiville instituutioille ja intressiryhmille. Vastaajista ei kontrolloitu, kuinka monta henkilöä osallistui kultakin taholta lomakkeen täyttöön, mutta joissain tapauksissa vastaamiseen osallistui yksi henkilö, joissain tapauksissa työryhmä. Arvioitiin, että kirjalliseen vastaamiseen osallistui kuitenkin lähes tuhat henkilöä. Edellä mainittu kyselykaavake toimitettiin myös kansallisen tason vastaaville toimijoille, mutta kysymykset muotoiltiin vastaamaan kansallista tasoa, eli toisin sanoen pyydettiin vastaamaan koko maan näkökulmasta eikä alueen näkökulmasta. Aineisto käsiteltiin samalla tavalla kuin alueellinen aineisto. Vastaajat on taulukoitu artikkelissa II.

Kaikista lähetetyistä lomakkeista palautettiin 221 sisältäen sekä alueelliset että kansalliset vastaajat. Vastausaineisto käsiteltiin tarkastelemalla avointen kysymysten vastausten sisältöä ja analysoimalla ja erittelemällä niiden sisällön keskeinen viesti, luokittelemalla ne ja koodaamalla vastaukset kyseisiin luokkiin (mm. Pietilä 1973, Eskola & Suoranta 1998, Suoranta & Eskola 1992). Tarkempi kuvaus kirjallisen kyselyn analysoinnista on artikkelissa II. Pääosa kysymyksistä on avoimia. Tähän tutkimusstrategiseen valintaan päädyttiin, koska tutkimuksen tavoitteena oli pyrkiä ymmärtämään eri toimijoiden susikannan hoitoon liittyviä näkökulmia ja siihen liittyvää keskustelua. Kyseessä ei siten ole satunnaisesti Suomesta valittujen organisaatioiden ja henkilöiden näkökulmat, vaan lähtökohdaisesti niiden, joita susikysymyksen arvioitiin koskevan. Organisaatioiden vas-

tausaktiiviteetti vaihteli, ja niitä on myös määrällisesti vaihtelevasti eri alueilla. Tätä ei voi pitää merkittävänä ongelmana, koska tutkimuksen kiinnostus kohdistuu enemmän siihen, millaisia erilaisia tavoitteita tai näkökulmia esiintyi eikä siihen, millaisia niiden keskinäiset painopiste-erot ovat.

7.2 Avoimet keskustelu- ja kuulemistilaisuudet

Riistanhoitopiirien alueilla järjestettiin joko yksi tai useampia kaikille avoimia yleisötilaisuuksia, joista tiedotettiin maakunta- ja paikallislehdissä. Tilaisuuksia oli varsinaisilla susialueilla useita kutakin riistanhoitopiiriä kohti, koska riistanhoitopiireistä esitettiin tällainen toive. Tämän vuoksi aineistossa korostuu susialueilla ja niiden kanssa vuorovaikutuksessa asuvien niin sanottu paikallinen näkökulma. Tilaisuuksia järjestettiin yhteensä 30, ja ne keräsivät noin 1600 osallistujaa. Lähes kaikkien tilaisuuksien keskustelujen puheet ja kommentit - yhteensä 1900 - nauhoitettiin, litteroitiin ja puheiden sisältö luokiteltiin niiden sisällön mukaan. Niistä muutamista tilaisuuksista, joita ei nauhoitettu, tehtiin mahdollisimman tarkka puhekohtainen muistio. Jokainen puhe ja kommentti taltioitiin. Yleisötilaisuuksien keskustelut käytiin sisällöllisesti samojen kysymysten johdattamana kuin kirjallisessa kyselyssä (liite1). Puheiden jakajana toimi pääsääntöisesti paikallisen riistanhoitopiirin hallituksen puheenjohtaja.

Puheiden kuuntelun perusteella kävi ilmi, että puheet osoittautuivat olevan pääasiassa joko 1) kritiikkiä, 2) susikannan määrään tai suteen liittyvien vaikutusten ja ongelmien kuvausta tai 3) vaatimuksia tai ehdotuksia. Näistä pääluokista jaoteltiin vielä erikseen alaluokat puheen tarkemman sisällön mukaan, eli mitä erityisiä asioita tai kohteita kritisoitiin, mitä susi aiheuttaa ja mitä yksityiskohtaisia asioita ja toimenpiteitä vaadittiin tai ehdotettiin. Puheenvuorojen sisällöistä laskettiin, mihin luokkiin kunkin puheen sisältö sijoittuu. Tämän tarkoituksena oli saada esiin, mitkä aiheet läsnäolijat kokivat tärkeimmiksi ja mitkä aiheet toistuvat kussakin tilaisuudessa eri alueilla. Tarkempi kuvaus tilaisuuksien kulusta ja puheiden luokittamisesta on kuvattu artikkelissa II. Käytän tulosten tarkastelussa hyväkseni muutamia aineistosta litteroituja yksittäisiä puheita, jotka kuvaavat paikallisia näkökulmia ja kertovat omalla tavallaan susikonfliktin luonteesta.

7.3 Tilastolliset menetelmät

Artikkeli III vertailtiin miten eri intressiryhmien arvioivat suteen liittyviä positiivisia ja negatiivisten piirteitä, ja miten tämä arvioiminen vaihtelee eri susikannan alueella. Vastausaineisto yhdistettiin neljään luokkaan, joissa mukana olivat metsästäjätahot, luonnonsuojelutahot, maa- ja metsätaloutta lähellä olevat tahot ja luokka muut, johon oli yhdistetty loput vastaajaryhmät. Aineistojen käsittelyssä käytettiin moniulotteista varianssianalyysia (Manova) yhdessä Fisherin LSD-monivertailutestin kanssa. Seikkaperäinen selvitys aineiston käsittelystä ja tehdyistä tilastollisista testeistä on artikkelin III aineistossa ja menetelmissä.

8 Tulokset

8.1 Suteen liittyvät asenteet ja kannan hoidon tavoitteet

Tämän tutkimuksen perusteella voidaan yleistäen esittää, että kuulemistilaisuuksiin osallistuneiden ihmisten kuva ja käsitys sudesta on kokolailla kielteinen. Puheissa, samoin kuin kirjallisissa vastauksissa nousivat esille monipuolisesti ne ongelmat, mitä suden läsnäolo aiheuttaa paikallisella tasolla ja millaisia odotuksia ihmisillä on suhteessa viranomaisiin. Arvostelu ja kritiikki oli vahvaa: eräässä tilaisuudessa oli jopa varustauduttu yleisötilaisuuteen banderollein (Satakunta, Kankaanpää), joissa vaadittiin kyseinen maakunta susivapaaksi alueeksi. Elämän laatu -käsite nousi usein esiin. Ilmiö ei ole vain suomalainen; sekä Norjassa että Ranskassa ovat susialueilla asuvat ihmiset kokeneet, että suden läsnäolo pakottaa heidät muuttamaan sitä elämisen tapaa, johon on ehditty tottua, ja siihen sopeutuminen on vaikeaa (Skogen & Krangle 2003). Ihmisten arvostelun kohteena olivat viranomaiset, tutkijat ja vahingonkorvausjärjestelmä, mutta myös EU:n hallintojärjestelmä ja sen direktiivit olivat monen hyökkäyksen kohteena (arvostelun kohdistumisesta enemmän artikkelissa II). Yksi tapa purkaa paikallista painetta oli kuvailla, kuinka susia tulisi siirtoistuttaa aina pääkaupunkiseutua, ”EU:ta” ja Brysseliä myöten. Monet kokivat, että kun muualta on jo tapettu pedot pois, on helppo vaatia, että heidän paikallisten pitää ottaa vastuu niistä.

”Ihmetyttää tämä susien voimakas suojele, mitkä ovat sen perusteet. Kun susi tulee pihapiiriin ja syö lampaan, ei siitä tule mitään seuraamuksia, mutta ihmiselle kyllä tulee, EU sen määrää. Susi rikkoo kotirauhaa, omaisuuden suoja, se eriarvoistaa ihmisten aseman maaseudulla eikä siihen kukaan puutu. Suomen viranomaisten tulee puuttua tähän, tämä rikkoo jo perustuslakia.” (Hamina 13.5.2004)

Vaikka yleiskuva aineistosta rakentuu kritiikin ja vaatimuspuheiden värittämänä, kuitenkin sekä yksilötasolla että intressiryhmätasolla muodostuu eroja, ja jossain määrin myös alueiden välillä näyttää olevan eroja tämän tutkimusaineiston perusteella (tarkemmin artikkeleissa II ja III). Mielenkiintoinen yksityiskohta oli, että niillä alueilla, missä susikanta oli vasta kehittymässä ja kokemuksia sudesta ei ollut päässyt kertymään, oli susikannan vastustaminen voimakkainta. Susisuhdetta tämä ei välttämättä kuvasta, sillä eri aineistot antoivat erilaista kuvaa. Kun intressiryhmät saivat arvottaa suttu, suteen liittyvät määrittelyt olivat negatiivisimpia siellä, missä susikanta oli vakiintunut, eli Itä-Suomessa. Tässä

poikkeuksen muodostivat suojelutahot, joiden suden arvioiminen oli positiivisinta nimenomaan vakiintuneen susikannan alueella (artikkeli III). Näitä eroja tulkittiin niin (artikkeli II), että vahvimman susikannan alueella ihmiset vapaissa keskusteluissa keskittyivät arvostelevaan päättäjiä ja hallintojärjestelmää, eikä niinkään sutta. Länsi-Suomessa ei ole myöskään ollut tarvetta samassa määrin toteuttaa suteen kohdistuvia hallinnollisia toimia, minkä vuoksi viranomaisiin kohdistunut arvostelu oli puolestaan vähäisempää kuin Itä-Suomessa.

Susimääriin liittyvät erilaiset tavoitteenasettelut kertovat susikannan hoidon ristiriitaisuuksista. Tässä kansallinen ja paikallinen näkökulma erosivat toisistaan. Kansallisen tason vastaajat olivat valmiimpia tavoittelemaan vahvempaa susikantaa kuin paikalliset ja alueelliset toimijat (artikkeli II). Ylipäätään koko maata koskevat susikannan määrälliset tavoitteet olivat kaikilla vastaajilla varovaisia ottaen huomioon susikannan luontaisen kehityksen aineiston keruun jälkeisinä vuosina. Lähes yksimielisiä vastaajat olivat siitä, että susikanta on jakautunut liian epätasaisesti.

Susikannan kasvattamista pitivät tarpeellisena pääasiassa luonnonsuojelutahot ja ympäristö- viranomaistahoilta vastanneet edustajat. Tutkimuksen aikaista susikannan tilaa (2004) pitivät sopivana riista- ja poliisiviranomaiset, mutta näissäkin vastaajissa oli Itä-Suomea koskevia kannan vähentämistavoitteita. Muut ryhmät olivat tässä tavoitteessa – susikannan nykyinen tila sopiva – lähellä toisiaan. Sen sijaan kannan vähentämistavoitteissa nousivat selkeimmin esiin kennel- ja metsästäjätahot, kunnat ja maakuntaliitot. Susikannan vähentämistä eivät tavoitelleet millään alueella ympäristöviranomaiset eivätkä luonnonsuojelutahot. Merkittäviä susikannan lisäämiseen liittyviä tavoitteita alueelliselta tasolta luokiteltiin vain aivan yksittäisiä – ne tulivat joko luontoyrittäjien tai luonnonsuojelutahojen suunnalta. Merkittäviksi kannankasvatustavoitteiksi tulkittiin kannan moninkertaistamiseen pyrkivät kannanotot. Ei susia lainkaan -kannanottoja nousi esiin eniten riistaviranomaistahoilta: ne tulivat lähinnä poronhoitoalueelta ja niin sanotun ruuhka-Suomen maakunnista (artikkeli II).

Edellä kuvatut erot suden positiivisesta ja negatiivisesta arvioimisesta, susikannan määrällisestä kehittämisestä ja esiin nousseista kriittisistä näkökulmista kuvaavat jossakin määrin susiasenteita, joskin myös turhautumista. Ne kuitenkin tarjoavat vastauksen ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, jossa halusin määritellä, millaiset susiasenteet ja kannan hoidon tavoitteet selittävät suomalaista susikonfliktia. Luonnollisesti myös vastaajat käyttivät tilaisuutta hyväkseen päästä vaikuttamaan susikannan hoitoon ja myös reagoivat voimakkaammin yleisötilaisuuksissa muista läsnäolijoista ja muun muassa paikalla olleesta mediasta

johtuen. Monet tutkimukset myös osoittavat, että susialueilla asuvien ihmisten susiasenteet ja susisuhtautuminen ovat kielteisempiä kuin sellaisilla alueilla asuvilla, joissa susi ei esiinny (mm. Ericsson & Heberlain 2003, Skogen & Krange 2003), ja susikysymyksen erityispiirteitä ovat voimakkaat tunnereaktiot (Fritts ym. 2003). Asenteita pidetään herkemmin muuttuvina kuin arvoja (Rannikko 1995). Suteen liittyviä asennetutkimuksia on tehty runsaasti Pohjois-Amerikassa (Fritts ym. 2003), mutta myös Skandinaviasta löytyy vertailupohjaa (mm. Ericsson & Heberlain 2002, 2003, Skogen & Krange 2003). On tehty tiettyjä yleistäviä havaintoja kuten, että kaupungeissa asuvilla ja ympäristöjärjestöihin kuuluvilla on myönteisemmät susiasenteet kuin väestöllä keskimäärin (Bath & Buchanan 1989, Kellert 1996).

On myös havaittu, että tiedon jakamisella ja kouluttamisella ihmisten susiasenteiden muuttaminen on vaikeaa. Ne, joita susiasia ei kiinnosta, eivät motivoitu pohtimaan susikysymystä ja vastaavasti ne, joilla on jo vahvat asenteet, eivät muuta niitä helposti (Ericsson & Heberlain 2003). Se, miten suora vuorovaikutus suden kanssa vaikuttaa asenteisiin, on askarruttanut joitain tutkijoita. Karlsson ja Sjöström (2006) ovat ehdottaneet, että etäisyys on tärkeä määre susiasenteiden kehityksessä. He esittävät, että susiasenteiden tutkiminen susien elinalueiden ulkopuolella antaa väärän kuvan ihmisten keskimääräisistä susiasenteista: ne värittyvät liian positiivisiksi. Tässä tutkimuksessa tätä ongelmaa ei esiinny, koska aineistossa painottuu paikallinen näkökulma ja susien elinalueiden ihmiset ovat aineistossa hyvin edustettuina. Aineistojen perusteella voisi pikemminkin väittää, että suora vuorovaikutus vaikuttaa selvästi asenteisiin ja myös ihmisten susikannan hoidon tavoitteisiin, mutta myös, että maaseudulla ihmiset ovat tietoisia suden aiheuttamista ongelmista myös niillä alueilla, joissa susia ei ole esiintynyt pitkään aikaan ja susikanta on vasta kehittymässä. Vaikka susi ei esiinnykään joillain alueilla, tieto leviää tehokkaasti nyky-yhteiskunnassa (Karlsson & Sjöström 2006), ja median roolia kielteisten susiasenteiden leviämisessä pidetään merkittävänä (mm. Pulliainen & Rautiainen 1999).

8.1.1 Arvot asenteiden taustalla

Arvot ja asenteet kytkeytyvät toisiinsa. On esitetty, että arvojen merkitys lajien hoidon ja suojelun konflikteissa on hyvin keskeinen (Kellert 1996, Nie 2001, Conover 2002). Kellertin mukaan (1996,3) Aldo Leopold on esittänyt, että luonnon käytön ja suojelun ongelmat eivät olekaan siinä, miten hallitsemme eläimiä, vaan kuinka hallitsemme ihmisiä. Tämä näkemys korostaa nimenomaan ihmis-

yhteisöjen arvomaailman heterogeenisuutta. Ihmisten arvomaailman kehitymisessä on biologinen tausta, mutta kokemukset, oppiminen ja kulttuuri vaikuttavat luonnollisesti ratkaisevasti siihen, millaiseksi yksilön tai yhteisön arvopohja kehittyi (Kellert 1996). Sosiologiassa arvojen katsotaan olevan yleisiä ja suhteellisen vakiintuneita ihmisten pyrkimysten vaikuttimia (Allardt 1983). Arvoja on pyritty luokitteluun (Vilkkä 1993, Rolston 1994, Lynn 1998, Pietarinen 2000). Ehkä yhden yleisimmin käytetyn arvoluokituksen on tehnyt Kellert (1991, 1996). Kellert (1996: 6) jakaa keskeiset luontoarvomme yhdeksään kategoriaan. Esteetikko ihailee luontoa ja eläimiä, jotkut näkevät luonnon hallinnan ja kontrollin kautta, ekologisesti tarkasteleva hahmottaa luonnon sen biologisten järjestelmien kautta, humanisti kokee luonnon ja eläimet mieltymyksen ja tunnetilojen kautta, moralisti kantaa huolta ihmisen eettisistä velvollisuuksista suhteessa luontoon, naturalisti haluaa kokea ja olla osa luontoa, symbolisti käyttää luontoa kommunikoinnin ja ajattelun välineenä, utilaristisesti orientoinut hahmottaa luonnon käytön kohteena ja negatiivisesti suhtautuu luontoon hyljeksiivästi esimerkiksi pelkojen ja välinpitämättömyyden vuoksi. Kellertin luokituksen perusteella on tehty uutta luokitusta esimerkiksi jakamalla luokat positiivisiin (ekologinen, moralistinen, naturalistinen) ja negatiivisiin (doministinen, utilaristi, negatiivistinen) (Kaltenborg ym. 1998, Kaltenborg & Bjerke 2002).

Vaikka tässä aineistossa ei ole tehty varsinaista arvoluokitusta, voi aineiston perusteella tehdä joitain suuntaa-antavia päätelmiä ihmisten ja eri toimijoiden suteen liittyvästä arvo-orientoitumisesta. Sekä suden että metsäpeuran tarkastelussa korostuu eläimen haitallisuus tai vahingollisuus, jolloin näkökulma on negatiivisväriltäinen. Hyötyinä nähtiin suden kohdalla, että se on muun muassa tärkeä osa ekologista kokonaisuutta, mutta kokonaisuutenaan positiiviset arviot jäivät painoarvoiltaan vähäisemmiksi kuin negatiiviset (artikkeli III). Tässä myös intressiryhmät erosivat toisistaan: suojelijatahot näkivät suden positiivisimmin ja vastaavasti vakiintuneiden susialueiden metsästäjät määrittivät suden negatiivisimmin, ja muut sijoittuivat näiden välimaastoon. Mielenkiintoista oli se, että kaikista positiivisimmin sutta arvioivat vakiintuneen susikannan alueella vastanneet suojelijatahojen edustajat. Nämä havainnot kertovat todennäköisesti susikonfliktin osapuolten näkemyserojen kärjistymisestä Itä-Suomessa (artikkeli III). He myös syyttelivät toisiaan, mikä nousi esiin myös susitilaisuuksien puheissa.

”Kun poikkeuslupia myönnetään, myönnättekö te riistapäälliköt niitä myös sudelle. Riistamiehet niitä susia ampuu, eikä ne saa mitään tuomioita. Susi

kuuluu Suomen luontoon. Eikö todella ole muita ongelmia, mihin tämä maailma on menossa.” (Lappeenranta 7.5.2004)

”Aktivistit syöttävät puppua EU:n komissioon petoasioista, vaikuttavat ihmisten mielipiteisiin. Täällä kaikki olijat ovat suojelemassa omaa elinympäristöään, viesti on: petohuvista tulee saada päättää paikallisesti. Me osataan ottaa vastuu susikannoista, pihapiirisudet pitää saada poista, täällä on syvää pelkoa ja sen on todellista. Pitää viedä tätä viestiä eteenpäin EU:hun ja muualle Suomeen.” (Siilinjärvi 25.7.2004)

Esimerkiksi kyseisen alueen metsästäjät heijastelevat kannanotoillaan luontoa dominoivaa tai utiliaristista arvopohjaa ja suojelijat enemmän ekologista tai humanistista arvopohjaa. Näitä arvopohdiskeluja tehtäessä on muistettava konteksti: susi muodostaa metsästykselle ja sen harrastajille intressiuhkan, ja luonnonsuojelutavoitteille sellaista ei esiinny.

Metsäpeuraa koskeva aineisto poikkeaa luonteeltaan susiaineistosta, koska siinä ei tehty suoranaisesti asenteita mittaavia kysymyksiä (artikkeli I), mutta kyselyssä pyydettiin ottamaan kantaa muun muassa metsäpeurakannan määrälliseen kehittämiseen. Sillä oletuksella, että kannan kasvua suosivien asenteet metsäpeuraa kohtaan olisivat positiivisia ja kannan vähentämistä odottavien negatiivisia, Suomenselän viljelijöiden käsitys on metsäpeurasta enemmän positiivinen kuin negatiivinen. Tätä vahvistaa aiemmin tehty haastattelututkimus (Bisi & Kurki 2003), jonka mukaan haastateltavien metsäpeuraan kohdistuvat asenteet ja mielikuvat ovat pääasiassa myönteisiä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kaikki suhtautuvat metsäpeuroihin myönteisesti. Joidenkin vahinkoja kärsineiden yksittäisten viljelijöiden asenne saattaa olla hyvinkin kielteinen (artikkeli I, Bisi & Kurki 2003). Jälleen kielteisten asenteiden taustalta ovat intressiristiriidat. Metsäpeuran myös todettiin vaikeuttavan hirvenmetsästystä, mikä loi mielialaa kannan vähentämisvaatimuksille (artikkeli I). Nämä muutamat negatiiviset määrittelyt kuvaavat niitä syitä, miksi myös metsäpeurakannan hoito ajautui ristiiriitoihin aikanaan.

8.1.2 Pelot

Suurpedot herättävät tunteita. Erityisesti susi nostaa ihmisissä pintaan erilaisia tunteiden skaaloja, ja niistä on tyypitelty pelko ja viha, mutta vastapainona myös ihailu jopa rakkaus (Fritts ym. 2003). Susipelkoa on käsitelty useissa tutkimuksissa (mm. Linnell ym. 2002, Fritts ym. 2003). Suomessa susipelko on hyvin

tunnettu ilmiö (Lumiaro 1998, Palviainen 2000, Ratamäki 2001, Bisi & Kurki 2005) ja sitä voidaan pitää yhtenä aivan keskeisenä susikonfliktin selittäjänä; pelot selittävät sekä arvoja että asenteita. Edellisestä yleistävästä väitteestä huolimatta sen tarkempi analysointi, eli miten se esiintyy eri alueilla, eri ikäluokissa ja eri sidosryhmissä, jää puutteelliseksi. Susipelkojen leviämistä on selitetty erilaisen mielipidejohtajien ja median avulla (Pulliainen 1984, Pulliainen & Rautiainen 1999). Tämän tutkimuksen aineistossa pelko nousee selkeästi esille niin intressiryhmien vastauksissa kuin yleisötilaisuuksien keskusteluissa. Aineisto antoi jopa viitteitä siitä, että pelkokeskustelu nousi enemmän esille Länsi-Suomen vähäsisuisilla alueilla kuin Itä-Suomen vakiintuneen kannan alueella. Monet kertoivat sekä pelkäävänsä sutta että arvioivat susipelon olevan yleistä ja vaikuttavan muun muassa asuinviihtyvyyteen.

”Jos tilanne (viittaa yleisötilaisuuteen) olisi ollut silloin, kun Milla (pantasusi) oli täällä, olisi tupa ollut täynnä. Silloin oli pelko ja meille poliiseille tuli paljon puheluita, pelko oli merkittävää. Nyt kun Millan sakkii on poistunut ja kanta vähentynyt, on tilanne rauhoittunut paljon, päästiin vähillä vahingoilla. Vihannissa on mennyt lampaita, mutta jos tilanne jatkuu tällaisena, ei sudesta ole isoa haittaa. Mutta jos vahinkoja alkaa tulla, kyllä se äläkkä nousee, varsinkin jos koiria alkaa mennä. Näin kun se Milla ylitti isoa tietä, siinä se istui tien reunassa ja katseli autoja.” (Raahe 16.9. 2004).

Palviaisen (2000) mukaan karhua pelätään kuitenkin enemmän kuin sutta, mutta siihen liittyy kunnioitus, ei viha kuten suteen (Mykrä ym. 2006). Sen sijaan ilvestä ei pelätä, vaan lähinnä se koetaan kiusaksi (Liukkonen ym. 2006). Myös muissa tutkimuksissa susipelko on todettu. Lumiaron (1989) mukaan kolmannes suomalaisista pelkää sutta riippumatta siitä, asuvatko he kaupungissa vai maaseudulla. Palviaisen (2000) mukaan Pohjois-Karjalassa ihmisten pelko kohdistuu enemmän lapsien ja esimerkiksi koirien puolesta kuin oman terveyden puolesta. Ratamäki (2001) näkee pelkokeskustelun osana yhteiskunnan yleistä ilmapiiriä. Yleinen epävarmuus heijastuu tarpeina kontrolloida ympäristöä, jossa suurpedot muodostavat tuntemattoman uhkan.

Susipeloista puhuttaessa on huomioitava erityisesti 1800-luvun lopun tapahtumat, jolloin sudet tappoivat tuhansittain kotieläimiä ja myös huomattavan määrän lapsia. Nämä kumpuavat edelleen esiin ja ne nousivat myös konkreettisine esimerkkeinä tämän aineiston ihmisten puheissa eri puolella maata. Niiden voidaan määrittellä olevan osa ihmisyhteisön kollektiivista muistia. Tässä aineis-

tossa viha ja turhautuminen, jopa uhkaukset, nousivat esiin yleistilaisuuksien puheenvuoroissa.

”Olemme toivottomia, me koetetaan vaikuttaa asioihin, mutta emme voi mitään. Me ei mahdeta tälle mitään. Olemme oppineet jo, että lampaat pitää suojata, pitäähän kaupungissakin suojata polkupyörät. Mutta mitä me tehdään tyhjillä laiturilla, eläimet sinne pitäisi viedä.” (Multia 26.8.2004)

8.2 Paikallisen ja ei-paikallisen suhde

Susikannan hoidon ja hallinnan keskeisiin elementteihin kuten viranomaistoimintaan ja päätöksentekoon, vahingonkorvausjärjestelmään ja suurpetotutkimukseen kohdistui paikallisesti huomattavaa kritiikkiä (artikkeli II). Erityisesti se nousi esiin niillä vakiintuneen susikannan alueilla, joilla vuorovaikutus suden kanssa oli todennäköisintä. Euroopan unioni ja sen hallintojärjestelmä olivat myös yhtenä kritiikin kohteena. EU koetaan ulkopuoliseksi ohjaavaksi, paikallisia olosuhteita ymmärtämättömäksi voimaksi, joka direktiiveillä ohjaa ja säätelee periferioita. Kyse on tällöin paikallisen ja ylikansallisen suhteesta, joka on todettu useissa tutkimuksissa haastavaksi (mm. Nieminen 2003). Suurpetokantojen hallintakokonaisuus on ollut kansallisten viranomaisten, erityisesti maa- ja metsätalousministeriön, kannalta ongelmallinen. Se on joutunut paikallisten vaatimusten ja direktiivien ohjaamien vaatimusten ristituleen. Direktiivien vaatimukset saivat vahvaa tukea joiltakin suomalaisilta suojelijatahoilta, jotka valittivat EU:n komissiolle. Käytännössä valitus kohdistui ministeriön ja riistanhoitopiirien suorittamaan susikannan hoitoon ja sen menetelmiin. Valittajien mielestä 2000-luvun alussa susia metsästettiin väärin perustein ja luontodirektiivin vastaisesti. EU:n komission voidaan katsoa tukeneen tätä kantaa, koska se haastoi Suomen Eytuomioistuimeen. Maa- ja metsätalousministeriö on ollut pakotettu tasapainottelemaan paikallisten vaatimusten ja direktiivin vaatimusten ja sen tulkinnan välimaastossa. Se on pyrkinyt hakemaan sopua muun muassa hoitosuunnitelmaprosessien kautta (Mmm 2005, 2007 c), mutta se on ollut voimaton sellaisten paikallisten vaatimusten kanssa, jotka ovat täysin ristiriidassa lajien hoitoa ja suojelua ohjaavan lainsäädännön kanssa.

”Sudelle tulee saada vapaa metsäystyoikeus, ennen systeemi pelasi hyvin, mutta nyt on mennyt vaikeaksi. Nykyinen lainsäädäntö on terrorismia.” (Suomussalmi 12.5.2004).

Toinen kysymys on, ovatko paikalliset vaatimukset esimerkiksi susikannan kasvun estämiseksi tai sen hävittämiseksi perusteltuja, vai ovatko ne vain vihan, tietämättömyyden ja matalan sietokyvyn ilmauksia. Oikean ja väärän määrittely on tämän tyyppisissä kysymyksissä vaikeaa ja vastauksien hakeminen johtaa luontoarvojen pohdiskeluun (vrt. luku 8.1). Erilaisista lähtökohdista toimivat intressitahot edustavat erilaisia arvopohjia, joiden pohjalta he toteuttavat toimintapolitiikkaansa ja myös susipolitiikkaansa (mm. Ratamäki 2009).

Susikysymyksen ristiriidat eivät rajoitu pelkästään eri hallintotasojen välille. Myös alueiden välille rakentuu jännitteitä. Itäsuomalaiset vaativat Länsi-Suomea kantamaan vastuunsa susikannan ylläpidosta, mutta siellä ei tämän aineiston (artikkeli II) perusteella esiintynyt suurta innostusta lisätä susikantaa. Länsisuomalaisen näkökulman ymmärtää niin sanotun NIMBY-ilmion (Not In My Back Yard - ei minun takapihalleni) kautta (Nie 2003, Peltonen 2004): lajin olemassaolo hyväksytään, mutta ei omalle lähiseudulle. Vastareaktionä paikallisissa puheissa usein vaadittiin susia Brysseliin tai pääkaupunkiseudulle.

Edellä käsiteltiin paikallisuuden ja ei-paikallisen heijastumista konfliktissa pääasiassa hallintonäkökulmasta, mutta paikallisen ja ei-paikallisen kivulias suhde ei rakennu pelkästään hallintoon suuntautuvien ristiriitaisten tavoitteiden pohjalta. Kysymyksessä on myös syntyperältään erilaisten kulttuurien kohtaaminen. Lainsäädäntöä ohjaavat direktiivit ovat EU:n hallinnon tuotoksia, jotka perustuvat pitkäaikaiseen, ylikansalliseen sekä asiantuntijatahojen että poliittisten tahojen valmisteluun ja sopimiseen. Tuloksena on tällöin hallinnollinen tuote, jonka sisältö termeineen ja käsitteineen jää vieraaksi ja vaille kosketuspintaa paikallisesta näkökulmasta (mm. Bisi & Kurki 2005). Tässä kohtaavat yleistä hyvää tavoitteleva hallintokieli, sen sisäsyntyiset käsitteet sekä paikallisiin käytäntöihin ja kokemusmaailmaan pohjautuva arkikieli ja käsitteet. Esimerkiksi luontodirektiivin määrittelyt ”suotuisa suojelun taso” ja ”muuta tyydyttävää ratkaisua” ovat osoittautuneet tulkinnallisiksi ja jopa konfliktia lietsoviksi käsitteiksi.

Käytännön susikannan hoidon operoinnissa tulevat vastaan usein juuri hallinnolliset muodollisuudet ja käsitteet, joiden toteuttaminen vie luottamusta paikallisesta näkökulmasta. Kun jollakin alueella on tavattu susi, josta viranomaisen on saanut eläimen poistoa vaativan hakemuksen, tehdään tulkintaa muun muassa edellä mainituista käsitteistä ja niiden tilanteesta alueella. Tällöin arvioidaan, onko suden asema suotuisan suojelun tasolla ja jos todetaan että on, niin harkinnassa voidaan edetä ja pohtia eläimen tappopäätöstä. Seuraavaksi on harkittava, onko muuta tyydyttävää ratkaisua, jolla asia voitaisiin muutoin hoitaa.

Tämänkin jälkeen harkintaprosessi sisältää direktiivin ohjaamana erilaisia valintoja, joissa on tehtävä uutta tulkintaa. On ratkaistava, mikä on mahdollisen poiston peruste (kuvio 3). Vahinkotapauksissa joudutaan tulkitsemaan vahingon merkittävyyttä. Asiantilan toteamiseksi tarvitaan myös asiantuntijalausuntoja, joita ilman päätöstä ei voida tehdä. Jos niiden saaminen viiptyy ja asia on muutenkin rajatapaus, voi hakemuksen kohteena ollut susiyksilö tai susilauma olla jo poistunut alueelta, ennen kuin päätös syntyy. Tästäkin voidaan tehdä kaksi erilaista tulkintaa. Vahinkokokohde on poistunut alueelta ilman sen tappamista, ja asia on kunnossa. Toisen tulkinnan mukaan viranomaisen viivytteli ja vahinkoja voi syntyä muualla. Suden tappamista puoltavat ovat todennäköisesti tyytymättömiä ja turhautuneita päätöksen viipymiseen, ja vastaavasti suden suojelusta huolta kantavat ovat tyytyväisiä. Päinvastaisessa tilanteessa, siis susi saadaan hengiltä, tyytymättömiä ovat suden puolustajat.

8.2.1 Oikean tiedon kysymys

Luonnon käytön konflikteissa saatavilla oleva ja annettu tieto usein kiistetään ja tyypillisesti tällöin rakentuu paikallisen tiedon ja kokemusten ja niin sanotun virallisen tiedon välinen ristiriita (Ylimaunu 2000, Nieminen 2003). Sekä susi- että metsäpeuratapauksessa paikalliset kantaan liittyvät havainnot ja niitä tukeva paikallinen ilmapiiri saatettiin kokea uskottavammaksi kuin esimerkiksi Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen viralliset kanta-arviot.

”Voi teitä poikia, miksi tehdä niin valtava tutkimus. Tarttis vain yhden päivän per riistanhoitoyhdistys ja pystyis määrittämään, missä susia on. Jos tarvitaan joka paikkaan, niin siirretään. Jos määritetään, että 5 sutta tiettyyn paikkaan, niin sitten ammutaan liiat pois.” (Kiuruvesi 24.5. 2004)

Onkin tavallista, että konfliktitilanteessa eläinkannan koon uskotaan paikallisesti olevan huomattavasti suurempi kuin viralliset kantatiedot kertovat (Conover 2000). Tämä on kannan hoidosta vastuussa olevien tahojen kannalta hyvin ongelmallista, koska käsitys kannan koosta johtaa usein kannan määrällisiin tavoitteen asetteluihin. Kun ne perustuvat puolestaan tietoihin, joita viranomaisvastuussa olevien tiedot eivät tue, ristiriita on jo moniulotteisempi. Tällöin ei enää kyseenalaisteta pelkästään kantatietoa vaan erimielisyys on jo kannan hoidon tavoitteissa. Suojelijatahojen yksi keskeinen vaatimus susikannan hoidon keinoista oli tiedon lisääminen (artikkeli II), mutta edellä mainitusta näkökulmasta johtuen sekään ei ole ongelmaton tapa hallita konflikteja. Ratamäen mu-

kaan (2009) oikean tiedon kysymys susikonfliktissa kytkeytyy eri tietokäsityksien väliseksi jännitteeksi. Ylipäättään tiedon olemus on Ratamäen mukaan suhteellista. Hän toteaaakin, että ”susipolitiikan ratkaisu ei voi olla puhtaan oikean tiedon tavoittelemista, koska sellaista ei ole olemassa ja susipoliittinen ongelma muodostuu juuri eri tiedonlajien yhteentörmäyksestä.” (Ratamäki 2009:100–103).

8.3 Susikonflikti metsästyksen ja luonnonsuojelun välisessä kamppailussa

Tässä tutkimuksessa konfliktin osapuolina keskiöön nousevat suojelijatahot ja metsästäjätahot (lisää artikkeleissa II, III, IV). Tämä muodostaa kiinnostavan jännitteen ja kamppailutilanteen, jonka tarkastelu on myös yksi tutkimuskysymys. Aineistossa oli luokiteltu yhteensä yhdeksän intressitahoa, joilla on jokin kontaktipinta suomalaisen lajien hoitoon ja suojeluun (artikkeli II: taulukko 1). Sekä suojelu- että metsästäjätahot edustivat joissain määrittelyissä ja näkökulmissa ääripäitä suhteessa toisiinsa. Tämä voi johtua osittain myös aineiston käsittely- ja luokittelutavasta, vastaajamäärien eroista, valitusprosessin aiheuttamasta tilanteen kärjistymisestä tai muusta vastaavasta, mutta joka tapauksessa nämä aineistolliset havainnot johtivat tässä tutkimuksessa näiden kahden osapuolen ja niiden edustamien aatteiden tarkempaan analyysiin. Oletuksena on, että niihin syvennyminen lisää konfliktianalyysin selitysvoimaa. Suojelun ja metsästyksen välinen keskustelu ei rajoitu pelkästään susikysymykseen, vaan siihen kytkeytyy muitakin näkökulmia. Metsästäjät ovat ulottaneet toimintaansa suojelun sektorille, ja toisaalta metsästyksen liittyy kysymyksiä, joita suojelutahojen on ollut vaikea hyväksyä (artikkeli IV). Tässä tutkimuksessa metsästäjätahoihin luetaan kuuluviksi metsästyksen vapaaehtoistoimijoita sekä sen alueellisia ja paikallisia viranomaistoimijoita, koska suomalaisessa riistahallintojärjestelmässä nämä tahot kytkeytyvät selvästi toisiinsa (kuvio 4). Analogisesti edellisen kanssa suojelutahoilla tarkoitetaan myös kaikkia vastanneita vapaaehtoisia suojelujärjestöjä mutta myös alueellisia viranomaistahoja. Näiden kahden edellä mainitun intressiryhmän sisällä esiintyy luonnollisesti näkökulmissa hajontaa, mutta siitä huolimatta tämän työn valintana on tarkastella näitä ryhmiä kahtena kokonaisuutena. Se voi johtaa joissain kohdin tarpeettomaan yleistämiseen, mutta toisaalta aineiston käsittely osoitti nähden kahden toimijatahon erilaiset lähestymistavat. Kytken näiden tarkastelun myös paikallisuuden ja ei-paikallisen ulottuvuuteen selvittääkseni ja taustoittaakseni näiden kahden toimijan ja niiden aatteellisen orientoitumisen perustaa.

8.3.1 Metsästys – paikallisesti kehittynyt luonnon käytön muoto

Suomalainen metsästys poikkeaa esimerkiksi keskieurooppalaisesta metsästyksen perinteestä (artikkeli IV). Ennen modernia yhteiskuntarakenteen syntymistä metsästys ja eränkäynti olivat oleellisia toimeentulon lähteitä. Kylät olivat varhaisella ajalla yhteisön perusyksiköjä, joiden toimeentulo perustui erätalouteen. Saalis ja tarvittava polttopuu otettiin ympärillä olevista metsistä ja erämaista, niin sanotuista nautinta-alueista. Saatu saalis oli pitkälti kylän yhteistä, mikä piti huolen siitä, että kylän asukkailla oli mahdollisuus selviytyä talvien yli. (Lehtinen 2003). Eränkäyntiin liittyi yhteinen nautinta. Vielä tänä päivänä tämä heijastuu suomalaisessa metsästyksessä ja luonnon käytössä. Jokamiehen oikeus, vaikka ei koskekaan suoranaisesti metsästystä, on jäänne yhteisistä, maanomistuksen yli ulottuvista oikeuksista. Myös metsästyslaki antaa paikallisille asukkaille laajoja oikeuksia valtion maille (ML 8 §) Pohjois-Suomessa, jossa koko Lapin läänin alueella ja Oulun läänin tiettyjen kuntien alueella on kunnassa sijaitsevilla valtion mailla kuntalaisilla vapaa metsästysoikeus. Metsästyslaki antaa myös sellaisille, joilla ei muutoin ole kohtuullista metsästysmahdollisuutta, etusijan saada metsästyslupia valtion maille (ML 6 §). Nämä esimerkit kertovat suomalaisen metsästyksen tradition muotoutumisesta niin, että kaikilla kansalaisilla olisi mahdollista harrastaa metsästystä tulotasosta ja maanomistuksesta riippumatta. Suomalaiseen metsästyksen liittyy myös hallinnollinen erikoisuus, jossa vapaaehtoiset metsästäjät muodostavat riistahallinnon perustan (kuvio 4). Metsästyslain kautta jaetaan hallinnollista vastuuta metsästyksen harrastajille. Kaikki metsästäjät kuuluvat jäseninä lakisääteisen (Metsästyslaki 1993) kolmiportaisen riistahallinnon organisaatioon ja heillä on tähän liittyviä viranomaisvastuita ja -velvoitteita. Maa- ja metsätalousministeriö ohjaa ja hallinnoi tätä kokonaisuutta. Ympäristöministeriöllä ei ole tässä hallintoketjussa muuta roolia kuin, että se määrittelee eläinlajien suojellisuuden aseman, myös riistalajien.

Suomalaiselle metsästyksen perinteelle on luonteenomaista yhteisöllinen järjestelmä, jossa metsästysseurat ovat sen toiminnallisia perusyksiköitä. Metsästys tapahtuu niiden kautta. Tyypillisesti metsästyksen harrastajat ovat kyläkuntansa metsästysseuran jäseniä. Metsästysseura on vuokrannut metsästysoikeuden kylän alueella omistavilta maanomistajilta jäsenistönsä käyttöön. Metsästysseura hallinnoi seuran alueen metsästystä jäsenistönsä kautta ja päättää saaliskiintiöistä lukuun ottamatta sellaisia lajeja, jotka ovat pyyntiluvanvaraisia. Tällöin pyyntiluvat myöntää alueellinen riistanhoitopiiri (kuvio 4), jonka hallinnossa päätöksiä ovat tekemässä metsästäjien omat edustajat. Metsästysseuran jäsenet metsästävät

suuria nisäkkäitä, esimerkiksi hirviä, kollektiivisesti ja saalis jaetaan yleensä kaikkien hirviseurueen jäsenten kesken. Vanha yhteisen edun – yhteisen saaliin – periaate toimii edelleen hirvenmetsästyksessä.

Metsästys ja sen seuratoiminta onkin yhä hyvin tärkeä harrastus ja luonnon käyttömuoto maaseudulla. Joissain Pohjois-Suomen ja Itä-Suomen kunnissa yli puolet aikuisesta miesväestöstä harrastaa metsästystä (artikkelit III, IV, Bisi & Kurki 2005, Pellikka 2007). Myös Skandinaviassa metsästys on maaseudulla tärkeä harrastus, ja myös siellä kehittymässä olevan susikannan kanssa on Suomen tilanteeseen rinnasteisia konflikteja metsästyksen ja susikannan suojelun ja hoidon välillä (Skogen & Krange 2003, Skogen ym. 2008). Suomalaisessa metsästyksessä koirien käyttö on erityisesti korostunut hirvikannan kasvun ja sen säätelyvaatimusten vuoksi. Vuosittainen hirvikannan verotus on muodostunut metsästäjille ikään kuin palveluksi yhteiskunnalle. Hirvenmetsästys sekä koirien jalostus ja käyttö ovat kehittyneet mittasuhteiltaan taloudellisestikin merkittäviksi harrastuksiksi. Hirvikannan kehityksen ja koirien käytön kulttuurin voidaan katsoa liittyvän välillisesti suteen tai pikemminkin suden puuttumiseen Suomen luonnosta. (artikkeli III). Tämä on suunnannut metsästyksen perinteen kehittymistä ja mahdollistanut toiminnan muotoja, jotka ovat osoittautuneet hyvin haavoittuvaiseksi suden paluulle. Tämä näkökulma kumpusi myös toistuvasti ihmisten susipuheissa, mistä saattoi päätellä, että metsästäjät olivat tilaisuuksissa hyvin edustettuina.

*”Susi rajoittaa hirvenmetsästystä, koska koiria ei uskalla käyttää. Susipuhe-
lin tulee saada toimimaan, koirantappajasudet on poistettava, mutta
ammattitaitoisesti, ettei saada lisää vahingontekijöitä. Korvaukset tulee
selkeästi määritellä, susien liikkeistä tulee saada ajantasaista tietoa.”
(Sonkajärvi 19.5. 2004).*

8.3.2 Suomalaisen luonnonsuojelun kehittyminen ja sen kansainväliset juuret

Modernin luonnonsuojelun juurien katsotaan ulottuvan Pohjois-Amerikkaan, jossa niin sanottu wilderness-ajattelu kehittyi muun muassa Aldo Leopoldin ja Jonh Muirin toimesta. Aldo Leopold (1887–1948) ja Jonh Muir (1838–1914) olivat pohjoisamerikkalaisen luonnonsuojelun keskeisiä pioneereja ja vaikuttajia. Wilderness-ajattelu on hyvin keskeinen käsite ympäristönsuojelun kehittymisen historiassa (Haila 1997, 2003). Hailan mukaan (mm. 1997, 2003) termi omaksut-

tiin Yhdysvaltain ympäristösuojeluliikkeeltä, jonka ajattelussa 1800-luvulla pyrittiin nostalgisesti näkemään luonto ihmisen vaikutuksen ulkopuolisena ja pilaamattomana. Wilderness-ajattelu yleistyi myös Euroopassa, jossa puhuttiin ”Urwald-ajattelusta”, joka myös korosti alkuperäistä, koskemattonta luontoa (Lehtinen 2003). Tämä koskemattoman luonnon ihanne johti myös luonnonsuojelualueiden perustamiseen sekä Pohjois-Amerikassa että myöhemmin myös muualla maailmassa (Vuorisalo 1995, Haila 2003).

Luonnonsuojelusta on tullut yhä poliittisempi kysymys, koska viime vuosikymmeninä saastuminen ja tietous häviävistä lajeista ja pienentyvistä elinympäristöistä on levinnyt (Vuorisalo 1995, Haila & Lähde 2003). Jotkut raportit kuten *Limits to Growth*, Kasvun rajat (The Club of Rome 1972) tai *Silent spring*, Hiljainen kevät (Rachel Carson 1962) ovat herättäneet myös poliitikot näkemään luonnonsuojelun ja ympäristönsuojelun tarpeet (Vuorisalo 1995). Ensimmäinen poliittinen luonnonsuojelun konferenssi pidettiin Tukholmassa 1972. Ympäristöongelmista alkoi tulla globaaleja, ja yhteistyö kansakuntien ja valtioiden välillä alkoi tiivistyä (Haila & Lähde 2003). Huoli ympäristöstä johti ylikansallisten sopimusinstrumenttien valmisteluun, ja esimerkiksi Suomeen perustettiin ympäristöministeriö vuonna 1983 hoitamaan ympäristöasioita (Jokinen 2001). Tämä myös avasi uuden kauden suomalaisessa luonnon- ja ympäristönsuojelussa ja vauhditti oleellisesti siihen liittyvää lainsäädännön kehitystyötä (Järvikoski 1991, Rannikko 1995, Ilvesviita 2005). Tuolloin myös heräsi suojelullisia kansalaisliikkeitä, jotka lähtivät suoraan toimintaan luonnon puolesta. Tämä synnytti Suomessa eräänlaisen luonnonsuojelun diskurssin, joka on sittemmin vakiintunut osaksi suomalaista hallintojärjestelmää. (mm. Ilvesviita 2005). Kaikki keskeiset yhteiskunnalliset toimijat joutuvat ottamaan nykyään huomioon ympäristön- ja luonnonsuojelun vaatimukset. Myös metsästäjät ovat reagoineet näihin yhteiskunnan muuttuneisiin arvoihin ja korostaneet metsästyksen riistanhoidollista ja luonnonsuojelullista roolia nyky-yhteiskunnassa. (artikkeli IV, Ilvesviita 2005).

Suomen EU-jäsenyys on ollut merkittävä suomalaisessa ympäristö- ja luonnonsuojelupolitiikassa, koska sen vaikutukset ulottuvat suoraan kansalliseen lainsäädäntöön. Esimerkiksi lintudirektiivin (79/409/EEC) ja luontodirektiivin (92/43/EEC) sisällöistä tuli sitovia, ja niiden vaatimukset on muutoksina sisällytetty omaan kansalliseen lainsäädäntöön. Muutos koski sekä sutta että metsäpeuraa (tarkemmin luku 6).

8.3.3 Metsästäjä- ja luonnonsuojelutahojen välinen kamppailu

Suomalaisen metsästyksen ja luonnonsuojelun välinen keskustelu ei ole tuore ilmiö (Ilvesviita 2005). Vuoden 1953 Suomen Riista julkaisi kahden luonnonsuojelun ja metsästyksen mielipidevaikuttajan näkökulmat metsästyksen ja luonnonsuojelun välisestä suhteesta. Molemmat päätyivät siihen, että yhteisiä arvoja ovat luonnon ihailu, kunnioitus ja rakkaus sitä kohtaan, mikä antaa pohjan yhteistyölle (Paavolainen 1953, Suomus 1953). Paavolainen oli tuolloin Suomen luonnonsuojeluliiton puheenjohtaja ja Suomus vaikutti pitkään maa- ja metsätalousministeriön korkeimpana riista-asioita hoitavana virkamiehenä. Nyt, 56 vuotta myöhemmin, näiden tahojen välillä on yhteinen näkemys muun muassa vierasperäisten pienpetojen kohtelusta kosteikoilla, mutta esimerkiksi suurpetokantojen hoidon menetelmistä ja suojelualueiden metsästyksen järjestelyistä on selviä näkemuseroja (artikkeli IV). Susikannan hoidossa näkemuserot ovat olleet suuret, ja näiden toimijaryhmien välit olivat kärjistyneet suden hoitosuunnitelman valmisteluprosessin aikaan, jolloin myös tämän tutkimuksen aineistoa kerättiin. Tämä heijastuu myös valmisteluprosessia kuvaavassa julkaisussa (Bisi & Kurki 2005).

Vaikka suomalaisen metsästyksen demokraattista ja ei-elitististä luonnetta korostetaan metsästäjäpiireissä vahvuutena, monet suojelutahojen edustajat näkevät juuri siinä sen ongelmat (artikkeli IV). Myös tämän tutkimuksen aineistossa nousi aatteellisten suojelutahojen suunnalta esiin vaatimus, että suurpetokantojen hoito ja suojelu tulisi saattaa ympäristöministeriön hallintaan. Suojelutahojen tyytymättömyys suomalaista metsästäjävetoista riistahallintoa kohtaan tuli konkreettisesti esiin sudenmetsästyksestä tehdystä valituksessa EU-komissiolle 2000-luvun alussa. Tämä puolestaan on saanut aikaan metsästäjäpiireissä kovaa suojelutahoihin kohdistuvaa arvostelua ja myös uhkauksia, mikä nousi esiin usein metsästäjien puheissa.

”Susipulliaisille porkkanoita nenään. Miksi annetaan tietoa, että EU ei määrää. Kuka sitten määrää? Pedot kesyyntyvät ja kohta alkaa tapahtua ihmeellisiä.” (Lieksa 3.5.2004).

Kenties tästä susikiistan kärjistyisestä johtui osaltaan myös se, että kyseiset tahot, joilla vielä 1950-luvulla nähtiin luonnon ihailu, kunnioitus ja jopa rakkaus yhteisenä arvopohjana, näyttäytyvät tämän tutkimuksen aineiston joissakin osissa olevan ääripäissä suhteessa toisiinsa. Metsästäjien ja luonnonsuojelijoiden välisessä kamppailussa luonnonsuojelun ja lajien hoidon menetelmistä näyttää

metsästys itsessään olevan keskiössä. Metsästäjiä edustaneet näkivät, että esimerkiksi susikannan hoidossa metsästys on tärkein kannan hoidon keino. Vastaava nousi esiin myös ilveskannan hoidon vaatimuksissa (Liukkonen ym. 2006). Metsästäjien näkökulmasta metsästys pitää suden varovaisena, ihmistä karttavana, mikä estää vahinkoja. Useat muut intressiryhmät jakoivat tämän näkemyksen. Monet suojelijat puolestaan katsovat, että tärkein susikannan hoidon keino on tiedon jakaminen ja valistus (artikkeli II). Myös metsäpeuran metsästystä on vaadittu vahinkojen estämisen näkökulmasta, mitä jotkut suojelutahojen edustajat eivät ole pitäneet perusteltuna (artikkeli I). Haastattelututkimuksessa suojelija-tahojen edustajat kuitenkin pääsääntöisesti hyväksyivät metsäpeuran metsästyksen (Bisi & Kurki 2003). Metsästäjien ja suojelijoiden välinen kiistely ulottui vuoden 2006 aikana myös luonnonsuojelualueiden metsästysjärjestelyihin, jolloin maa- ja metsätalousministeri ja ympäristöministeri olivat julkisesti vastakkain. Kysymys ei ollut tuolloin pelkästään eri arvopohjien, suojelutavoitteiden ja eri intressien kohtaamisesta, vaan myös metsästyksen ja suojelun traditioiden kohtaamisesta. Niillä on molemmilla erilainen historiallinen ja kulttuurinen kehitys: metsästys on paikkaan sidottua, ja luonnonsuojelun juurilla on enemmän ulkopuolinen syntyhistoria, jolloin niiden kohtaaminen synnyttää jännitteitä. Suojelun ja luonnon varojen käytön, myös metsästyksen, hallinto on eriytetty toisistaan, johon liittyy myös hallinnon ja vallan varjelua (artikkeli IV).

Pohdittaessa eri toimijoiden suhdetta metsästyksen erityisyyden käsite (Ilvesviita 2005) on merkittävä. Metsästyksellä voidaan nähdä sekä historiallinen että emotionaalinen painolasti, joka vaikuttaa siihen, miten metsästyksen suhtaudutaan. Ylimoitettu metsästyksellä on tuhottu monta lajia sukupuuttoon, ja vastaavasti tappaminen, jota metsästys on, koskettaa ihmisen tunnemaailmaa. Kalastus ei samalla tavalla aiheuta reaktioita ihmisissä (Ilvesviita 2005). Metsästyksen erityisyys vaikuttaa erityisesti metsästyksen ja luonnonsuojelun suhteeseen. Se jakaa toimijoita, koska suhtautuminen siihen ratkaistaan henkilökohtaisella ja osin emotionaalaisella tasolla. Metsästyksessä on myös elementit sekä suojella lajeja että uhata niiden olemassaoloa, jolloin sen on vaikea saavuttaa kiistatonta asemaa luonnonsuojelussa ja -käytössä. (artikkeli IV).

8.3.4 Perinteisen luonnon käytön ja ekosysteemin hoidon paradigmojen heijastuminen tuloksissa

Edellä on tuotu esiin, että paikallisista olosuhteista kehittynyt metsästyksen perinne ja enemmän ulkopuolisista vaikutteista kehittynyt luonnonsuojelun perinne

ja niiden välinen kamppailu on yksi susikonfliktin luonnetta kuvaava elementti. Metsäpeurakonfliktissa metsästyksen aloittaminen aikanaan rauhoitti jopa tilanetta ja kun suojelutahotkaan eivät sitä aktiivisesti kyseenalaistaneet, metsäpeuran metsästys ei tuonut merkittäviä ristiriitoja kannan hoitoon. Ne jäivät lähinnä vahinkoa kärsineiden viljelijöiden ja riistaviranomaisten ja maatalousviranomaisten välille. Susikonflikti on tässä suhteessa monimutkaisempi. Yellowstonen susikiistassa on yritetty tunnistaa kahden keskeisen konfliktin osapuolen arvo-pohjaista luontosuhdetta ja hakea tätä kautta selitystä kiistalle. Vertaan tästä tehtyä analyysiä kahden keskeisen suomalaisen susikonfliktin osapuolen väliseen kamppailuun ja haen sen kontekstin kautta selitysvoimaa suomalaiseen tilanteeseen.

Yellowstonen tapauksessa susikonflikti asetoitiin suojeluliikkeen ja niin sanotun wise use -liikkeen kamppailuksi (Nie 2001). Wise use -termi kuvaa Amerikan Yhdysvalloissa esiintyvää suojelun vastaista liikettä, joka puolustaa luonnon varojen käyttöä. Siihen luetaan kuuluviksi useita ryhmittymiä mukaan lukien teollisuutta, ruohonjuuritason metsäyöntekijöitä, kaivostyöläisiä, karjatilallisia, maanviljelijöitä ja koko joukko erilaisia harrastajaryhmiä kuten maastoajoneuvoharrastajat. Sen lisäksi siihen luetaan uskonnollisia ja konservatiivisia piirejä (Helvarg 1998). Myös Euroopassa ja Suomessakin on käytetty wise use -käsitettä, mutta sen käyttötarkoitus liittyy kestävään käyttöön, jota erityisesti käytetään riistanhoidon sektorilla. Esimerkiksi isobritannialainen riistansuojeluorganisaatio The British Game and Wildlife Conservation Trust käyttää kotisivuillaan wise use -termiä kuvaten sillä kestävää käyttöä metsästyksessä ja riistanhoidossa (GWCT 2008). Suomalaisessa riistahallinnossa kestävällä käytöllä ja wise use -termillä on sama sisältö, ja sitä käytetään kuvaamaan ekologisesti ja sosiaalisesti kestävää riistataloutta (IV). Huolimatta pohjoisamerikkalaisen ja eurooppalaisen wise use -käsitteiden merkityseroista voidaan myös Suomen susikonfliktissa nähdä kamppailu suojeluliikkeen ja kestäväen käytön liikkeen välillä, koska suomalaisen metsästyksen strateginen ideologia perustuu nimenomaan kestävään käyttöön.

Yhdysvaltalainen teoria sitoi tähän kamppailuun kaksi paradigmaa, joista toinen on perinteinen luonnon käytön paradigma ja toinen ekosysteemien hoidon paradigma. Perinteisen luonnon käytön paradigmaa tuki wise use -liike ja ekosysteemin hoidon paradigmaa suojeluliike. Ekosysteemien hoidon paradigma pohjautuu suojelubiologiseen ajatteluun. Se kytkee suden suojelun palautusohjelmiseen tarpeisiin muodostaa suuria yhtenäisiä suojelualuekokonaisuuksia ja mahdollistaa eläinten luontainen liikkuminen, vastustaa luonnollisten elinym-

päristöjen häviämistä ja saada palautettua häviävää geneettistä luonnon monimuotoisuutta. Sen ihanteena on saada suurpedoille luontainen rooli säädellä suurten sorkkaeläinten populaatioita ja saada näin ekosysteemit luontaiseen tasapainoon. Tällainen ajattelu haastaa perinteisen luonnon käytön, joka näkee luonnonvarat tiukasti ihmiselle hyödynnettävinä resursseina ja käytön kohteena (Nie 2001). Suden suojelun nähtiin uhkaavan maaseudun elinkeinoja ja sen teollisuutta sekä filosofisella että taloudellisella tasolla (Goble 1992). Ekosysteemin hoidon paradigman toteuttamisen on nähty myös lisäävän maaseutuun kohdistuvaa hallinnollista byrokratiaa ja kontrollia.

Suomalaisessa tilanteessa suojelijat vaativat susikannan kasvattamista, joka perustuu biodiversiteetti-näkökulmaan, suden rooliin osana ravintoketjuja, ja sen oikeutta toimia saalistajana ja elää laumana kontrolloiden hirvi- ja peurapopulaatioita. Suojelijat tukevat sinnikkäästi luontodirektiivin sisältöä, jolla on merkittävä kytkös suojelubiologiaan. Lajien suotuisan suojelutason säilyttäminen niiden luontaisilla esiintymisalueilla on luontodirektiivin keskeisiä tavoitteita, joka lähestyy samaa päämäärää, jota Yhdysvaltojen ekosysteemin hoidon paradigman kannattajat tukevat. Myös Suomessa kasvavat susikannat on koettu uhkaksi maaseudun elämänmuodoille, kotieläintaloudelle ja erityisesti poronhoidolle (artikkeli II). Poronhoidon edustajat pitivät täydellisenä mahdollisuutena sovittaa yhteen porotalous ja susikannan ylläpito.

”Susi ja poro on mahdoton yhtälö, jos porotaloutta aiotaan harjoittaa. Tästä on 35 vuoden kokemus, ja ongelmat on aina samat. Susia tulee Venäjältä. Ei ole myöskään tutkittu, mitä vahinkoa pantasudet aiheuttaa. Se pitäisi selvittää.” (Suomussalmi 12.5.2004).

Tavallaan tämän mahdollisuuden tunnistaa myös luontodirektiivi, sillä sen hallinnollis-poliittisena ratkaisuna on suden rauhoituksen lievempi asema poronhoitoalueella kuin muualla Suomessa (artikkeli II). Suden vastaisissa liikkeissä on kuitenkin eroa Suomen ja Yhdysvaltojen välillä. Suomen karjatalous on varsin pientä verrattuna Yhdysvaltoihin. Vaikka Suomessa on karjataloudessa syntynyt vahinkoja, tilastoissa näkyvät vahingot ovat olleet suhteellisen pieniä (Mmm 2005). Yhdysvaltojen esimerkin ja suomalaisen tilanteen erot nousevat kenties selvimmin esiin tarkasteltaessa sutta vastustavien ryhmien rakennetta. Susikannan kasvua vastustava yhdysvaltalainen wise use -liike on laajapohjainen poliittis-taloudellinen intressiliike, joka kokoaa laajoja kansalaisryhmiä. Vaikka Suomessa susikannan kasvun vastustamisessa on myös mukana huomattavasti paikallisten kotieläintalouden ja porotalouden edustajia, aktiivisimpina vastusta-

jina näyttäytyvät tässä aineistossa metsästyksen sidoksissa olevat tahot. Metsästäjäpiireissä suden paluun koetaan haastavan suomalaisen metsästyksen tradition.

8.4 Kohti konfliktien hallintaa

Edellä oleva tulosten tarkastelu on nostanut esiin monisäikeisen konfliktikokonaisuuden, jonka moniulotteista luonnetta on mahdoton läpivalaista kattavasti. Tämä on itse asiassa tyypillistä yhteiskunnallisten konfliktitapausten analyyseissä, joita voi käsitellä vain rajaamisen kautta, koska kulttuuriset, sosioekonomiset ja institutionaaliset asiat kytkeytyvät merkittävästi toisiinsa (mm. Laine ym. 2007). Tässä tutkimuksessa jää sivuosaan esimerkiksi maaseudun rakennemuutos, joka monin tavoin vaikuttaa ja heijastuu ihmisten suhtautumisessa esimerkiksi hallintoon. Siihen voidaan kytkeä myös työttömyys, syrjäytyminen, ikääntyminen ja muita yhteiskunnallisia ilmiöitä, joilla voi olla heijastumia paikallisten ihmisten toiminnassa suhteessa ulkomaailmaan. Luonnon käytön ja -suojelun erilaisista konflikteista on tehty runsaasti erilaisia tarkasteluja, havaintoja ja pohdintoja (mm. Suopajarvi 2001, Wallenius 2002, Rannikko 2003, Kyllönen & Peltonen 2004). Ihmisten edut ja intressit ohjaavat konflikteja, mutta esimerkiksi niiden rintamalinjat ovat aina kontekstisidonnaisia. Susikonfliktissa suojelijatahot ja metsästäjätahot näyttäytyvät aktiivisina osapuolina, mutta esimerkiksi Lapin metsäkiistoissa paikallinen väestö - mukana metsästäjät - ja jotkut suojeluaktiivit olivat samassa rintamassa (Kyllönen & Raitio 2004). Myös Pohjois-Karjalan metsäkiistassa oli vastaavanlainen asetelma (Björn 2003).

Tämän työn yksi tavoite oli arvioida susikonfliktin hallittavuutta, kenties jopa sen ratkaisua (tutkimuskysymys 4). Konfliktit, joissa kohtaavat sekä erilaiset intressit että arvot, saattavat olla hyvin vaikeita ratkaista tai hallita. Nie (2003) onkin jakanut luonnonkäytön konflikteja niiden ratkaistavuuden mukaan ”pirullisiin” ja ”helppoihin”. Helpot ovat usein ratkaistavissa – niissä on löydettävissä oikeita ja vääriä vastauksia – mutta pirullisia on lähes mahdoton ratkaista. Vaikeiden, ”pirullisten” konfliktien hallinnassa nähdään erityisen tärkeäksi, että hallinnollis-poliittisessa vastuussa olevat lajien hoidon ja suojelun kysymyksistä vastaavat tahot ”tunnistavat, omaksuvat ja sisällyttävät erilaisten intressiryhmien arvot, asenteet ja uskomukset päätöksentekoprosesseihin” (Conover 2002: 362). On myös tunnistettu, että luonnon hoidon ja -suojelun suunnittelussa on lähes mahdoton operoida onnistuneesti, jos siihen ei kytketä sosiaalista - tai sosioekonomista - lähestymistapaa (Endter-Wada ym. 1998). Nie (2001, 2003) on

korostanut demokraattisten prosessien merkitystä lajien hoidon ja suojelun suunnittelussa. Käytännön toiminnassa tämä ei ole helppoa. Esimerkiksi kuinka varmistetaan erilaisten intressiryhmien osallistuminen? Kuinka tarvittavat intressiryhmät tunnistetaan ja rajataan? Kuinka tasapainoillaan hyvin erisuuntaisten, jopa toisiaan poissulkevien vaatimusten välillä? Jotkut asiantuntijat ovat myös huolissaan niin sanottujen maallikkojen osallistumisesta lajien hoidon suunnitteluun, koska tällöin aivan oleelliset biologiset faktat saattavat unohtua (Mech 1998). Mech on kantanut huolta nimenomaan susikannan hoidosta, mutta yllättävästä näkökulmasta. Hän on painottanut, että jos susikanta saa kasvaa vapaasti ilman kontrollia, sen todennäköinen rajoittaminen on kuitenkin edessä, mutta sen kustannukset kasvavat kannan määrän suhteessa.

Suomalaisten susi- ja metsäpeurakonfliktien hallinnasta voidaan tunnistaa joitain yhteisiä elementtejä, joilla niitä voidaan lieventää. Niiden aiheuttamien vahinkojen täysimääräinen korvaaminen, yhteiskunnan tuki vahinkojen ennaltaehkäisyyn, kantojen määrällinen kontrolli, kattava ja ajantasainen tiedon tarjonta, toimivat kuulemisfooromit, huomioonottava ja läpinäkyvä päätöksenteko ja hyvin resursoitu biologinen ja sosioekonominen tutkimus ovat muun muassa vaatimusten listalla (viitteitä artikkeleissa I, II, III). Näiden kaikkien toteutuminen lieventäisi konfliktia. Tämän tyyppisten vaatimusten hoitaminen auttaisi todennäköisesti monien muidenkin luonnon käytön konfliktien hallintaa. Kuitenkin käytännön todellisuudessa on lainsäädännöllisiä, poliittisia, hallinnollisrakenteisia, ideologisia ja taloudellisia rajoitteita ja esteitä, jotka hidastavat tai jopa estävät tarvittavan operoinnin. Jopa sellaisissa asioissa, joista on kaikkien intressitahojen täydellinen yksimielisyys, kuten vahingonkorvausjärjestelmän uudistustarve, saattaa toteuttaminen viedä useita vuosia. Vuonna 2004 tämän aiheiston keruuvaiheessa kaikki keskeiset osapuolet – poliittisia päättäjiä myöten – vaativat riistavahinkolainsäädännön uudistamista. Vasta vuoden 2009 alussa tuo lainsäädäntö saatiin voimaan (Riistavahinkolaki 105/2009). Esimerkki kuvaa yhteiskunnallisten prosessien hitautta, mikä asettaa paineita konfliktien hallinnalle.

Erilaisten sidosryhmien osallistamisen menettelyistä ja niiden erityisvaatimuksista lajien hoidossa on runsaasti dokumentaarisia esimerkkejä (mm. Todd 2001, Fritts ym. 2003, Nie 2001, 2002, 2003, Conover 2002). On myös konkreettisia suden hoitosuunnitelmia, jotka on tehty osallistamismenettelyn kautta (Anon 2000, 2002, 2004), mutta on myös asiantuntijavalmisteisia suunnitelmia (mm. Boitani 2000, Lohmus 2001). Suomalainen ratkaisu on ollut hoitosuunnitelmien valmistelu osallistamismenettelyjen kautta (Mmm 2005, 2007a, 2007b, 2007c). Kyseinen hallinnollis-poliittinen ratkaisu, valmistella kansalliset lajin hoidon

linjaukset osallistamalla siihen intressiryhmiä ja paikallista väestöä ja rakentaa sen pohjalta linjausasiakirja, lähestyy konfliktin hallinnassa tärkeinä nähtyjä periaatteita. Nie (2002: 70) on ehdottanut, että susikonfliktin hallinnan päätöksensuunnitelman tulee olla niin kattava, osallistava, edustava ja läpinäkyvä kuin mahdollista. Kun suden hoitosuunnitelman valmistelua suunniteltiin vuonna 2003, tuolloin ei täysin ymmärretty, että sen toteutus lähestyi Nien esittämiä vaatimuksia. Prosessi oli myös äänekkäs ja yhteiskunnallisesti näkyvä. Hoitosuunnitelman luonnosta pohdittaessa voidaan siis esittää, että samalla kun se on hallinnollinen asiakirja, se on myös yksi konfliktin hallinnan työkalu. Niissä pyritään yhdistämään biologiset, ekologiset, sosioekonomiset, institutionaaliset ja juridiset kannan hoidon elementit ja tuottamaan niiden avulla synteesi: kohti ekologisesti, sosiaalisesti, taloudellisesti ja myös kulttuurisesti kestävää kannan hoidon ratkaisua. Kun Ey-tuomioistuin antoi vapauttavaksi tulkitun päätöksensä Suomelle esitetystä susikanteesta 14.6.2007, se viittasi vuonna 2005 julkaistuun suden hoitosuunnitelmaan ja sen sisältöön (Anon 2007). Jos se vaikutti susikonfliktin ylikansallisen ilmenemisen purkautumiseen, se toimi konfliktin hallinnan työkaluna myös käytännössä.

Hoitosuunnitelmissa on myös riskinsä. Jos niiden sisältö ei vastaakaan kansalaisten oikeustajua, tai jos niiden toteutus ei tyydytä, niillä voi olla päinvastainen vaikutus, kuin mikä on niiden tarkoitus. Tällaiseen liittyvä pohdinta nousi esiin myös yleisökeskustelujen aineistossa.

”Tässä on iso riski, kun näin kysytään ihmisten mielipidettä. Jos tämä ei johda mihinkään konkreettiseen, ollaan tämän jälkeen vielä paljon suuremmissa vaikeuksissa. Tämä pitäisi päättäjien ymmärtää.” (Varpala Savonlinna 25.5. 2004)

Huonosti hoidettu osallistamisprosessi voi olla vastuullisille viranomaisille ansa. Susikannan hoidon tyypillisessä konfliktissa tällainen vaihtoehto on todellinen, koska siitä huolimatta, että maa- ja metsätalousministeriön viimeistelemä suden hoitosuunnitelma on eräänlainen synteesi ja kompromissin omainen asiakirja, sen sisälle jää elementtejä, joille ei ole ratkaisua. Susikannan hoidon vaatimuksissa jää useita ratkaisemattomia kysymyksiä, jotka jäävät elämään ja joita viranomaiset joutuvat kohtamaan aina uudelleen (artikkeli II). Jos joku ei voi hyväksyä suden olemassaoloa asuinseudullaan tai vastaavasti joku ei voi hyväksyä suden tappamista lainkaan, on näiden näkökantojen välille vaikea rakentaa konsensusta. Ylikansallinen sopiminen ja sen yleistä hyvää tarkoittavat sitovat

päämäärät ja vastaavasti paikallinen kokemusperäinen ja kenties asenteellisen näkökulma eivät ole aina keskenään yhteen sovitettavissa.

Tämän todellisuuden luonnonsuojelu ja -käyttö ovat kohdanneet operoidessaan paikallisuuden kontekstissa. Biodiversiteetti-ajattelu, joka on ollut suojelubiologian ohjenuorana, on joutunut etsimään uusia lähestymistapoja. Ekosysteemi-lähestymistapa (FAO 2003) on suhteellisen moderni pyrkimys, joka painottaa ekosysteemien rakenteen ja toiminnan säilyttämistä, jotta ihmisille ja luonnolle arvokkaiden ekosysteemipalvelujen saatavuus turvataan. Tavoitteena on päästä ekologisesti, sosiaalisesti, taloudellisesti ja myös kulttuurisesti kestävään kehitykseen. Tässä lähestymistavassa niin sanotun sopeutuvan hoidon periaate (adaptive management) on tärkeä käsite (Endter-Wada ym. 1998, Jäppinen ym. 2004). Se pitää sisällään ajatuksen siitä, että luonnon käytön suunnittelu ja toteutus on jatkuvasti oppiva, muutokseen valmis ja umpikujia välttäviä prosessi. Sen pyrkimyksenä on optimaalinen päätöksenteko epävarmoissa olosuhteissa. Sen operointi paikallisessa kontekstissa voidaan nähdä välttämättömyydeksi saada paikalliset yhteisöt sitoutettua kantamaan vastuuta omasta elinympäristöstään ja sen hoidosta.

9 Johtopäätökset ja keskustelua

”Kaiken kaikkiaan ihmisen kuvaan sudesta kytkeytyy hätkähdyttävän usein sana liian. Suden ominaispiirteet, tavat ja taipumukset ovat koskettaneet ja koskettavat edelleen meitä liian voimakkaasti, jotta asennoituminen suteen voisi olla neutraalia. Susi on liian kyvykäs saalistaja, liian ovela vastustaja, liian hyvä selviytyjä, liian etäinen, liian outo... Ja toisaalta kumppanuudessaan koiraan ihminen tuntee suden myös läheiseksi. Tuo läheisyyden tunne on kuitenkin sekin ristiriitainen. Susi kun on siihenkin ihan liian villi.” (Sakari Mykrä ja Mari Pohja-Mykrä)

Olen edellä käsitellyt suomalaisen susikonfliktin taustalla vaikuttavaa asennemaailmaa ja eri intressiryhmistä kumpuavia ristiriitaisia kannan hoidon tavoitteita, tuonut esiin paikallisuuden ja sen ulkopuolisen kohtaamisen vaikeuksia, pohtinut kahden luonnon käyttäjäryhmän, suojelija- ja metsästystahojen kamppailua susikysymyksessä ja etsinyt konfliktin hallittavuuden elementtejä. Susikonflikti on osoittautunut Nien (2001) määrittelyjä käyttäen ”pirulliseksi” luonteeltaan, jonka ratkaisu on vaikea, jopa lähes mahdoton tehtävä. Se poikkeaa esimerkiksi metsäpeurakannan hoidossa aikanaan käydystä niin sanotusta peurasodasta siten, että metsäpeurakannan hoidon ongelmille on pystytty osoittamaan ratkaisuja. Metsäpeuran tulevaisuudesta kannetaan nykyään lähinnä kollektiivista huolta. Nien määrittelyssä konflikti on ”helppo”. Sen sijaan susikonflikti voi syttyä paikallisesti aina, kun susi ilmestyy uudelle elinalueelle. Muualta tarjottu kokemusmaailma ei poista suden kantamaa historiallista ja emotionaalista painolastia, kuten myöskään sen biologisia ominaisuuksia ja kiinnostusta kotieläimiin ei voida poistaa valistamalla ihmisiä. Susikonfliktissa voidaan esittää kysymyksiä, joille ei löydy oikeita vastauksia. Sen sijaan metsäpeurakonfliktissa ne ovat helpommin löydettävissä. Suteen liittyvät kysymykset ohjaavat keskustelun arvopohdiskeluun, jossa oikean ja väärän erottaminen on työlästä.

9.1 Susikonflikti ja paikan konteksti

Kun pohdimme jonkun eläimen ja ihmisen välistä vuorovaikutusta ja siitä syntyneitä konflikteja, lajin biologia on aina ensisijainen selittävä tekijä. Se ei laukaise konflikteja, vaan siihen tarvitaan ihmisen toimintamuoto, joka on altis lajin vaikutukselle. Vuorovaikutuksen seuraukset rakentuvat aina paikan kontekstissa ekologisten, kulttuuristen, historiallisten ja taloudellisten vaikuttimien ulottuvuu-

nessa. Esimerkiksi poronhoitoalueen ekologis-kulttuurinen rakenne on konfliktinäkökulmasta suorastaan räjähdysaltis suden kaltaiselle eläimelle. Poronhoidossa vastuulliset ilmoittivat yksiselitteisesti kantanaan, että susi ei sovi poronhoitoalueelle. Kuitenkaan tässä aineistossa susikiista ei riehunut poronhoitoalueella, vaan sen alueelliset palopesäkkeet olivat Itä-Suomessa. Tätä selittää lainsäädännöllinen linjaus: Suomi liittyessään Euroopan unioniin sai poronhoitoalueelle suden täysmääräiselle rauhoitukselle erivapauden (Mmm 2005), ja kansallisen ratkaisuna oli susikannan rajaaminen poronhoitoalueelta. Tästä on myös jonkinasteinen kansallinen sopuratkaisu suojelutahoja myöten (artikkeli II), vaikka sen perusteet ajoittain nousevatkin keskusteluun. Tämä linjaus on myös hoitosuunnitelmassa, jossa ei ole tarkoitus lisätä poronhoitoalueen susikantaa (Mmm 2005). Koska sutta ei esiintynyt siellä kuin satunnaisesti hoitosuunnitelman tekovaiheessa, tarkoittaa linjaus käytännössä jatkossakin lähes sudetonta aluetta. Susia esiintyy siellä vain dispersaalien kautta. Myös metsäpeura on lajina poronhoidon kannalta mahdoton, koska se risteytyy poron kanssa vaikeuttaen näin poronhoitotyötä. Risteytyminen poron kanssa uhkasi peurapopulaation geneettistä perimää. Ratkaisuna on yli 80 kilometriä pitkä aita, joka erottaa poronhoitoalueen ja Kainuun metsäpeurakannan esiintymisalueet toisistaan (Mmm 2007c). Kyseiset ratkaisut voidaan nähdä keinoina, joilla on estetty konfliktien syntymistä. Ne myös tosiasiallisesti tarkoittavat että, yhteiskunnan arvottamina, poliittisluonteisina päätöksinä metsäpeura- ja susikannan suojelu ja hoito ovat väistyneet porotalouden tieltä alueella, joka on lähes kolmannes (1/3) Suomen pinta-alasta.

Lajien suojelun ja hoidon konfliktien kehittyminen on siis aina hyvin kontekstisidonnaista, jossa inhimillisen toiminnan paikalliset muodot ja rakenteet suhteessa lajien biologisiin ominaisuuksiin muokkaavat ja ohjaavat vuorovaikutuksen seurauksia. Tämän tutkimuksen perusteella suden ja ihmisen vuorovaikutuksessa on tunnistettavissa yksi kiinnostava näkökulma. Susi saatiin hävitettyä Suomesta yhteiskunnan ohjauksessa 1800-luvun loppupuolella lähes sadan vuoden ajaksi. Susia on esiintynyt dispersaali-ilmiön seurauksena, mutta vakaata ja lisääntyvää populaatiota ei ole tosiasiallisesti ollut kuin vasta 1990-luvun alusta lukuun ottamatta itäisen valtakunnan rajan lähiseutuja. Vähäsusinen aika mahdollisti maaseudun elinkeinojen ja sellaisten inhimillisten paikallisten toimintamuotojen kehittymisen, jotka ovat osoittautuneet suden paluulle haavoittuvaisiksi. Tämä näyttää erityisesti koskevan suomalaista metsästystä. Hirvieläinkantojen nopea kasvu 1970-luvulta alkaen – joka sekin voidaan osittain kytkeä suden puuttumiseen ekosysteemistä – loi metsästäjille riistallisen resurssin, joka on ohjannut ja luonut puitteet suomalaisen metsästystradition rakentumiselle ja

kehitykselle. Se on huomattavan yhteisöllinen, seuratoimintaan perustuva paikallinen luonnonkäyttömuoto, joka sitoo yli 300 000 suomalaista vahvasti luonnon käyttöön. Harrastajien määrät ovat olleet kasvussa eivätkä laskussa kuten yleinen suuntaus on ollut eri puolilla maailmaa. Suden puuttumisen vuoksi metsästyskoirien käytöstä ja jalostuksesta ja siihen oleellisesti liittyvästä koe- ja kilpailutoiminnasta on tullut metsästyskulttuurin sisälle oma vahva ja myös taloudellisia merkityksiä sisältävä alakulttuurinsa. Metsästäjät ovat myös korostaneet sekä luonnonhoidollista ja -suojelullista rooliaan (mm. Ilvesviita 2005) tekemällä riistanhoitotyötä ja rajoittamalla tiettyjen vahingollisten eläinkantojen esiintymistä ja kantojen kasvua. Suden paluu haastaa ja kyseenalaistaa tätä kokonaisuutta. Susi on potentiaalinen kilpailija, joka ekologisesti tarkasteluna hoitaisi osittain samaa roolia, kuin minkä metsästäjät ovat omaksuneet. Tämä näkökulma selittää mielestäni selvimmin tässä aineistossa metsästäjäpiireistä kumpuavaa suden vastaisuutta.

9.2 Paradoksien areena

Lajien hoidossa, suojelussa ja käytössä on nähtävissä runsaasti paradoksaalisia elementtejä. Luonnonsuojelun avulla, sen poliittisella vaikuttamisella ja lainsäädäntötyöllä, on saatu suojeltua monta uhanlaista lajia. Susi ja metsäpeura ovat molemmat esimerkkejä luonnonsuojelutyön onnistumisista, mutta toisaalta luonnonsuojelutyön operoinnissa ja paikallisen tason kohtaamisessa on riskejä. Suojelutyö voi paikallisesta näkökulmasta näyttää hallinnolliselta kontrollilta ja se voi olla ihmisten oikeustajua tai omanarvontuntoa loukkaavaa (mm. Lehtinen 2003, Rannikko 2003). Se voi kääntää paikalliset toimimaan suojelun tavoitteiden vastaisesti. Natura-kiistan seurauksia on tulkittu tästä näkökulmasta (Saaristo 2000, Hiedanpää 2002), mutta näitä tunnusmerkkejä voidaan tunnistaa myös susikonfliktissa. Sudesta voi tulla ja on jo kenties tullutkin suojelutavoitteiden sijaiskärsijä. Susikannassa koettiin vuoden 2007 aikana odottamaton taantuma, joka ei selity pelkästään vahinkosusien poistoilla (artikkeli III). Salatappojen määrää on kuitenkin vaikea luotettavasti arvioida, vaikka niitä muutamia vuosittain tuleekin viranomaistutkintaan.

Paradoksaalisuus ei liity pelkästään luonnonsuojeluun. Säätelymätön metsästyksen on hävittänyt lukuisia lajeja. Samalla on muutettu ekosysteemien toiminnallisia rakenteita. Metsästyksen avulla on myös löydetty keinoja, joilla voidaan suojella joitain lajeja. Vierasperäisten pienpetojen pyynti on esimerkki modernista luonnonsuojelutyöstä, jolla on paikallisesti voitu palauttaa luontaisia lajeja. Myös

kontrolloidun metsästyksen salliminen saattaa parantaa paikallisten suhtautumista vahingolliseen lajiin. Eläimeen liittyvä hyödyn tunne voi muuttaa asennemaailmaa myönteisemmäksi. Metsäpeuran kohdalla tällainen muutos oli tunnistettavissa 1990-luvun aikana, mutta suden kohdalla tätä ei ole toistaiseksi tapahtunut. Spekuloiden voisikin pohtia seurauksia, mitä tapahtuisi, jos sudelle avautuisivat taloudelliset markkinat: kaadetun suden arvo olisi joitakin tuhansia euroja. Vertailun vuoksi: kaadetun karhun taljan ja lihan kaupallinen arvo voi olla yhteensä useita tuhansia euroja. Millaisen paikallisen prosessin kautta ja missä ajassa paikalliset kilpailisivat siitä, kenen alueella susia esiintyy ja millaisilla riistanhoitotoimilla ja -suunnitelmilla sen kantoja voidaan hoitaa? Karhun arvo riista-eläimenä ja haluttuna metsästyskohteena on suojellut sen imagoa sen aiheuttamista turvallisuusuuhkista ja vahingoista huolimatta.

Aiemmin esitetyssä ekosysteemin hoidon paradigmassa on ajatuksellisesti haastavia yksityiskohtia. Siinähan luonto halutaan nähdä ihmisestä riippumattomina luonnollisina prosesseina. Susikanta on nopea lisääntymään. Sen populaation kasvu rajoittuisi luontaisesti ravintoresurssien ehtyessä. Pulliaisen (1984) mukaan 1800-luvun suden aiheuttamat merkittävästi lisääntyneet vahingot johtuivat luontaisten saaliskantojen romahduksesta. Tämän päivän yhteiskunnassa susikannan rajoittaminen tulisi ennen pitkää yhteiskunnalliseksi välttämättömyydeksi, jos kanta saisi kasvaa ilman siihen puuttumista. Mitä suuremmaksi lisääntyvä populaatio pääsisi kehittymään, sitä vaativammaksi ja taloudellisia resursseja kysyvämmäksi muuttuisi kannan rajoittaminen (mm. Mech 1998). Myös siihen liittyvä yhteiskunnallinen konflikti olisi sen mukainen.

Edelliset esimerkit nostavat esiin ajatuksen siitä, että lajien suojelu ja hoito ja myös riistanhoitotyö onnistuu vain ottamalla huomioon ja ymmärtämällä niiden paikkaan, aikaan ja kulttuurin liittyvän kontekstin. Luonnon ja eläinten sijoittaminen ajatuksellisesti erilliseen, ihmisen ulkopuoliseen kontekstiin on lähinnä ideaalinen ja teoreettinen ja samalla yhteiskunnallisia konflikteja ruokkiva paradigma. Ekosysteemi-lähestymistavan (Ecosystem approach) ja sopeutuvan hoidon (adaptive management) (Fao 2003) käsitteen tuominen ja niiden käytännön tason operoinnit luonnonsuojelussa ja käytössä on nähtävissä juuri pyrkimyksiksi haluta edellä mainittuja ongelmia.

9.3 Riistalajien hallinnointi ristitulessa ja muutospaineissa

Susikannan hoidon hyvin erilaiset tavoitteet paljastivat eri intressiryhmien sekä arvopohjaiset että intressipohjaiset erot, jotka heijastuvat niiden toimintapolitiikassa suhteessa yhteiskuntaan ja toisiinsa. Tämä erileirisyys on siirtynyt myös osaksi luonnonsuojelun ja -käytön hallintoa. Suojelutahot ja ympäristöministeriö olivat monissa määrittelyissä ja esimerkiksi susikannan hoidon yksityiskohdissa lähellä toisiaan. Metsästystä lähellä olevien tahojen ja varsinaisen riistahallinnon näkemykset myötäilivät myös toisiaan. Ei voida välttyä johtopäätökseltä, että eri intressiryhmissä esiintyvät arvopohjaiset erot tarkastella luonnonsuojelun ja -hoidon kysymyksiä ovat mukana myös kyseisen sektorin hallinnossa vaikuttaen myös päätöksentekoon. Tämä vaikeuttaa ja hidastaa monien hallinnollisten ja lainsäädännöllisten prosessien etenemistä ja asettaa myös yhteistyölle rajoituksia. Se voi viedä myös toiminnalta uskottavuutta. Suojelutahojen sisällä on voimia, jotka ovat halunneet tai haluavat siirtää suurpetojen hoitoasiat pois riistahallinnolta, koska niitä toteutetaan heidän mielestään metsästäjien ja metsästyksen ehdoilla. Toistaiseksi sellaista hallinnollista muutosta ei ole tehty, mutta osana yleistä aluehallinnon kehittämistä myös riistalajien hallinnointiin liittyvät asiat ovat olleet vuosien 2008 ja 2009 aikana keskustelussa. Tällöin on kiinnitetty huomioita metsästyshallinnon ja sen palveluja käyttävien metsästäjien väliseen läheiseen sidokseen juuri viranomaistoiminnan riippumattomuuden ja sen uskottavuuden näkökulmasta.

Sekä ympäristöministeriö että maa- ja metsätalousministeriö operoidessaan paikallisilla tasoilla ovat joutuneet kohtaamaan paikallisen edun ja yleisen edun yhteensovittamisen kivuliaisuuden. Yleensä katsotaan, että aluehallinto on paikallisen ja kansallisen välissä niin sanotusti puun ja kuoren välissä, jossa kitka on suuri molemmin puolin. Globalisaatio on tuonut lajien suojeluun ja hoitoon uuden tilanteen. Ministeriöt ovat ylikansallisen lainsäädännön ja myös EU:n komission valvontamenettelyuhan alla. Tällöin ne joutuvat sopeuttamaan toimintaansa sekä paikallisilta tasoilta että ylikansalliselta tasolta tulevaan paineeseen. Susikonfliktissa maa- ja metsätalousministeriö on joutunut erisuuntaisten vaatimusten kohteeksi, Natura-kysymyksessä puolestaan aikanaan ympäristöministeriö. Lajien suojelun ja käytön nähdään yleisesti olevan merkittävästi sidoksissa toisiinsa. Tästä näkökulmasta suomalainen eriytyneen hallinnon järjestelmä, jossa on jako luonnonsuojelun ja luonnon varojen käytön välillä, johon riistalajien hoitokin kuuluu, näyttää vanhanaikaiselta. Jakoa perustelevia näkökulmiakin on. Luonnonvarojen käytön vaatimukset ovat lisääntymässä ja sitä hallitsevat, jarrut-

tavat ja kyseenalaistavat voimat puolestaan voivat estää sellaisia luonnon käytön ratkaisuja, jotka ovat lopulta vahingollisia ihmiselle itselleenkin. Tämä tekee juuri hallinnon vaikeaksi ja haasteelliseksi. Sen operointiin ja päätöksentekoon vaikuttaa monentasoisia voimia, niin paikallisista kuin globaaleista tarpeista nousevia.

9.4 Oppivan ja sopeutuvan hallinnan vaade

Aiemmin olen tuonut esiin, että susikonflikti on luonteeltaan lähes ratkaisematon ja vastaavasti metsäpeurakannan hoidossa aikanaan esiintyneisiin ristiriitoihin on löytenyt oikeita vastauksia. Susikonflikti ei myöskään ole ainoa kuviteltavissa oleva yksittäisen lajin suojeluun ja hoitoon liittyvä konflikti, joka on luonteeltaan ”pirullinen”. Ratamäki (2009: 163) pohtiessaan yhteiskunnallista kestävyyttä ja hallintaa suomalaisessa susipolitiikassa tuli johtopäätökseen, että poliittinen kulttuurimme ei ole valmis kestävän kehityksen kaltaiselle toiminnalle. Hänen mukaansa tärkeintä on vahvistaa eri toimijoiden välistä luottamusta ja paras keino luottamuksen rakentamiseen on yhdessä tekeminen. Hän asettaa toiveensa toimijoiden oppimiseen ja yhteisen hallinnan toimintamuotojen kehittämiseen.

En kiistä Ratamäen ajattelua. Suomessa on luotu suurpetokantojen hoidossa esiintyvien haasteiden takia alueellisia yhteistoimintamuotoja, suurpetoneuvottelukuntia, joissa eri toimijat yhdessä miettivät kannan hoidon alueellisia ja paikallisia kysymyksiä. Myös susivahinkoja on pyritty estämään yhteisillä talkoilla. Myös kansalliselle tasolle tavoitellaan erilaisten toimijoiden yhteistyön tiivistämistä, mikä tuodaan esiin myös suden hoitosuunnitelmassa (Mmm 2005). Toistaiseksi sen organisoituminen hakee yhä muotoaan, vaikka hoitosuunnitelman valmistumisesta on kulunut kohta viisi vuotta. Vastaavia yhteistyöfoorumeita on perustettu myös muualla maailmassa, ja niiden toimivuuden kannalta on havaittu olevan elintärkeää, että kyseiset foorumit ovat hyvin organisoituja ja niiden toiminta suunniteltua. Niihin osallistuvilla on oltava täydellinen käsitys niiden vaikutusmahdollisuuksista ja tehtävistä (mm. Conover 2002, Nie 2002). Intressiryhmien yhteistyö, jopa intressiryhmän sisäinen yhteistyö, on aina hyvin haavoittumisaltis. Voisi myös päätellä, että tällaisten foorumien vetovastuun tulisi olla taholla, joka ei ole mahdollisten konfliktien osapuoli, mutta tällainen järjestely on hallinnollisesti ongelmallinen. Kuinka turvata esimerkiksi yhteistoiminnan resurssointi? Näiltä osin suomalaisessa järjestelmässä on kehittämistä.

Yleensä konflikteja ajatellaan ratkaisun näkökulmasta. Susikannan hoidossa on niin paljon tunnistettavia ongelmakohtia, että konfliktia tulee ajatella lähinnä sen hallinnan näkökulmasta. Sitä ei tule yrittääkään ratkaista, ja tämän ymmärrys

voidaan nähdä tietyllä tavalla sen hallinnan avaimena. Osapuolet, jotka tavoittelevat omien ääripäämääriensä saavuttamista susikysymyksessä, eivät voi voittaa, koska on lainsäädännöllisiä, biologisia mutta myös sosioekonomisia reunaehtoja, jotka voidaan nähdä ikään kuin kiveen valettuina. Toisin sanoen vaatimuksista huolimatta susia ei voida poistaa Suomesta, mutta sen populaation ei voida enää antaa itsekään hakea paikkaansa Suomen luonnossa luonnon ja suden ehdoin. Suden kanssa voidaan elää yhdessä vain jatkuvan hallinnan prosessin kautta, mikä tarkoittaa oppivaa, osallistavaa, sopeutuvaa ja niin demokraattista ja läpinäkyvää hallintoa kuin mahdollista. Susi on yhteinen haaste, ei yhden tai kahden intressiryhmän haaste. Yhteiskunta kehittyy ja muuttuu, ja sen sisälle rakentuu uusia toimintamuotoja ja alakulttuureja, jotka kyseenlaistavat nykyisyyttä ja perinteitä. Toisaalta perinteisessä, paikallisessa luonnonkäytössä on paljon sellaista, jota ei haluta menettää. Lajien hoidon ja suojelun vastuulliset joutuvat työsään huomioimaan kaikki nämä asiat. Ehkä he eivät ole siihen valmiita, tai yhteiskunta ei ole siihen valmis – kuten Ratamäki (2009) pohtii – mutta siihen heidän on pyrittävä. Susikysymyksen hallinta onkin pitkälti keskeneräisyyden ja ratkaisemattomien kysymysten sietämistä.

Lähdeluettelo

- Allardt E (1983) *Sosiologia* 1. Juva, WSOY.
- Anon (2000) Sammanhållen rovdjurspolitik 2000. Regeringens proposition 2000/01:57. Stockholm.
- Anon (2002) Idaho Wolf Conservation and Management Plan 2002. Idaho Legislative Wolf Committee.
- Anon (2004) Oregon Wolf Conservation and Management Plan. Draft. Oregon Department of Fish and Wildlife.
- Anon (2007) Decision of Court of Justice of EU. URI: <http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=FI&Submit=rechercher&numaff=C342/05>.
- Aspi J & Kojola I (2005) Susikannan elinvoimaisuus. Teoksessa Mmm (toim.) Suomen susikannan hoitosuunnitelma. Maa- ja metsätalousministeriö 11/2005: 15–16.
- Bang EE & Fritts SH (1996) Reintroduction the gray wolf to central Idaho and Yellowstone National Park. *Wildlife Society Bulletin* 24: 402–413.
- Bath AJ & Buchanan T (1989) Attitudes of interest groups in Wyoming toward wolf restoration in Yellowstone National Park. *Wildlife Society Bulletin*. 17(4): 519–525.
- Bisi J & Kurki S (2003) Ihmisen suhde metsäpeuraan. Raportteja ja artikkeleita 87. Helsingin yliopisto, Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Seinäjoki.
- Bisi J & Kurki S (2005) Susipuhetta Suomessa. Maakunnalliset ja kansalliset odotukset ja tavoitteet susikannan hoidossa. Helsingin yliopisto, Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, julkaisu 3. (Available in English in 2008: The wolf debate in Finland. Publications 12. University of Helsinki, Ruralia institute).
- Björn I (2003) Ympäristöpolitiikka metsässä? Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisu 141.
- Boitani L (2000) Action plan for the conservation of the wolves (*Canis lupus*) in Europe. *Nature and Environment* 113.
- Boitani L (2003) Wolf conservation and recovery. Teoksessa Mech D & Boitani L (toim.) *Wolves: behavior, ecology and conservation*. University of Chicago Press: 317–341.
- Bunnell TG & Coe NM (2001) Spaces and scales of innovation. *Progress in Human Geography* 25(4): 569–589.
- Conover MR (2002) Resolving human-wildlife conflicts. *The Science of Wildlife Damage Management*. Lewis Publishers.
- Cortner HJ & Moote MA (1999) *The politics of ecosystem management*. Washington DC, Island Press.
- Di Chiro G (1999) Nature as community: the convergence of environmental justice. Teoksessa Cronon W (toim.) *Uncommon ground*. New York, Norton.
- Egenhofer MJ & Mark DM (1995) Naive geography. Teoksessa Frank AU & Kuhn W (toim.) *Spatial information theory: a theoretical basis for GIS*. Lecture Notes in Computer Sciences 988. Berlin, Springer-Verlag: 1–15.
- Emel J (1998) Are you man enough, big and bad enough? Wolf eradication in the US. Teoksessa Wolch J & Emel J (toim.) *Animal geographies. Place, politics and identity in the nature-culture borderlands*. London, New York, Verso: 911–19.

- Emel J & Wolch J (1998) Witnessing the animal moment. Teoksessa Wolch J & Emel J (toim.) *Animal geographies. Place, politics and identity in the nature-culture borderlands*. London, New York, Verso: 1–27.
- Endter-Wada J, Blahna D, Krannich R & Brunson M (1998) A framework for understanding social science contributions to ecosystem management. *Ecological Applications* 8(3): 891–904.
- Ericsson G & Heberlein TA (2003) Attitudes of hunters, locals, and the general public in Sweden now that the wolves are back. *Biological Conservation* 111(2): 149–159.
- Eskola J & Suoranta J (1992) Kvalitatiivisen aineiston analyysitapoja luokittelemassa eli noin 8 tapaa aineiston erittelyyn. *Kasvatus* 3: 276–280.
- Fao (2003) Biodiversity and the ecosystem approach in agriculture, forestry and fisheries. URI: http://www.fao.org/biodiversity/doc_en.asp.
- Franklin A (1999) *Animals and modern cultures: a sociology of human-animals relations in modernity*. London, Sage.
- Fritts SH, Stephenson RO, Hayes RH & Boitani L (2003) Wolves and humans. Teoksessa Mech LD & Boitani L (toim.) *Wolves: behavior, ecology and conservation*. University of Chicago Press: 289–317.
- Fuller TK & Keith LB (1981) Woodland caribou population dynamics in North Eastern Alberta. *The Journal of Wildlife Management* 45(1): 197–213
- Fuller TK, Mech LD & Cochrane JF (2003) Wolf population dynamics. Teoksessa Mech LD & Boitani L (toim.) *Wolves: behaviour, ecology, and conservation*. University of Chicago Press: 161–191.
- Goble DD (1992) Of wolves and welfare ranching. *Harvard Environmental Law Review* 16: 101–127.
- Granö O (1981) External influence and internal change in the development of geography. Teoksessa Stoddart DR (toim.) *Geography, ideology and social concern*. Oxford, Blackwell: 17–36.
- Gullo A, Lassiter U & Wolch J (1998) The cougar's tale. Teoksessa Wolch J & Emel J (toim.) *Animal geographies. Place, politics, and identity in the nature-culture borderlands*. London, New York, Verso: 139–162.
- Gustine DD, Parker KL, Lay RJ, Gillingham MP & Heard DC (2006) Calf survival of woodland caribou in a multi-predator ecosystem. *Wildlife Monographs* 165: 1–32.
- GWCT (2008) Homepages of British Game and Wildlife Conservation Trust. URI: <http://www.gct.org.uk/text01.asp?PageId=32>.
- Haggett P (1965) *Locational analysis in human geography*. London, Arnold.
- Haggett P (1983) *Geography: a modern synthesis*. Third edition. New York, Harper & Row.
- Haila Y (1997) 'Wilderness' and multiple layers of environmental thought. *Environment and History* 3(2): 129–147.
- Haila Y (2003) 'Erämaa' ja ympäristöajattelun moniulotteisuus. Teoksessa Haila Y & V Lähde V (toim.) *Luonnon politiikka*. Tampere, Vastapaino: 171–205.

- Haila Y (2007) Analogiamallit ja dynaaminen yleistettävyyys. Teoksessa Laine M, Bamberg J & Jokinen P (toim.) Tapaustutkimuksen taito. Gaudeamus, Helsinki University Press: 9–41.
- Haila Y & Lähde V (2003) Luonnon poliittisuus: mikä on uutta? Teoksessa Haila Y & Lähde V (toim.) Luonnon politiikka. Tampere, Vastapaino: 7–36.
- Havu S (1995) Metsästyksen asema yhteiskunnassa. Teoksessa Nummi P (toim.) Metsästyks, luonto, yhteiskunta. Helsinki, Otava: 140–152.
- Heikura K (1997) Some aspects on the recent changes in the Kuhmo-Lake Kiitehenjärvi subpopulation of the wild forest reindeer (*Rangifer tarandus fennicus* Lönnb.) Teoksessa Lindholm T, Heikkilä R & Heikkilä M (toim.) Ecosystems, fauna and flora of the Finnish-Russian nature reserve friendship. *The Finnish Environment* 124: 203–221.
- Heikura K (1998) Lichen resources, their use and the wintering grounds of the wild forest reindeer (*Rangifer tarandus fennicus* Lönnb.) in the Kuhmo-Kamennojeozero subpopulation. Teoksessa Danilov PI (toim.) *Dynamika populjatsii ohotnitshjih zhivotnyh. Evropeiskogo Severa. Materiali II mezhdunarodnogo symposiuma, Petrozavodsk*: 27–32.
- Heikura K, Lindgren E, Pulliainen E, Sulkava S & Erkinaro E (1983) Grouping behavior of the forest reindeer in Kuhmo in 1978–81. *Acta Zoologica Fennica* 175: 25–28.
- Heikura K, Lindgren E, Pulliainen E, Sulkava S & Erkinaro S (1989) Vlijanije snega na peremeshshenije i dobzju kormov lesnimi severnimi olenjami v Kuhmo (1984–87 gg). Teoksessa Danilov PI (toim.) *Lesnoi Severnii Olen Fennoskandii Petrozavodsk 1989*: 55–63.
- Heikura K, Pulliainen E, Danilov PI, Erkinaro E, Markovsky VA, Bljudni LK, Sulkava S & Lindgren E (1985) Wild forest reindeer, (*Rangifer tarandus fennicus*), its historical and recent occurrence and distribution in Finland and the Karelian ASSR (USSR) with special reference to the development and movements of the Kuhmo (Finland) - Kamennojeozero (USSR) subpopulation. *Aquilo Series Zoologica* 23: 22–46.
- Helle T (1979) Observations of group size and composition wild forest reindeer, *Rangifer tarandus fennicus* Lönnb., during the calving and summer periods in eastern Finland. *Aquilo Series Zoologica* 19: 5–11.
- Helvarg D (2004) The war against the greens. Johnson Printing Company, Colorado.
- Hiedanpää J (2002) European-wide conservation versus local well-being: the reception of the Natura 2000 Reserve Network in Karvia, SW-Finland. *Landscape and Urban Planning* 61(2–4): 113–123.
- Holt-Jensen A (1999) *Geography, history and concepts. A student's guide. Third edition.* Sage Publications.
- Häkli J (1999) *Meta hodos. Johdatus ihmismaantieteeseen.* Tampere, Vastapaino.
- Härkönen S (2007) The wild forest reindeer in legislation and other background factors. Teoksessa *Management plan for the wild forest reindeer population in Finland. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisusarja - Publikationer av Jord- och skogsbruksministeriet - Publications of Ministry of Agriculture and Forestry 9b*: 16–20.

- Ilvesviita P (2005) Paaluraudoista kotkansuojeluun. Suomalainen metsästys-politiikka 1865–1993. *Acta Universitatis Lapponiensis* 93.
- Jacobson SK & McDuff MD (1998) Training idiot savants: the lack of human dimensions in conservation biology. *Conservation Biology* 12(2): 263–267.
- Jackson P & Nowell K (1996) Problems and possible solutions in management of felid predators. *Journal of Wildlife Research* 1: 304–314.
- Jokinen P (2001) Ympäristöhallinto poliittisena toimijana. Teoksessa Haila Y & Jokinen P (toim.) *Ympäristöpolitiikka. Mikä ympäristö, kenen politiikka?* Tampere, Vastapaino: 78–89.
- Jäppinen, J-P, Seppälä J & Salo J (2004) Ekosysteemilähestymistapa biodi-versiteetin suojelussa, hoidossa ja kestävässä käytössä. Suomen ympäristö 733. Ympäristöministeriö. URI: <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=104290&lan=fi>.
- Järvikoski T (1991) Ympäristöliike suomalaisessa politiikassa. Teoksessa Massa I & Sairinen R (toim.) *Ympäristökysymys. Ympäristöuhkien haaste yhteiskunnalle*. Helsinki, Gaudeamus:168–179.
- Järvinen A (2000) *Ihmiset ja eläimet*. Helsinki, WSOY.
- Kaltenborn BP & Bjerke T (2002) The relationship of general life values to attitudes toward large carnivores. *Human Ecology Review* 9(1): 55–61.
- Kaltenborn BP, Bjerke T & Strumse E (1998) Diverging attitudes towards predators: Do environmental beliefs play a part? *Human Ecology Review* 5(2): 1–9.
- Karandth KU & Madhusudan MD (2002) Mitigating human-wildlife conflicts in Southern Asia. Teoksessa Terborgh J, van Schaik CP, Rao M & Davenport LC (toim.) *Making parks work: identifying key factors to implementing parks in the tropics*. Cambridge, University Press: 114–122.
- Karlsson J & Sjöström M (2007) Human attitudes towards wolves, a matter of distance. *Biological Conservation* 137(4): 610–616
- Kellert SR (1991) Public views of wolf restoration in Michigan. *Transactions of the 56th North American Wildlife and Natural Resources Conference*. Wildlife Management Institute: 152–161.
- Kellert SR (1996) *The value of life: Biological diversity and human society*. Washington DC, Island Press.
- Kojola I (1993) Peura- ja poroistutusten ekologiaa. *Suomen Riista* 39: 74–84.
- Kojola I, Huitu O, Toppinen K, Heikura K, Heikkinen S & Ronkainen S (2004a) Predation on European wild forest reindeer (Rangifer tarandus) by wolves (Canis lupus) in Finland. *Journal of Zoology* 263(3): 229–235.
- Kojola I, Kuittinen J & Ronkainen S (2004b) Miksi susi käy koiran kimppeun? *Suomen Riista* 50: 84–89.
- Kojola I, Ronkainen S, Hakala A, Heikkinen S & Kokko S (2004c). Interactions between wolves *Canis lupus* and dogs *C. familiaris* in Finland. *Wildlife Biology* 10(2): 101–105.
- Kojola I, Heikkinen S, Ronkainen S, Hakala A, Korhonen L & Suominen M (2005a) Susikanta levittäytyy. *Metsästäjä* 1: 26–27.

- Kojola I, Määttä E & Hiltunen H (2005b) Suurpetojen lukumäärä ja lisääntyminen vuonna 2004. Riistan tutkimuksen tiedote 203: 1–17.
- Kojola I, Aspi J, Hakala A, Heikkinen S & Ronkainen S (2006) Dispersal in an expanding wolf population in Finland. *Journal of Mammalogy* 87(2): 281–286.
- Korhonen L (1996) Suurpedot Suomessa, kyselytutkimus poronhoitoalueen eteläpuolella asuvien suomalaisten asenteista suurpetoja kohtaan. Riista-alan ammattikoulutuksen erikoistumistyö.
- Kyllönen S & Raitio K (2004) Ympäristöristiriidat ja niiden hallinta: puun-tuotannon ja poronhoidon välinen konflikti Inarissa. *Alue ja ympäristö* 33(2): 3–20.
- Laine M & Peltonen L (2004) Ympäristökonfliktit ovat tulleet jäädäkseen. Teemanumeron esipuhe. *Alue ja Ympäristö* 4/2004.
- Laine M, Bamberg J & Jokinen P (2007) Tapaustutkimuksen käytäntö ja teoria. Teoksessa Laine M, Bamberg J & Jokinen P (toim.) Tapaustutkimuksen taito. Gaudeamus, Helsinki University Press: 9–41.
- Lehtinen A (2003) Johdanto: ympäristö, yhteisö ja oikeudenmukaisuus. Teoksessa Lehtinen A & Rannikko P (toim.) Oikeudenmukaisuus ja ympäristö. Tampere, Tammer-paino: 9–31.
- Linnell J, Andersen R, Andersone Z, Balčiauskas L, Blanco J, Boitani L, Brainerd S, Breitenmoser U, Kojola I, Liberg O, Loe J, Okarma H, Pedersen H, Promberger C, Sand H, Solberg E, Valdman H & Wabakken P (2002) The fear of wolves: a review of wolf attacks on humans. NINA Oppdragsmelding 731: 1–65.
- Linnell JD, Nilsen EB, Lande US, Herfindal I, Odden J, Skogen K, Andersen R & Breitenmoser U (2005) Zoning as a means of mitigating conflicts with large carnivores: principles and reality. Teoksessa Woodroffe R, Thirgood S & Rabinowitz A (toim.) People and wildlife. Conflict or coexistence? Cambridge, Cambridge University press: 162–175.
- Liukkonen T, Mykrä S, J Bisi J & Kurki S (2006) Ilveksiä ja ihmisiä. Helsingin yliopisto, Ruralia Instituutti.
- Liukkonen T & Härkönen S (2007) Legislation and commitments relating to management of the lynx population. Teoksessa Management plan for the lynx population in Finland. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisusarja - Publikationer av Jord- och skogsbruksministeriet - Publications of Ministry of Agriculture and Forestry 1b: 27–31.
- Lohmus A (2001) Large Carnivore Control and Management Plan for Estonia, 2002–2011. Status of Large Carnivore Conservation in the Baltic States. Strasbourg, Council of Europe Publishing: 1–53.
- Low N & Gleeson B (1998) Justice, society and nature. An exploration of political ecology. London, Routledge.
- Lumiaro R (1998) Suomalaisten suhtautuminen suteen. Suomen Riista 44: 43–55.
- Lynn WS (1998) Animals, ethics and geography. Teoksessa Wolch J & Emel J (toim.) Animal geographies. Place, politics and identity in the nature-culture borderlands. London, New York, Verso: 280–297.
- Löe J & Röskaf E (2004) Large carnivores and human safety: a review. *Ambio* 33(6): 283–288.

- Malmsten A (2007) Rajaaminen. Teoksessa Laine M, Bamberg J & Jokinen P (toim.) Tapaustutkimuksen taito. Gaudeamus, Helsinki University Press: 9–41.
- Mmm (2005) Suomen susikannan hoitosuunnitelma. Maa- ja metsätalousministeriö. 11/2005.
- Mmm (2007a) Suomen ilveskannan hoitosuunnitelma. Maa- ja metsätalousministeriö. 1b/2007.
- Mmm (2007b) Suomen karhukannan hoitosuunnitelma. Maa- ja metsätalousministeriö. 2/2007.
- Mmm (2007c) Suomen metsäpeurakannan hoitosuunnitelma. Maa- ja metsätalousministeriö. 2/2007.
- Mmm (2007d) Notice. URI: http://www.mmm.fi/fi/index/ministerio/tiedotteet/070614_susi.html.
- Mech LD (1996) A new era for carnivore conservation. *Wildlife Society Bulletin* 24(3): 397–401.
- Mehc LD (1998) Estimated costs of maintaining a recovered wolf population in agricultural regions of Minnesota. *Wildlife Society Bulletin* 26:817–822.
- Mech LD & Nelson ME (1990) Non-family wolf (*Canis Lupus*) packs. *Canadian Field-Naturalist* 104(3): 482–483.
- Mech D & Boitani L (2003) Introduction. Teoksessa Mech D & Boitani L (toim.) *Wolves: Behavior, ecology and conservation*. University Chicago Press: xv–xvii
- Meentemeyer V (1989) Geographical perspectives of space, time and scale. *Landscape Ecology* 3(3/4): 163–173.
- Montonen M (1974) Suomen peura. Porvoo, WSOY.
- Mykrä S, Liukkonen T, Bisi J & Kurki S (2006) Kansalaisten karhukannat. Helsingin yliopisto, Ruralia Instituutti.
- Mykrä S & Pohja-Mykrä M (2005) Suomen susipolitiikan historiaa. Teoksessa Mmm (2005) Suomen susikannan hoitosuunnitelma. Maa- ja metsätalousministeriö. 11/2005.
- Nie M (2001) The sociopolitical dimensions of wolf management and restoration in the United States. *Human Ecology Review* 8(1): 1–12.
- Nie M (2002) Wolf recovery and management as value-based political conflict. *Ethics, Place and Environment* 5(1): 65–71.
- Nie M (2003) Drivers of natural resource-based political conflict. *Policy Sciences* 36:307–341.
- Nieminen M (2003) Globaalin ja paikallisen kohtaaminen luonnonsuojelussa. Teoksessa Suopajarvi L & Valkonen J (toim.) Pohjoinen luontosuhde. Elämäntapa ja luonnon-politisoituminen. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja sarja B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 43, 145–162.
- Paavolainen E-P (1953) Luonnonsuojelu ja metsästys. *Suomen Riista* 8:120–130.
- Palviainen S (2000) Suurpedot Pohjois-Karjalassa. Pohjoiskarjalaisten luonnon-käyttäjien kokemuksia suurpedoista. Joensuu, Pohjois-Karjalan liitto.
- Pellikka J (2007) Riistaeläinkannat maaseudun muutoksessa. *Maaseudun Uusi Aika, Maaseutututkimuksen ja -politiikan aikakauslehti. Special animal issue* 14(2): 43–49.

- Peltonen L (2004) NIMBY-kiistojen asukaskeskeiset ja kontekstuaaliset selitykset. *Alue ja ympäristö* 33:2: 43–54.
- Pietarinen J (2000) Ihmislähtöiset luontoarvot ja luonnon omat arvot. Teoksessa Haapala A & Oksanen M (toim.) *Arvot ja luonnon arvottaminen*. Helsinki, Yliopistopaino: 38–54.
- Pietilä V (1973) *Sisällön erittely*. Helsinki, Gaudeamus.
- Pohja-Mykrä M, Vuorisalo T & Mykrä S (2005) Hunting bounties as a key measure of historical wildlife management and game conservation: Finnish bounty schemes 1647–1975. *Oryx* 39(3): 284–291.
- Pousette E (2000) *De människoätande vargarna*. Bjørkelangen, Bjørkelangen Bok & Papir.
- Pulliainen E (1965) Studies of the wolf (*Canis lupus* L.) in Finland. *Annales Zoologici Fennici* 2: 215–259.
- Pulliainen E (1984) *Petoja ja ihmisiä*. Helsinki, Tammi.
- Pulliainen E, Danilov PI, Heikura K, Erkinaro E, Sulkava S & Lindgren E (1986) The familiar area hypothesis and movement patterns of wild forest reindeer in Karelia, Northern Europe. *Rangifer. Special issue 1*: 235–240.
- Pulliainen E & Rautiainen L (1999) *Suurpetomme karhu, susi, ahma, ilves*. Kotka, Artimedia.
- Rannikko P (1995) Ympäristötietoisuus ja ympäristöristiriidat. Teoksessa Jokinen P, Järvikoski T & Rannikko P (toim.) *Näkökulmia ympäristösosiologiaan*. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A 33: 65–91.
- Rannikko P (2003) Oikeudenmukaisuuskysymys suomalaisen ympäristöliikehännän aalloissa. Teoksessa Lehtinen A & Rannikko P (toim.) *Oikeudenmukaisuus ja ympäristö*. Tampere, Tammer-paino: 160–181.
- Ratamäki O (2001) Pelkäätkö karhua, vihaatko sutta? Tutkimus suomalaisten suurpetokeskustelusta ja pohjoiskarjalaisten metsästäjien suhtautumisesta karhuun ja suteen. Pro-gradu. Joensuun Yliopisto, Sosiologian laitos.
- Ratamäki O (2009) Yhteiskunnallinen kestävyys ja hallinta suomalaisessa susipolitiikassa. Väitöskirja. Joensuun Yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja N:o 94.
- Rauschmayer F & Wittmer H (2006) Evaluating deliberative and analytical methods for the resolution of environmental conflicts. *Land Use Policy* 23(1): 108–122.
- Rolston H III (1994) *Conserving Nature Value*. Columbia University Press.
- Saaristo K (2000) *Avoin asiantuntijuus. Ympäristökysymys ja monimuotoinen ekspertiisi*. Jyväskylän yliopisto. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 66.
- Sauer CO (1963) *Land and life*. Leighley JB (toim.). Berkeley CA, University of California Press: 19–23.
- Scarce R (1998) What do wolves mean? Conflicting social constructions of *Canis lupus* in 'bordertown'. *Human Dimensions of Wildlife* 3(3): 26–45.
- Seip DR (1992) Factors limiting woodland caribou populations and their interrelationships with wolves and moose in southeastern British Columbia. *Canadian Journal of Zoology* 70: 1494–1503.
- Similä R, Thum R, Ring I & Varjopuro R (2005) Interplay between European regulation and national policies in biodiversity conflict reconciliation. Discussion papers 23. UFZ (Umweltforschungszentrum) Leipzig.

- Skogen K & Krange O (2003) A Wolf at the Gate: The Anti-Carnivore Alliance and the Symbolic Construction of Community. *Sociologia Ruralis* 43(3): 309–325.
- Skogen K, Mauz I & Krange O (2008) Cry Wolf! Narratives of Wolf Recovery in France and Norway. *Rural Sociology* 73(1): 105–133.
- Smith N (1993) Homeless/global: scaling places. Teoksessa Bird J, Curtis B, Putnam T, Robertson G & Tickner T (toim.) *Mapping the futures: local cultures, global change*. London, Routledge: 87–119.
- Smith N (1996) Spaces of vulnerability: the space of flows and politics of scale. *Critique of Anthropology* 16(1): 63–77.
- Suomus H (1953) Metsästys ja luonnonsuojelu. *Suomen Riista* 8: 131–135.
- Suoranta J & Eskola J (1992) Kvalitatiivisen aineiston analyysitapoja luokittelemassa eli noin 8 tapaa aineiston erittelyyn. *Kasvatus* 3: 276–280.
- Suopajärvi L (2001) Vuotos- ja Ounasjoki -kamppailujen kentät ja merkitykset Lapissa. *Acta Universitatis Lapponiensis* 37.
- Teperi J (1977) Sudet Suomen rintamaiden ihmisten uhkana 1800-luvulla. *Historiallisia tutkimuksia* 101. Helsinki, Suomen historiallinen seura.
- Thirgood S, Woodroffe R & Rabinowitz A (2005) The impact of human-wildlife conflict on human lives and livelihoods. Teoksessa Woodroffe R, Thirgood S & Rabinowitz A (toim.) *People and wildlife. Conflict or coexistence?* Cambridge, Cambridge University Press: 13–26.
- Todd S (2001) Building consensus on divisive issues: a case study of the Yukon wolf management team. *Environmental Impact Assessment Review* 22(6): 655–684.
- Towers G (2000) Applying the Political Geography of Scale: grassroots strategies and environmental justice. *The Professional Geographer* 52(1): 23–36.
- Treves A & Karanth UK (2003) Human-carnivore conflict and perspectives on carnivore management worldwide. *Conservation Biology* 17(6): 1491–1499.
- Tuomivaara J & Heikura K (2008). Tuoreimmat tiedot Kainuun metsäpeu-rakannan kehityksestä. *Metsäpeurojen lentolaskenta Kainuussa. Metsästäjä-lehti* 3: 48–52.
- Vilkkä L (1993) *Ympäristöetiikka. Vastuu luonnosta, eläimistä ja tulevista suku-polvista*. Helsinki, Yliopistopaino.
- Vuorisalo T (1995) *Ympäristöekologia. Ympäristönsuojelun ekologiset perusteet ja alkuperäisen luonnon suojelu*. Turun yliopisto, Täydennyskoulutuskeskus.
- Väyrynen R (2000) Globalisaatiokritiikki ja kansalaisliikkeet. *Sitran julkaisusarja* 239.
- Wallenius P (2001) Osallistava strateginen suunnittelu julkisten luonnonvarojen hoidossa. Väitöskirja. *Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja* 41.
- Wilson MA (1997) The wolf in Yellowstone: science, symbol or politics? *Deconstructing the conflict between environmentalism and wise use. Society and Natural Resources* 10: 453–468.
- Wittmer H, Rauschmayer F & Klauer B (2006) How to select instruments for the resolution of environmental conflicts? *Land Use Policy* 23(1): 1–9.
- Wittmer HU, Sinclair ARE & McLellan BN (2005) The role of predation in the decline and extirpation of woodland caribou. *Oecologia* 144(2): 257–267.

- Woodroffe R, Thirgood S & Rabinowitz A (2005) The impact of human-wildlife conflict on natural system. Teoksessa Woodroffe R, Thirgood S & Rabinowitz A (toim.) People and wildlife. Conflict or coexistence? Cambridge, Cambridge University Press: 1–12.
- Wolch J & Emel J (1998) Preface. Teoksessa Wolch J & Emel J (toim.) Animal geographies. Place, politics and identity in the nature-culture borderlands. London, New York, Verso: xi–xx.
- Ylimaunu J (2000) Itämeren hylkeenpyyntikulttuurit ja ihminen-hylje-suhde. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 773.

b) negatiiviset

asia

merkityksellisyys/
painoarvo (1–5)

1.		
2.		
3.		

Jos näette positiivisia tai negatiivisia seikkoja enemmän, voitte kuvata niitä tähän tai muuten halutessanne lisäkommentoida ko. teemaa.

3. Esiintyykö alueella suteen liittyviä ristiriitaisia tavoitteita ja mistä ne mielestänne johtuvat?

4. Millä keinoilla mielestänne voidaan ihmisen ja suden yhteiseloa parhaiten pitää yllä tai nostaa?

5. Mikä olisi käsityksenne mukaan riistanhoitopiirin/maakunnan alueen sopiva lisääntyvien susiparien tai susiryhmien määrä? (jos tämä määrittely tuntuu vaikealta, voitte vastata käsityksenne tämän hetken susikannasta: onko se liian pieni, sopiva vai liian suuri?)

6. Kuinka monta susiryhmän elinpiiriksi soveliasta aluetta riistanhoitopiiristä/maakunnasta mielestänne löytyy? (susilauman keskimääräinen elinpiirin pinta-ala on Suomessa noin 100 000 ha, voitte huomioida alueen elinkeinot, asutuksen sijainnin ym. tekijöitä).

7. Jos susikannan määrää on säädeltävä, mikä olisi mielestänne sopivin/sopivimmat vaihtoehdot

- a) vain luonnon suorittama karsinta
- b) pyyntilupiin perustuva metsästys
- c) vain häiriöyksilöihin kohdistuva metsästys
- d) yksilöiden poistoja vain viranomaistyönä
- e) eläinten siirtoistutukset
- f) jokin muu, mikä

edellisiin mahdollisia lisäkommentteja?

8. Millaisen käyttäytymisen koette sudella häiriökäyttäytymisenä? Millaisia toimenpiteitä se mielestänne edellyttäisi?

9. Millaisia keskeisiä kehittämistarpeita näette esimerkiksi sutta koskevassa a) tutkimuksessa, b) kannan seurannassa, c) kantaan liittyvässä tiedottamisessa, d) viranomaisten yhteistyössä, e) lainsäädännössä (esim. rauhoitussäädökset, metsästyssäädökset).

a) tutkimus

b) kannan seuranta

c) kantaan liittyvä tiedotus

d) viranomaisyhteistyö

e) lainsäädäntö

10. Jokin muu sutta koskeva mielestänne tärkeä näkökulma tai kannanotto, joka ei noussut esiin edellisissä kysymyksissä? (esimerkiksi julkisen susikeskustelun mahdolliset taustat tms.)

10. Miten muodostitte sidosryhmänne vastauksen oheiseen kyselyyn ja oliko siinä erityisiä vaikeuksia?

Kiitokset vastauksista

Alkuperäiset artikkelit

Tämä väitöskirja perustuu seuraaviin artikkeleihin, joihin on tekstissä viitattu numerotunnus I, II, III ja IV.

- I Bisi J, Kangas A, Hannuksela M & Liukkonen T (2006) Metsäpeurakannan paluu Suomenselälle – riesaksi vai rikkaudeksi? Suomen Riista 52: 44–62.
- II Bisi J, Kurki S, Svensberg M & Liukkonen T (2007) Human dimension of wolf (*Canis lupus*) conflicts in Finland. *European Journal of Wildlife Research* 53: 304–314.
- III Bisi J, Liukkonen T, Pohja-Mykrä M, Mykrä S & Kurki S (2009) Good bad wolf-wolf evaluation reveals the roots of the Finnish wolf conflict. Hyväksytty julkaistavaksi lehdessä *European Journal of Wildlife Research*.
- IV Bisi J, Liukkonen T, Kurki S & Joensuu O (2007) Metsästyksen paradoksi – voiko pyynti olla suojelua. Suomen Riista 53: 76–88.

Uudelleenjulkaistu Suomen Riistanhoitosäätiön ja Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen (I,IV) ja Springer-Verlag (II,III) luvalla.

Alkuperäisartikkelit eivät sisälly elektroniseen versioon.

536. Salmi, Tuukka (2009) Very small families generated by bounded and unbounded context-free languages
537. Kokkonen, Nina (2009) Role of altered pH homeostasis and hypoxia in the phenotypic changes of cancer cells
538. Kangas, Katja (2009) Recreation and tourism induced changes in northern boreal environments
539. Laari-Salmela, Sari (2009) The process of strategy formation in software business: three cases from Kainuu region, Finland
540. Väyrynen, Karin (2009) Evolution of software business in industrial companies: Resources, capabilities and strategy
541. Eskelinen, Anu (2009) Plant community dynamics in tundra: propagule availability, biotic and environmental control
542. Still, Kaisa (2009) Mobile technology for interest-based communities: concept design with a knowledge-based approach
543. Tarvainen, Oili (2009) Scots pine and its ectomycorrhizal symbionts under chronic low-level urban pollution—responses and restoration
544. Saari, Eija (2009) Towards minimizing measurement uncertainty in total petroleum hydrocarbon determination by GC-FID
545. Pihlajaniemi, Henna (2009) Success of micropropagated woody landscape plants under northern growing conditions and changing environment
546. Pajunen, Anu (2010) Willow-characterised shrub vegetation in tundra and its relation to abiotic, biotic and anthropogenic factors
547. Salin, Mikko (2010) Protein crystallographic studies of A-TIM—structure based development of new enzymes
548. Kemppainen, Jukka (2010) Behaviour of the boundary potentials and boundary integral solution of the time fractional diffusion equation
549. Varga, Sandra (2010) Significance of plant gender and mycorrhizal symbiosis in plant life history traits
550. Räisänen, Teppo (2010) All for one, one for all. Organizational knowledge creation and utilization using a new generation of IT tools
551. Luimula, Mika (2010) Development and evaluation of the location-aware platform. Main characteristics in adaptable location-aware systems

S E R I E S E D I T O R S

A
SCIENTIAE RERUM NATURALIUM

Professor Mikko Siponen

B
HUMANIORA

University Lecturer Elise Kärkkäinen

C
TECHNICA

Professor Pentti Karjalainen

D
MEDICA

Professor Helvi Kyngäs

E
SCIENTIAE RERUM SOCIALIUM

Senior Researcher Eila Estola

F
SCRIPTA ACADEMICA

Information officer Tiina Pistokoski

G
OECONOMICA

University Lecturer Seppo Eriksson

EDITOR IN CHIEF

University Lecturer Seppo Eriksson

PUBLICATIONS EDITOR

Publications Editor Kirsti Nurkkala

ISBN 978-951-42-6146-6 (Paperback)

ISBN 978-951-42-6147-3 (PDF)

ISSN 0355-3191 (Print)

ISSN 1796-220X (Online)

